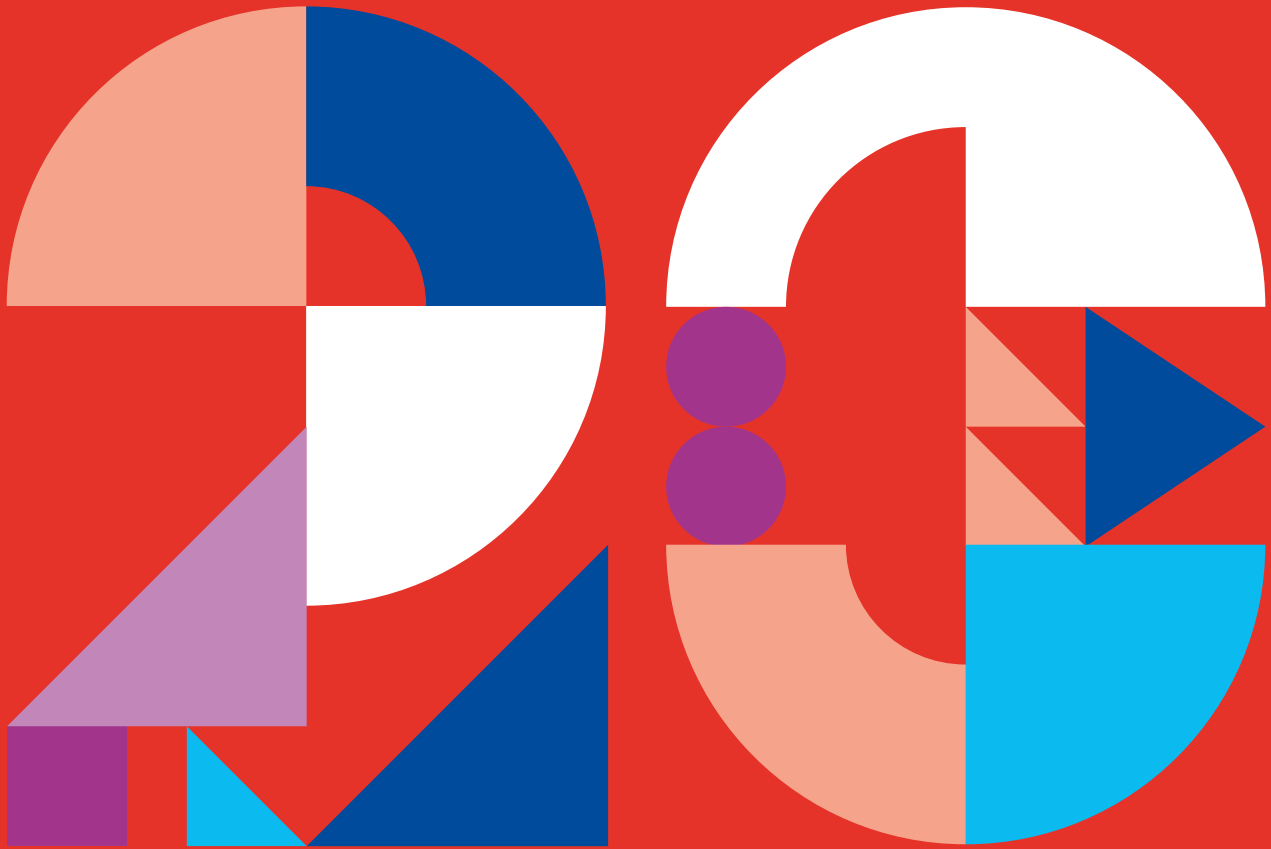
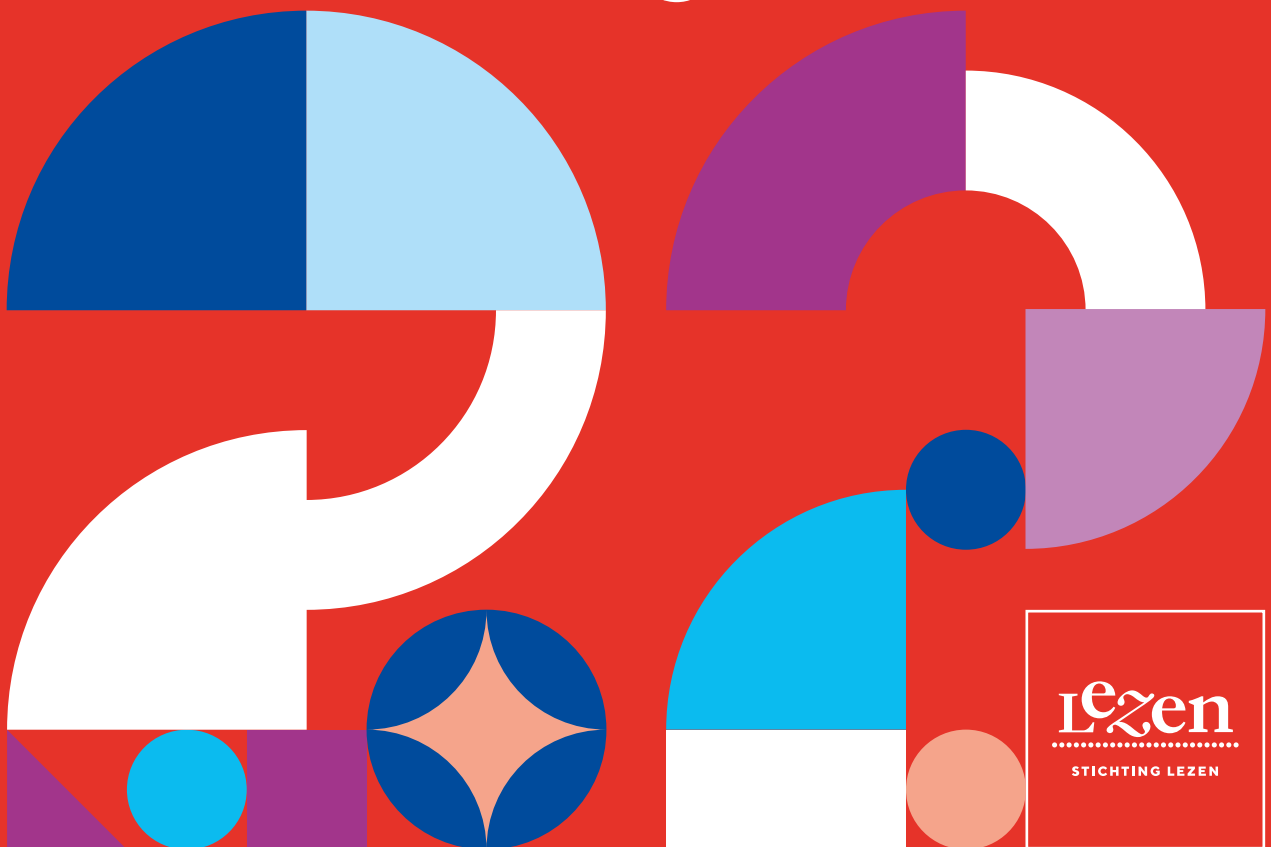

Jaarverslag

Stichting Lezen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Reflectie op de activiteiten 2022	5
1.1 Visie, rol en positie	6
1.2 Reflectie op de activiteiten in 2022	7
1.3 Realisatie doelstellingen 2022	9
2. Een solide kennisbasis	17
2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda	19
2.2 Overige en thema-overstijgende onderzoeken	25
2.3 Bereik-, effect-, en stand-van-zakenonderzoek	26
2.4 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	28
3. Een rijke leesomgeving	32
3.1 Lees- en taalonderwijs	33
3.2 Campagnes	34
3.3 Projecten	38
3.3 Extra activiteiten met externe middelen	41
3.4 Auteursbetrokkenheid	43
3.5 Kunst van Lezen	43
3.6 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	44
4. Competente leesbevorderaars	46
4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals	47
4.2 Na- en bijscholingsaanbod	48
4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten	50
4.4 Kennisdeling door publicaties	53
4.5 Gidsfunctie	56
4.6 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren	57
5. Leesoffensief en versterking van leesbevordering	59
5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed	60
5.2 Krachten bundelen	63
5.3 (Boven)lokale netwerken	67
5.4 Recapitulatie van resultaten en prestaties	67
6. Organisatie	69
6.1 Positie in het bestel en financieel kader	70
6.2 Personeel en organisatie	70
6.3 Diversiteit en inclusie	73
6.4 Raad van toezicht	74
Bijlages	
1 Jaarverslag Kunst van Lezen 2022	77
2 Jaarverslag Leescoalitie 2022	121

Inleiding

Stichting Lezen kijkt met voldoening terug op een heel druk maar vooral ook vruchtbaar jaar. Het was een feest om weer mensen bij elkaar te brengen, elkaar te ontmoeten en kennis en ideeën uit te wisselen. Het was een geweldig gevoel om de rijke oogst binnen te halen van de vele onderzoeken die in 2021 waren opgestart en nu resulteerden in een dikke stapel rapporten vol met nieuwe, bruikbare inzichten. En het maakte ons tegelijkertijd blij en zenuwachtig toen we van onze nieuwe bewindslieden € 12,9 miljoen euro kregen uit het Masterplan basisvaardigheden om BoekStart en de Bibliotheek op school uit te breiden naar een groot aantal nieuwe locaties. Inmiddels zijn al die miljoenen op papier al vergeven. Scholen, kinderopvangorganisaties en bibliotheken grepen massaal de kans aan om werk te maken van leesbevordering, gebruikmakend van de kennis, voorzieningen en instrumenten die Stichting Lezen tot stand heeft gebracht.

Van het volle en vruchtbare jaar 2022 doen we graag verslag. Dit jaarverslag gaat primair over de activiteiten van Stichting Lezen in het kader van de BIS. Stichting Lezen heeft daarnaast vanuit Tel mee met Taal een (vooralsnog tijdelijke) taak bij de preventie van laaggeletterdheid via het programma Kunst van Lezen. Dit programma voeren wij sinds 2008 in samenwerking met de KB/Nationale Bibliotheek uit. Tel mee met Taal maakt geen deel uit van onze BIS-taken, maar is daar wel onlosmakelijk mee verbonden.

Hoofdstuk 1 geeft een samenvatting van en reflectie op de activiteiten die we in 2022 hebben uitgevoerd. Hoofdstuk 2 gaat over onze onderzoeksactiviteiten, waarmee we verder bouwen aan de solide kennisbasis die de aanpak van leesbevordering voedt en draagt. Hoofdstuk 3 beschrijft onze activiteiten ter verrijking van de leesomgeving, bestaande uit campagnes en projecten, incidentele en kortdurende interventies en de programma's in het kader van Kunst van Lezen die structureel van aard zijn. Hoofdstuk 4 besteedt aandacht aan de activiteiten en producten die bedoeld zijn om leesbevorderaars toe te rusten voor hun belangrijke taak. Hoofdstuk 5 doet verslag van het werk om het draagvlak voor leesbevordering te verbreden en te versterken. Hoofdstuk 6, ten slotte, beschrijft hoe Stichting Lezen organisatorisch reilt en zeilt.

In dit jaarverslag besteden we aandacht aan de resultaten en de activiteiten van Kunst van Lezen en de Leescoalitie voor zover die invloed hebben op of verweven zijn met de BIS-taken en de reguliere producten en activiteiten van Stichting Lezen. Het jaarverslag van Kunst van Lezen, dat in detail ingaat op alle activiteiten die in het kader van dat programma zijn uitgevoerd, is opgenomen in de bijlagen. Datzelfde geldt voor het inhoudelijke jaarverslag van de Leescoalitie.

Wij danken het ministerie van OCW en onze partners voor hun steun, hun vertrouwen en de constructieve samenwerking.

Gerlien van Dalen

directeur-bestuurder Stichting Lezen

HOOFDSTUK 1

Reflectie op de activiteiten 2022

1.1 Visie, rol en positie

Stichting Lezen is het landelijke kennis- en expertisecentrum voor leesbevordering en literatuureducatie. Wij werken vanuit een wetenschappelijk gefundeerde visie en aanpak aan het verbeteren van het leesklimaat en de leescultuur.

We willen dat alle kinderen en jongeren opgroeien met boeken en uitgroeien tot vaardige en gemotiveerde (literaire) lezers die zich blijven ontwikkelen. Elk kind moet de kans krijgen om te ontdekken hoe fijn en verrijkend (voor)lezen kan zijn. Om boeken in handen te krijgen die aansluiten bij hun belangstelling, leesniveau en literaire vaardigheden. En om ook te durven kiezen voor boeken die inhoudelijk en/of taalkundig uitdagend zijn.

De doorgaande leeslijn

Het vergt doorlopend aandacht en specifieke kennis en deskundigheid om van kinderen en jongeren lezers te maken. In alle ontwikkelfases van 0 tot 20 jaar moet leesbevordering aansluiten bij wat kinderen en jongeren op dat moment nodig hebben. We noemen dit De doorgaande leeslijn. Inzichten uit onderzoek vormen daarvan het fundament. Wetenschappelijk en toegepast onderzoek geeft ons steeds meer inzicht in de ontwikkeling van leesvaardigheid, leesmotivatie en literaire competentie en in de manieren waarop we kinderen en jongeren daarin kunnen stimuleren, onderwijzen en ondersteunen. Zo kunnen we onze aanpak voortdurend verbeteren. Al onze programma's, interventies, campagnes en producten sluiten aan op De doorgaande leeslijn.

Werken als een hefboom

Stichting Lezen zorgt dat mensen en organisaties die in de positie zijn om kinderen, jongeren en/of hun ouders te bereiken, serieus werk willen en kunnen maken van lezen.

Als **kenniscentrum** stimuleren we dat lezen, leesbevordering en literatuureducatie onderwerp van onderzoek blijven en geven we de kennis die uit onderzoek voortkomt door aan de mensen die met kinderen, jongeren en/of hun ouders werken.

Als **landelijk coördinerende ondersteuningsinstelling** slaan we de brug tussen onderzoek en praktijk en tussen het letterenveld en de wereld van onderwijs en opvoeding. We voeren de Leescoalitie (zie bijlage) aan en zorgen voor de inhoudelijke basis onder het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (zie bijlage).

Als **aanjager en ontwikkelaar** zorgen we voor de vernieuwing en doorontwikkeling van instrumenten en programma's voor leesbevordering, op basis van kennis uit de wetenschap en de praktijk. Ook organiseren we campagnes, zoals De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd. Die zijn bedoeld om een jaarlijks terugkerende impuls te geven aan leesbevordering, gekoppeld aan een feestelijke activiteit die de doelgroep activeert en publiciteit genereert. Een programma, zoals BoekStart of de Bibliotheek op school, is wetenschappelijk onderbouwd en structureel van aard.

Focus op intermediairs en beslissers

Stichting Lezen is eerst en vooral gericht op mensen die een sleutelrol vervullen in de (lees)opvoeding van kinderen en jongeren van 0 tot 20 jaar: leraren, pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, bibliotheek- en jeugdgezondheidszorgmedewerkers, boekverkopers en (groot)ouders. Ook studenten die worden opgeleid voor functies in onderwijs en opvoeding behoren tot deze doelgroep van de zogenaamde intermediairs. We stellen hen in staat om kinderen en jongeren aan te zetten tot lezen, op allerlei momenten en manieren, en steeds vanuit de consistente visie en aanpak die wij ontwikkelen en uitdragen.

Een secundaire doelgroep vormen de beleidsmedewerkers, bestuurders en koepelorganisaties in het onderwijs, de bibliotheeksector, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg. Zij zijn de beslissers die bepalen of en hoeveel ruimte intermediairs krijgen om werk te maken van leesbevordering. Daarom is het belangrijk om aan hen te vertellen wat de toegevoegde waarde is van leesmotivatie, jeugdliteratuur en effectief en motiverend leesonderwijs voor de (taal)ontwikkeling en het toekomstig maatschappelijk functioneren van kinderen en jongeren. Vervolgens proberen we de beslissers zover te krijgen dat ze daar zelf binnen en met hun organisaties een rol in gaan spelen.

1.2 Reflectie op de activiteiten in 2022

Onderwijs en leesbevordering worden steeds meer een tandem. Er is een duidelijk verband tussen het feit dat kinderen en jongeren minder vaak en minder graag lezen en het feit dat veel van hen ondermaats presteren op leesvaardigheid. Leesonderwijs was dan ook ons woord van het jaar.

Effectief leesonderwijs is motiverend leesonderwijs

De regering pakt de dalende reken- en leesvaardigheid van Nederlandse kinderen aan met het Masterplan basisvaardigheden. Dit leidt tot investeringen in het onderwijs en de roep om leesonderwijs dat gebaseerd is op de best beschikbare informatie over doelmatigheid en doeltreffendheid. Die informatie is bij Stichting Lezen voorhanden, en dankzij ons sterke netwerk zijn alle partijen die met het leesonderwijs aan de slag gaan daarvan op de hoogte. De tijd is rijp om het onderwijs op alle niveaus en in het hele land te versterken met onze goed onderbouwde en beproefde aanpak voor effectief leesonderwijs.

Ook de politiek is daarvan doordrongen en handelt daarnaar. In het kader van het Masterplan kregen we € 12,9 miljoen om BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school uit te breiden naar nieuwe locaties. De animo daarvoor is enorm en overstijgt het beschikbare budget. Het is duidelijk dat het werkveld deze kans om het lezen te verbeteren niet wil laten schieten en dat de financiële impuls vanuit het Masterplan veel organisaties het beslissende zetje geeft.

De Tweede Kamer steunde de motie Mohandis c.s. om te onderzoeken hoe de Bibliotheek op school duurzaam verankerd kan worden. En dat is hard nodig, want al heeft leesbevordering tot en met 2024 de financiële wind in de rug, het is nog onzeker hoe het daarna verder gaat met Kunst van Lezen en alles wat binnen de daartoe behorende programma's tot stand is gebracht.

Kennis als fundament

Zelf investeerden we dit jaar ook het nodige om het leesonderwijs verder te helpen. We publiceerden [*De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen*](#). Dit boek geeft inzicht in de theorie over, het onderzoek naar en de praktische toepassing van essentiële elementen van onderwijs in begrijpend lezen. We lanceerden, met steun van OCW en in samenwerking met SLO en de Taalunie, de doelgroepenwebsite lezeninhetpo.nl, die direct al veel en enthousiaste gebruikers trok. We werkten aan de doorontwikkeling van het programma de Bibliotheek op school en lieten langs die weg het onderwijs en de bibliotheeksector profiteren van nieuwe kennis uit onderzoek over lezen. Er kwam een vervolg op de succesvolle Friese pilot op het gebied van effectief leesonderwijs, die de Bibliotheek op school koppelt aan de leesmethodiek *Focus op begrip*.

Gebruikmaken van wat goed gaat

Het is zeker niet alleen maar kommer en kwel als het om de jeugd en lezen gaat. Op TikTok is #boektok een absolute hit. Boekhandels en bibliotheken signaleren een toenemende belangstelling voor *young adult*-boeken. Uit onderzoek van docent Nederlands en promovenda Linda Ackermans bleek dat de meerderheid van de docenten Nederlands aansluit bij deze positieve trend en leerlingen toestaat om *young adult*-boeken te lezen voor hun leeslijst. Jeroen Dera en zijn collega's maakten en beproefden een lessenreeks die een brug slaat tussen de leesvoorkeuren van de leraar en die van de leerlingen. Dit heeft een positieve uitwerking op zowel de (sociale) motivatie om te lezen als de literaire competentie van leerlingen. Nieuw onderzoek van Suzanne Mol levert opnieuw bewijs voor de positieve leesspiraal: ervaring met lezen in de vrije tijd is goed voor de leesvaardigheid. Ook is er een positief verband tussen leesgedrag en leesplezier.

Al die inzichten verwerken we in onze aanpak, activiteiten, campagnes, trainingen en bijeenkomsten.

Meer oog (en actie!) voor diversiteit en inclusie

Het team van Stichting Lezen liet zich dit jaar begeleiden door Colourful People om het gesprek over diversiteit en inclusie in relatie tot leesbevordering op gang te brengen en het bewustzijn op dat punt te vergroten.

In aansluiting op onze visie dat de leesomgeving een essentiële factor is in de leesbevordering, streven we ernaar dat iedereen zich thuis voelt in de leesomgeving op de kinderopvang, op school en in de bibliotheek. In dat kader deden we onderzoek naar en gaven we handreikingen voor het samenstellen en inzetten van een divers en inclusief boekenaanbod.

Een belangrijk inzicht in dit verband is, dat de leesmotivatie en leesvaardigheid van kinderen uit anderstalige gezinnen ook gebaat zijn bij het (voor)lezen in de thuistaal. Aangezien ruim een kwart van de kinderen in het basisonderwijs een migratieachtergrond heeft, is dat iets om rekening mee te houden en gebruik van te maken.

Samen de schouders eronder

Het versterken en uitbreiden van ons netwerk kreeg ook dit jaar veel aandacht. We willen zoveel mogelijk relevante partijen achter onze aanpak krijgen en houden. Enerzijds omdat wij vanuit onze kennisbasis en ervaring overtuigd zijn dat die aanpak werkt. Anderzijds omdat we willen voorkomen dat er ruis ontstaat over wat de beste aanpak is en dat organisaties die aan de slag moeten met leesbevordering daardoor niet durven door te pakken. De Leescoalitie werd groter en sterker. Dat betekent dat het draagvlak voor onze integrale visie op en aanpak van lezen, leesbevordering en literatuureducatie nog verder werd versterkt.

Stichting Lezen droeg, al dan niet gezamenlijk met de Leescoalitie, bij aan het debat en de beleidsvorming over lezen en geletterdheid. We zagen de resultaten van die inspanningen terug in het beleid van OCW en in initiatieven van Kamerleden, zoals de motie van Mohandis c.s., zie boven.

Ons netwerk binnen de bibliotheeksector is stabiel en dekkend: voor BoekStart scoorden we in 2022 voor het eerst 100% deelnemende bibliotheekorganisaties. We waren nauw betrokken bij de netwerkagenda van de bibliotheken, met name op het onderdeel 'De geletterde samenleving'. De netwerksamenwerking met de jeugdgezondheidszorg in het kader van BoekStart voor baby's verbreedt en verdiept zich nog steeds. De relaties met Caraïbisch Nederland in het kader van Kunst van Lezen werden nog verder uitgebreid.

Steeds meer partijen daar haken aan bij BoekStart en de Bibliotheek op school/ en ook ons trainingsaanbod wordt in toenemende mate benut in de overzeese delen van het koninkrijk.

Na-ijlende effecten van de pandemie

Corona had dit jaar geen ingrijpende gevolgen meer voor onze activiteiten. Kennisbijeenkomsten en trainingen konden weer op locatie worden georganiseerd, al bleven we gebruikmaken van livestreams en online programmering, omdat die vormen van kennisdeling ons en onze doelgroepen ook veel te bieden hebben. Onderzoeken konden ongehinderd doorgang vinden. Het vele voorbereidend werk dat we in 2021 deden, leidde dit jaar tot een grote hoeveelheid eindproducten.

BoekStart, dat tijdens de pandemie door de bibliotheeksluitingen een enorme duikeling maakte in het aantal uitgegeven koffertjes, maakte een opzienbarende inhaalslag in 2022. Er werden maar liefst 17.000 koffertjes meer verspreid dan in 2021.

In onze eigen organisatie merkten we de impact van de pandemie nog aan onze bestedingen: wat we in de corona-jaren aan onderbesteding hadden, haalden we dit jaar in. Soms zat dat het opstarten van nieuwe activiteiten in de weg. Ook op personeelsgebied bleef de impact merkbaar: we hadden een aanzienlijk hoger ziekteverzuim dan anders, waaronder veel uitval door corona.

1.3 Realisatie doelstellingen 2022

De doelstellingen zoals beoogd in het activiteitenplan 2021-2024 zijn ook in 2022 ruimschoots behaald.

1.3.1 Kennisbasis

Al het werk van Stichting Lezen is gebaseerd op kennis die voortkomt uit wetenschappelijk onderzoek, praktijkervaringen en combinaties daarvan. De verbinding tussen praktijk en onderzoek is essentieel voor de effectiviteit van ons werk en een belangrijk kenmerk van onze manier van werken.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
17 onderzoeksactiviteiten in 2022. Daarmee bereiken we per jaar tussen de 25.000 en 30.000 professionals die onze publicaties downloaden en zich zo voeden met de nieuwste (onderzoeks) inzichten.	24 activiteiten	52.429 downloads

Rijke oogst van de corona-jaren

Corona zorgde in 2020 en 2021 voor vertragingen in de uitvoering van veel onderzoeken. Dat weerhield ons er niet van allerlei nieuwe onderzoeken voor te bereiden. Zodoende hebben we in 2022 een buitengewoon rijke oogst van maar liefst elf gepubliceerde onderzoeken. We zijn trots op de verscheidenheid aan onderzoeksrapporten. De vroeg- en voor-schoolse educatie, het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo: iedereen heeft de beschikking gekregen over nieuwe kennis uit de recent afgeronde onderzoeken.

De onderzoeksagenda in 2022

Stichting Lezen werkt met een meerjarige onderzoeksagenda. Maatschappelijke ontwikkelingen en signalen van binnenuit en buitenaf kunnen leiden tot bijstelling van de agenda en tot onderzoek buiten de agenda om. In 2021 voegden we het onderzoeksthema 'Corona, leesgedrag en leesprestaties' toe, aansluitend bij de urgente vragen die de pandemie met zich meebracht. In 2022 zagen we geen reden meer om onderzoek op dit thema te laten doen.

De onderzoeksagenda zag er in 2022 als volgt uit: Effectief leesonderwijs en leesmotivatie, Lezen in een multimediale omgeving, De sociale lezer, Diversiteit en inclusie.

De tandem van onderwijs en leesbevordering

Leesonderwijs en leesbevordering kunnen niet zonder elkaar. Dat was de reden om het thema 'Effectief leesonderwijs en leesmotivatie' op de onderzoeksagenda te zetten en meer onderzoek te doen naar de leesbevorderaars in de school, zoals de leescoördinator, mediathecaris of (toekomstige) leraar. Veel aandacht ging daarbij uit naar het primair onderwijs.

Een belangrijke publicatie die Stichting Lezen hierover in 2022 uitbracht, is [De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen](#), samengesteld door Thoni Houtveen en Roel van Steensel. Dit boek geeft inzicht in de theorie over, het onderzoek naar en de praktische toepassing van essentiële elementen van onderwijs in begrijpend lezen. Schoolbibliotheken met een rijke collectie en mediathecarissen met genoeg uren en de juiste competenties zijn onmisbare onderdelen van de leesomgeving in het voortgezet onderwijs. We krijgen signalen dat deze voorzieningen op steeds meer plekken afwezig zijn of onder druk staan. Daarom startten we een onderzoek naar de stand van zaken op dit gebied.

Met de lancering van [lezeninhetpo.nl](#) (zie hoofdstuk 4) en de doorontwikkeling van het programma de Bibliotheek *op school* (zie bijlage Kunst van Lezen) droegen we dit jaar bij aan de doorwerking en verspreiding van kennis uit onderzoek over lezen in het onderwijs.

Verdiepen en versterken

Nieuwe onderzoeken komen vaak voort uit praktijk of beleid, maar ook uit afgerond onderzoek dat om vervolgonderzoek vraagt. Op die manier zorgt Stichting Lezen ervoor dat de kennis over lezen en leesbevordering voortdurend wordt verdiept en dat we onze aanpak kunnen blijven verbeteren.

Zo toonde een [onderzoek uit 2020 naar vrij lezen](#) binnen de Bibliotheek *op school* aan dat vrij lezen juist niet goed is voor de leesmotivatie van minder gemotiveerde lezers. Daarom deden we in 2022 [nader \(literatuur\)onderzoek naar het zogenaamd 'verrijkt vrij lezen'](#). Daaruit bleek dat het helpt om deze leerlingen een goed afgebakend en afgestemd boekenaanbod aan te reiken: boeken die niet te moeilijk zijn, maar wel voldoende uitdaging bieden om de volgende stap in hun leesontwikkeling te zetten. Daardoor krijgen leerlingen meer plezier in vrij lezen en hebben zij er meer aan. We verdiepen dit inzicht de komende jaren nog verder met nieuwe onderzoeken naar methoden voor het voeren van leesgesprekken en de opbrengsten daarvan.

Ook de meta-analyse over de relatie tussen leesgedrag en leesvaardigheid van Suzanne Mol uit 2011 vroeg om een vervolg. Haar eerste analyse toonde de werking aan van [de positieve leesspiraal](#): kinderen die in hun vrije tijd vaak lezen, scoren beter op leesvaardigheid, zullen mede daardoor meer en/of langer blijven lezen en hun leesvaardigheid daardoor nog verder vergroten. Haar nieuw meta-analyse op basis van studies die sinds 2009 zijn

verschijnen, wijst opnieuw uit dat ervaring met lezen in de vrije tijd een positieve samenhang vertoont met de leesvaardigheid. Ook is een positief verband aangetoond tussen leesgedrag en leesplezier.

(Zelf)evaluatie voeden (door)ontwikkeling

Evaluatieonderzoek naar onze projecten en programma's levert veel inzicht op voor de (door)ontwikkeling daarvan. In 2022 werden [de lange termijneffecten van BoekStart](#) voor baby's onderzocht. Kinderen die als baby in aanraking zijn gekomen met BoekStart blijken hiervan als kleuter nog steeds te profiteren in hun taalontwikkeling.

BoekStart (en het internationale *BookStart*) werd ook vergeleken met soortgelijke programma's uit het buitenland. Afgaand op dat onderzoek is het effectief om de arts of verpleegkundige op het consultatiebureau een centrale rol te geven als leesbevorderaar. BoekStart in Bergen op Zoom startte een pilot met die werkwijze; Stichting Lezen volgt de pilot in het kader van evaluatieonderzoek.

We startten in 2022 ook met het evalueren van de campagnes, zoals De Nationale Voorleesdagen en de Jonge Jury. Aan de hand van de uitkomsten zullen we campagnes waar nodig aanpassen en/of doorontwikkelen, zodat ze een grotere bijdrage kunnen leveren aan onze doelstellingen.

Advies, (mede)financiering en partnerschap

We kregen regelmatig aanvragen om bij te dragen aan effectiviteits- en impactonderzoeken naar projecten van derden. Als zo'n aanvraag paste bij onze onderzoeksagenda en binnen het budget, dan leverden we een financiële bijdrage en/of traden we op als adviseur of coördinator.

Stichting Lezen werd ook regelmatig gevraagd als kennispartner in een consortium voor een onderzoeksaanvraag vanuit een universiteit of hogeschool. Dit jaar deden we mee met aanvragen naar thema's zoals mediagebruik in relatie tot ongelijkheid en de (digitale) ontwikkeling van kinderen en adolescenten, effectief leesonderwijs in het digitale tijdperk, de aanpak *Focus op begrip* voor begrijpend lezen en de rol van leraren als leesbevorderaars in het primair en voortgezet onderwijs. Op deze manier konden we nieuw onderzoek mogelijk maken naar thema's uit onze onderzoeksagenda, nieuwe kennis over leesbevordering ontsluiten voor professionals en nieuwe samenwerkingen aangaan met wetenschappelijke en maatschappelijke partners.

1.3.2 Een rijke leesomgeving

De leesomgeving is een essentiële bouwsteen van effectieve leesbevordering. Kinderen en jongeren moeten het liefst altijd en overal omringd worden door boeken, lezers en leesbevorderaars. Veel aandacht ging er dit jaar naar de school en het leesonderwijs als onderdelen van die leesomgeving.

Doel activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
12 campagnes en projecten in 2022. Daarmee bereiken we 30.000 à 35.000 instellingen en professionals die met onze projecten en campagnes werken en zo het leesvirus doorgeven aan kinderen en jongeren.	15 campagnes en projecten	36.461 instellingen en professionals

Een kalender vol met leesfeestjes

Mede dankzij Stichting Lezen wordt het lezen het jaar rond gevierd. De Nationale Voorleesdagen, de Jonge Jury, de Boekenweek van Jongeren, de Weddenschap, de Inktaap, de diverse voorleeswedstrijden: al die terugkerende campagnes genereerden ook dit jaar weer positieve aandacht voor lezen op scholen, in de kinderopvang, in bibliotheken en in de media. Op die manier droegen de campagnes bij aan de verrijking van de leesomgeving van ieder kind.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Op 10 januari 2022 was de laatste lockdown voorbij en gingen de basisscholen, middelbare scholen en scholen voor speciaal onderwijs weer open. De coronamaatregelen hebben de leesomgeving tijdelijk verarmd en leer- en leesachterstanden veroorzaakt. Scholen en bibliotheken werkten het hele jaar aan het herstellen van die schade. Zelden was het belang van goed leesonderwijs en van toegang tot een rijk boekenaanbod duidelijker dan nu.

Een andere maatschappelijke uitdaging die invloed heeft op het werk van Stichting Lezen is de krapte op de arbeidsmarkt en de personele tekorten en wisselingen in zowel de kinderopvang en de bibliotheeksector als het onderwijs. Voor de effectiviteit van de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* is voldoende en goed personeel nodig.

Impulsen vanuit onderwijsbeleid en -begroting

BoekStart en de Bibliotheek *op school* dragen bij uitstek bij aan een rijke leesomgeving, omdat ze voorzien in een structurele en consistente aanpak, competente leesbevorderaars en een goed aanbod van rijke teksten en gevarieerde boeken. We werkten hard om beslis-sers in de kinderopvang en het onderwijs ertoe te bewegen prioriteit te geven aan (voor-) lezen. Daarbij maakten we onder andere gebruik van de praktijkkaarten die we in 2021 lieten ontwikkelen voor [BoekStart in de kinderopvang](#), de [BoekStartcoach](#) en de [Bibliotheek op school](#).

Het is goed om te zien dat leesbevordering nu met steun van de onderwijspoot van OCW steviger verankerd wordt in het onderwijs. Veel scholen versterkten de leesomgeving met behulp van de NPO-middelen die het ministerie van OCW beschikbaar stelde om de gevolgen van corona in het onderwijs te verzachten. Meerdere basisscholen konden mede daardoor starten met de Bibliotheek *op school*. Vanuit het Masterplan basisvaardigheden kreeg Stichting Lezen zelf € 12,9 miljoen om BoekStart en de Bibliotheek *op school* uit te breiden in de kinderopvang, het primair onderwijs en het vmbo in het hele land. Op verzoek van Stichting Lezen inventariseerden de bibliotheken de belangstelling daarvoor. Die bleek overweldigend groot en gaat het beschikbare budget te boven. Meer hierover is te lezen in het inhoudelijk jaarverslag van Kunst van Lezen.

Aanscherpen en uitdragen van onze visie

Onze visie op een rijke leesomgeving is altijd in ontwikkeling. We krijgen een steeds beter beeld hoe effectief leesonderwijs eruit moet zien, ook als het gaat om het literatuuronderwijs voor het voortgezet onderwijs. Aan dat laatste hebben we in 2022 extra aandacht besteed, met name aan de leesbevordering binnen havo en vwo.

Niet alleen Stichting Lezen houdt zich bezig met effectief leesonderwijs als onderdeel van de rijke leesomgeving. Ook andere partijen ontwikkelen een visie op dit thema. Wij zien het liefst dat al die visies goed op elkaar aansluiten. Omdat Stichting Lezen met haar programma's een belangrijke rol gaat spelen binnen en naar aanleiding van het Masterplan

basisvaardigheden, wordt het steeds belangrijker dat wij weten wat er speelt en kunnen sturen op eenduidige communicatie naar het veld. Daarom inventariseren we met welke relevante gremia we nog niet in contact zijn en proberen we ook daarmee een vorm van samenwerking op te starten.

Thuiskomen in de leesomgeving

De kwaliteit van de leesomgeving wordt mede bepaald door de mate waarin kinderen en jongeren zich herkennen in de boeken die ze krijgen aangereikt en in de schrijvers waarmee ze kennismaken. In het kader van diversiteit en inclusie doen we daarom onderzoek en vertalen we de resultaten in praktische instrumenten. Zo werkten we mee aan de ontwikkeling van een leeswijzer die medewerkers van bibliotheken, kinderopvang en scholen helpt om bewuste keuzes te maken bij het samenstellen en inzetten van een divers en inclusief boekenaanbod. Voor bibliotheken die te maken hebben met scholen die vanuit hun signatuur beperkingen aan de collectie willen stellen, ontwikkelden we de [Handreiking collectie en signatuur](#). Dankzij de Leescoalitie konden we samen met IBBY Nederland een tiplijst maken met [queerboeken voor het primair onderwijs](#).

Bij leesbevordering gaat het niet alleen om het lezen in de Nederlandse taal. Wie een andere moedertaal heeft, helpt de eigen leesvaardigheid en die van zijn/haar kinderen ook door het (voor)lezen in de thuistaal. Dit inzicht kan veel kinderen helpen: ruim een kwart van de kinderen in het basisonderwijs heeft een migratieachtergrond. Daarom lieten we het [Prentenboek van het Jaar](#) opnieuw vertalen in drie van de meest voorkomende thuistalen. Ook brachten we kennis bijeen uit onderzoek en praktijk over meertaligheid in relatie tot lezen en leesbevordering en inventariseerden we de vragen en kennisbehoeften op dit gebied. Met het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs van de Hogeschool Utrecht doen we onderzoek naar de kennis die nodig is om meertalige leerlingen te motiveren en te ondersteunen bij het lezen.

1.3.3 Competente leesbevorderaars

Dit werk stond in 2022 in het teken van continuïteit en doorontwikkeling. Continuïteit in die zin dat De doorgaande leeslijn het leidende concept bleef, we onze terugkerende kennisbijeenkomsten weer als vanouds organiseerden en bleven werken aan onze vaste publicatiereeksen en -kanalen. Doorontwikkeling in die zin dat we naast en/of in combinatie met fysieke kennisbijeenkomsten ook geregeld digitale vormen van kennisuitwisseling verzorgden, dat we de trainingen voor na- en bijscholing van leesbevorderaars voortdurend actualiseerden en dat we manieren zochten om lijvige publicaties toegankelijker te maken voor het werkveld. Dat werpt zijn vruchten af: onze kennis bereikt steeds meer mensen en wordt steeds beter gebruikt in de praktijk waar leesbevordering vorm krijgt. Dat we als kenniscentrum in een grote behoefte voorzien, blijkt ook uit het toenemende aantal verzoeken voor lezingen en presentaties (zie hoofdstuk 4).

Doelstellingen activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
9 kennisbijeenkomsten in 2022. Daarmee bereiken we 1.500 à 3.000 professionals die onze congressen bezoeken, plus nog 2.000 professionals die ons op de tweejaarlijkse NOT-onderwijsbeurs ontmoeten. Met hen spreken we over de beste manier om leesbevordering uit te voeren.	10 kennisbijeenkomsten (er vond geen NOT plaats)	3.435 bezoekers
3 websites in 2022. We bereiken 140.000 à 160.000 geïnteresseerden via onze websites, sociale media- en/of nieuwsbrieven en informeren en inspireren hen langs die weg om praktisch aan de slag te gaan als leesbevorderaar.	6 websites	220.227 bezoekers
5 soorten gedrukte informatiepublicaties (o.a. tijdschrift Lezen, brochures, infographics) in 2022. Daarmee voorzien we 25.000 à 35.000 afnemers van praktische informatie en inspiratie.	6 soorten gedrukte publicaties	45.266 gedrukte publicaties

Handzame publicaties en praktische tools

We verstrekten kennis via vaste publicatiereeksen, bijvoorbeeld ons [tijdschrift Lezen](#) en op online platforms zoals [Leesmonitor](#), de doelgroepenwebsite [lezeninhetvmbo.nl](#) en de in 2022 gelanceerde doelgroepenwebsite [lezeninhetpo.nl](#). Vergelijkbare websites voor de kinderopvang en het voortgezet onderwijs zijn in voorbereiding. De site [lezeninhetvmbo.nl](#) zal op termijn ondergebracht worden in de nog te ontwikkelen site [lezeninhetvo.nl](#).

We maakten steeds meer verschillende publicatievormen om intermediairs te helpen om de essentie van voor hen relevante onderzoekspublicaties snel te doorgronden. Zo ontwikkelden we een infographic bij het boek [De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#) (zie boven), maakten we [factsheets](#) bij een aantal onderzoekspublicaties en ontwikkelden we samen met de KB, Rijnbrink en de Voorleeshoek [voorleesfilmpjes voor meertalige gezinnen](#), die binnen BoekStart kunnen worden ingezet en bijdragen aan de meertalige doorontwikkeling van het programma.

Voor de tweede keer op rij maakten we een overzicht van al [het scholingsaanbod](#) op het gebied van lezen en leesbevordering voor leesbevorderaars uit het voortgezet onderwijs en het mbo.

Het nieuwe normaal: online en on site kennisdelen

Onlinebijeenkomsten blijven voor Stichting Lezen van toegevoegde waarde voor kennisdeling, ook na de pandemie. Dat merken we goed in de onderzoeksessies, waarin we de nieuwste inzichten uit onderzoek delen met de coördinatoren van de Provinciale Ondersteuningsinstellingen en de G4-gemeenten. Fysieke bijeenkomsten zijn vooral van belang als het gaat om nieuwe relaties, netwerken, scholing, het opdoen van inspiratie en het leggen van verbindingen tussen verschillende organisaties en personen.

Dat het leesonderwijs dit jaar hoog op de agenda stond, bleek ook op ons jaarlijkse congres Lezen Centraal. 'Lees je rijk' was het thema van de editie van 2022. Rijke teksten zijn een belangrijk ingrediënt van effectief leesonderwijs. Rijke teksten zijn authentieke teksten,

literair of zakelijk, met een uitdagende inhoud en rijke vorm. Ze maken nieuwsgierig, stimuleren de motivatie om verder te lezen, te kijken of te luisteren. Daardoor bieden ze leerlingen optimaal de gelegenheid om niet alleen hun leesvaardigheid en leesmotivatie te vergroten, maar ook hun kennis en begrip van de wereld.

1.3.4 Leesoffensief en versterking leesbevordering

De impact van corona op het onderwijs en op de resultaten van leerlingen dreunde in 2022 hard na. Het leesonderwijs kwam mede daardoor hoog op de agenda te staan bij veel organisaties.

Doelstelling activiteitenplan 2021-2024	Realisatie 2022	Bereik 2022
4 strategische activiteiten in 2022. Het gaat o.a. om onze ambassadeurs, de campagnes van de Leesco- alitie en onze internationale samenwerkingen. Daarmee bereiken we circa 1.000.000 mensen (breed publiek) die we laten zien hoe leuk en inspirerend lezen kan zijn.	6 strategische activiteiten	6.118.483 contacten*

*Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leesco-
alitie.

Groen licht en geld voor de uitbreiding van programma's

Het Masterplan basisvaardigheden laat zien dat de regering veel belang hecht aan lezen en leesvaardigheid en doordrongen is van het belang van (voor)lezen en de aanwezigheid van goede schoolbibliotheken en leesconsulenten. Stichting Lezen dacht actief mee over het plan. We benadrukten steeds dat het van belang is om onderscheid te maken tussen inhoudelijke doelen, zoals een structureel leesbeleid voor alle kinderen van 0 tot 20 jaar, en randvoorwaarden, zoals een schoolbibliotheek en een leesbeleidsplan op iedere school. We zien de extra € 12,9 miljoen voor de uitbreiding van BoekStart en de Bibliotheek op school als bevestiging dat het de juiste keuze was om volop in te zetten op de vervlechting van leesbevordering in het veld van opvoeding en onderwijs.

Uitbreiding vergt expertise

Hoewel we blij zijn met de mogelijkheid om onze aanpak breder uit te rollen, zien we ook risico's. Het lerarentekort en het gebrek aan aandacht voor goed leesonderwijs op veel lerarenopleidingen kunnen een succesvolle uitbreiding van BoekStart en de Bibliotheek op school in de weg zitten. Daarom vroegen we bij het management van kinderopvangorganisaties, scholen en lerarenopleidingen aandacht voor de benodigde expertise van leraren en pedagogisch medewerkers en de rol die wij daarbij kunnen spelen. Organisaties die van (voor)lezen en leesbevordering een prioriteit willen maken, moeten ons weten te vinden. We hebben geen invloed op het lerarentekort, maar wel op wat we aanbieden en overbrengen. We zien gelukkig [veel goede voorbeelden](#), zoals de pilot Effectief leesonderwijs op een aantal Friese basisscholen, waar de Bibliotheek op school wordt gekoppeld aan de leesmethodiek *Focus op begrip*.

Springlevende coalitie

De Leescoalitie groeit gestaag. Nieuwe leden (de Taalunie in 2022, de Schoolschrijver en de Schrijverscentrale vanaf 2023) brengen andere verbindingen mee met auteurs, maatschappij en onderwijs. De groei is versterkend en verrijkend, maar stelt hogere eisen aan de onderlinge communicatie. Daarom startten we naast het directie-overleg een communicatiegroep op, waarin alle partners vertegenwoordigd zijn.

Met de campagne Springlezend vroeg de Leescoalitie dit jaar aandacht voor de essentiële rol van leerkrachten in de leesopvoeding van kinderen en kregen leraren een platform waar ze elkaar konden inspireren om een rijke leesomgeving op school te creëren. De campagne kwam tot stand in nauwe samenwerking met het werkveld. Dat werd erg gewaardeerd en droeg bij aan het succes. Zie verder het jaarverslag van de Leescoalitie in de bijlage.

Bijdrage aan beleidsvorming

Stichting Lezen en de Leescoalitie droegen voortdurend bij aan het debat en de beleidsvorming over lezen en geletterdheid. Ging het specifiek over leesonderwijs, leesmotivatie en leesbevordering, dan nam Stichting Lezen het voortouw. We gingen in gesprek met het ministerie, Kamerleden en partners zoals de Vereniging van Openbare Bibliotheken, de KB en het Letterenfonds. De resultaten van die inspanningen zijn zichtbaar, onder andere in het beleid van OCW en in initiatieven van Kamerleden.

HOOFDSTUK 2

Een solide kennisbasis

Kennis is de basis voor al ons werk. Het is nodig om de leesomgeving goed in te kunnen richten, om leesbevorderaars toe te rusten voor hun taak en om partners, politiek en stakeholders te informeren over en te overtuigen van het nut van leesbevordering. Als we weten wat werkt, zetten we die kennis om in effectieve interventies. Daarom initiëren en stimuleren we onderzoek en maken we de kennis die daaruit voortkomt laagdrempelig toegankelijk voor derden.

We laten ons hierbij deels leiden door een onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen, inzichten en behoeften vanuit het werkveld van de leesbevorderaars. Daarnaast voeren we structureel onderzoek uit naar de ontwikkelingen in de leescultuur en het lees-, koop- en leengedrag van de Nederlandse bevolking, het bereik en effect van leesbevordering in het algemeen en van de activiteiten van Stichting Lezen en Kunst van Lezen in het bijzonder. Ook brengen we regelmatig de stand van zaken in kaart van aspecten van leesbevordering.

Voor dit alles werken we intensief samen met universiteiten, onderzoeksbureaus en onze vaste samenwerkingspartners KVB Boekwerk en Stichting Marktonderzoek Boekenvak, waarin de Koninklijke Boekverkopersbond, Groep Algemene Uitgevers, CPNB en KB samenwerken.

Jaarlijks zijn we betrokken bij het schrijven en indienen van onderzoeksaanvragen die onze kennisbasis kunnen versterken. Stichting Lezen financiert bovendien twee leerstoelen.

Het borrelt en bruist in het LeesbevorderingsLab

‘Onze’ hoogleraren Roel van Steensel (leerstoel Leesgedrag, Vrije Universiteit) en Eliane Segers (bijzondere leerstoel Lezen & Digitale Media, Universiteit Twente) waren in 2022 als initiatiefnemer, aanjager, uitvoerder en begeleider weer betrokken bij tientallen onderzoeken en onderzoeksaanvragen over lezen, leesvaardigheid en leesmotivatie.

Roel van Steensel verzorgde onderwijs over Literacy Development (bachelor) en Leesvaardigheid, leesmotivatie en leesbevordering (master) en betrok op die manier een nieuwe generatie studenten bij deze urgente onderwerpen. Met zijn onderzoeken leverde hij een bijdrage aan de wetenschappelijke onderbouwing van Kunst van Lezen. Zo begeleidde hij als promotor een studie naar de langetermijneffecten van BoekStart en een evaluatie van de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs. Voor Stichting Lezen zijn ook zijn nieuwe onderzoeksvoorstellen naar leesweerstand en diep lezen zeer relevant. De relatie tussen tweedetaalleren en leesbevordering is een nieuw speerpunt van Van Steensel. In dat kader diende hij in samenwerking met Stichting Lezen onder andere een aanvraag in naar leesbevordering in Internationale Schakelklassen. De postdoc-onderzoekers aan de VU hebben zich verenigd in het LeesbevorderingsLab.

De onderzoeksprojecten van Eliane Segers naar het (digitaal) begrijpend lezen en de inzet van de digitale thuisomgeving ten behoeve van lezen en leesvaardigheid hebben een directe relatie met onze onderzoeksagenda. Het onderzoek naar het gebruik van digitale prentenboeken werd uitgebreid met vraagstellingen rondom meertaligheid en uitgevoerd met een groep Turks-Nederlandse kleuters. Helaas zag Segers zich door toenemende verantwoordelijkheden aan de Radboud Universiteit

genoodzaakt afstand te doen van haar bijzondere leerstoel Lezen & Digitale Media per 1 januari 2023. Stichting Lezen beraadt zich op de toekomstige invulling van de leerstoel.

In de volgende paragrafen lichten we steeds enkele onderzoeken uit. Onderzoeken die in het kader van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd, worden niet hier maar in dat jaarverslag nader toegelicht, zie bijlage 1. Overzichten van alle onderzoeken per thema zijn opgenomen in de tabellen.

2.1 Onderzoek in het kader van de onderzoeksagenda

Stichting Lezen werkt op het snijvlak van onderzoek en praktijk en zorgt voor een productieve interactie daartussen. Onze onderzoeksagenda komt dan ook tot stand in samenwerking met het werkveld van bibliotheek, onderwijs & opvoeding en wetenschap en wordt tussentijds bijgesteld als daar behoefte aan is. In 2022 stonden de volgende thema's centraal:

- Lezen in een multimediale omgeving
- De sociale lezer
- Diversiteit en inclusie
- Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Het in 2021 aan de agenda toegevoegde thema 'Corona, leesgedrag en leesprestaties' kon in 2022 vervallen. Mede als gevolg van de post-corona onderwijsachterstanden kwam leesonderwijs hoog op de agenda van beleidsmakers en onderwijsinstellingen. Leesmotivatie is een belangrijk onderdeel van effectief leesonderwijs. Daarom besloten we het thema Leesmotivatie en leesweerstand te verbreden naar Effectief leesonderwijs en leesmotivatie.

Ook is besloten om het thema Meervoudige geletterdheid onder te brengen bij Lezen in een multimediale omgeving. Een multimediale omgeving vraagt immers om verschillende vormen van geletterdheid: zowel het diep lezen als het snel 'skimmen', beoordelen en selecteren van (de relevantie van) teksten zijn van belang in de overvloed aan informatie die de moderne informatiemaatschappij over ons uitstort.

Thema: Lezen in een multimediale omgeving

De digitale wereld is in toenemende mate een multimediale wereld, waarin tekst, (bewegend) beeld, geluid en games samenkomen. Deze ontwikkeling beïnvloedt ook het boek en de manieren van lezen. Er wordt van kinderen en jongeren verwacht dat zij verschillende soorten teksten kunnen vinden, begrijpen en op waarde kunnen schatten. Het begrip 'geletterdheid' krijgt daardoor een andere invulling.

Digitale prentenboeken in de kinderopvang

Over het gebruik van digitale prentenboeken in de thuissituatie weten we al veel, maar over de context van de kinderopvang veel minder. Hoogleraar Roel van Steensel en collega-onderzoekers brachten als onderdeel van onderzoek naar digitale prentenboeken in de kinderopvang (2022-2025) in 2022 in een eerste deelstudie in kaart of en in welke mate digitale prentenboeken gebruikt worden in de kinderopvang; het gebruik beperkt zich tot

een deel van de kinderopvanglocaties en de locaties die er gebruik van maken hebben er nog relatief weinig ervaring mee. Digitale prentenboeken worden in het algemeen wel gezien als een zinvolle aanvulling op papieren prentenboeken en als een goede manier om de taalontwikkeling van kinderen (extra) te ondersteunen. Het bevorderen van het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang vraagt om ondersteuning van pedagogisch medewerkers bij het gebruik ervan en om te investeren in de beschikbaarheid van kwalitatief goede materialen. In een tweede deelstudie, opgestart in 2022, onderzoeken zij het gebruik van digitale prentenboeken in combinatie met papieren prentenboeken. Beide onderzoeken worden gepubliceerd in 2023.

Readification

Readification combineert de op het eerste oog onverenigbare werelden van lezen en gamen om jongeren te stimuleren tot lezen. In 2021 werd hiermee in samenwerking met de Leescoalitie en Ubisoft een eerste proef gedaan. Readification bleek daadwerkelijk potentie te hebben om jongeren meer te laten lezen. Daarom kreeg dit project in 2022 een vervolg met de publicatie van nieuwe verhalen in de Ubisoft Special-app. Stichting Lezen onderzoekt het gebruik, de leeservaring, de redenen om de verhalen te lezen en de eventuele barrières die dat verhinderen. Zie ook het jaarverslag van de Leescoalitie (bijlage 2).

ELSA-lab: AI tegen laaggeletterdheid

Het ELSA-lab onderzoekt hoe artificiële intelligentie (AI) kan worden ingezet om laaggeletterdheid te signaleren en aan te pakken. Allereerst gaat het erom de factoren te modelleren die bepalend zijn voor het risico op het ontwikkelen van laaggeletterdheid tussen 12 en 15 jaar. Vervolgens wordt een gepersonaliseerde AI-tool ontwikkeld om op die risico's te anticiperen en geschikte ondersteuning te bieden aan wie risico loopt. Het onderzoek is interdisciplinair, experimenteel en innovatief en adresseert een actueel en urgent probleem. Stichting Lezen neemt als consortiumpartner deel aan dit project om daarmee ook kennis op te doen over de inzet van kunstmatige intelligentie voor leesbevordering.

Kinderen, kansen en digitale media

Het onderzoeksproject *Navigating the cross-contextual media landscape: Children's and adolescent's digital media use, development and (in)equality* zoomt in op (de relatie tussen) het digitale mediagebruik, de ontwikkeling van kinderen en jongeren en kansenongelijkheid op dit gebied. Het doel is om de mechanismen bloot te leggen die deze relatie bepalen en om interventies te ontwikkelen die deze positief kunnen beïnvloeden. Stichting Lezen verwacht hierdoor meer inzicht te krijgen in de manieren waarop digitale media de leesontwikkeling van kinderen beïnvloeden.

Tabel 2.1: onderzoeken thema Lezen in een multimediale omgeving

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Digitale prentenboeken in de kinderopvang deel 1 en 2	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Junior-onderzoeker Lisa Koning; begeleiding prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam) en dr. Björn de Koning (Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering KB en Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2023
Digitaal lezen, anders lezen	Uitvoerder (promotieonderzoek Niels Bakker)	n.v.t.	Loopt; afronding 2023
21e-eeuwse geletterdheid	Uitvoerder	Dr. Frank Hakemulder (Universiteit Utrecht)	Loopt; afronding 2023
Immer	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Niels 't Hooft (Immer), Dr. Roel Willems (Radboud Universiteit)	Loopt; afronding 2023
Digitale thuisomgeving kleuters	Opdrachtgever	Prof. dr. Eliane Segers (Universiteit Twente)	Loopt; afronding 2023
Digitale middelen in ouder-kindprogramma's	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Promovenda Romina de Lima; begeleiding prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/ Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2023
Readification – deel 2	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Leescoalitie, NBD Biblion, Ubisoft; financiering Kunst van Lezen	Vorbereiding loopt; afronding 2023

vervolg

ELSA-lab	Consortiumpartner en co-financier	Prof. dr. Els Stronks (Universiteit Utrecht); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding 2026
Navigating the cross-contextual media landscape: Children's and adolescent's digital media use, development and (in) equality	Consortiumpartner	Prof. dr. Liesbeth Kester (Universiteit Utrecht), Prof. dr. Eliane Segers (Universiteit Twente)	Loopt; afronding 2028

Thema: De sociale lezer

Lezen heeft een sterke sociale dimensie. Veel lezers vinden het fijn om met elkaar en met schrijvers in contact te komen op festivals, in talkshows, boekhandels, bibliotheken en scholen en op online platforms. In 2022 kreeg dit thema beperkt aandacht, omdat andere thema's urgenter waren. Bovendien zou onderzoek naar live events rond lezen zo kort na corona een vertekend beeld kunnen opleveren.

Overigens kwam het thema zijdelings wel regelmatig aan bod in onderzoeken over andere thema's. Zo werd binnen het thema Effectief leesonderwijs en leesmotivatie onderzoek gedaan naar leesgesprekken. In het onderzoek naar ouder-kindprogramma's (zie thema Lezen in een multimediale omgeving) stond de sociale interactie binnen gezinnen centraal.

Het boek als cadeau

Het cadeau geven van een boek is een vorm van sociale interactie tussen lezers en was onderwerp van een themameting van Stichting Marktonderzoek Boekenvak. Vooral het kinderboek wordt beschouwd als een gift met verantwoordelijkheid. Gevers van kinderboeken zijn zich ervan bewust dat ze hiermee bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en de taalontwikkeling van het kind.

Voorlezen door grootouders

Grootouders vervullen vaak een rol in de leesopvoeding van kinderen. Stichting Lezen liet daarom – met enige vertraging door corona – onderzoek doen naar het voorleesgedrag van grootouders en de invloed die dat heeft op hun kleinkinderen. De onderzoekers bekeken onder andere of de aard van het voorleesgedrag samenhangt met wat kinderen uit de verhaaltjes leren (hun verhaalbegrip) en hoe die relatie verband houdt met het type verzorger (ouder of grootouder), het geslacht van de verzorger en het geslacht van het kind.

Tabel 2.2: onderzoeken thema De sociale lezer

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Themameting SMB: Het boek als cadeau	Partner	Stichting Markt-onderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in augustus
Voorlezen door grootouders	Opdrachtgever	Prof. dr. Roel van Steensel (Vrije Universiteit/Erasmus Universiteit Rotterdam)	Loopt; afronding 2023
Hebbaan in de klas	Uitvoerder	Stagiaire Esther van Andel	Start voorbereiding; loopt in 2023

Thema: Diversiteit en inclusie

Een goede leesomgeving helpt om kinderen aan het lezen te krijgen en te houden. De kwaliteit van de leesomgeving hangt deels af van de mate waarin kinderen en jongeren zich herkennen in de boeken die ze krijgen aangereikt, in de taal waarin die zijn geschreven en in de schrijvers waarmee ze kennismaken. Daarom deden we veel onderzoek naar diversiteit en inclusie.

Diversiteit en collectievorming

Uit het onderzoek *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* bleek dat diversiteit niet altijd wordt meegewogen bij het samenstellen van een schoolcollectie. Sommige collectioneers, met name in plattelandsregio's, vrezen dat een diverse collectie niet goed is voor de leesmotivatie omdat hun leerlingen daar onvoldoende herkenning in vinden. Bovendien maken sommige religieuze scholen bezwaar tegen boeken met LHB-TIQ+- thema's of -personages. Onze interne werkgroep Diversiteit en inclusie onderzocht hoe we collectioneers en andere leesbevorderaars kunnen ondersteunen in dit vraagstuk. Zie hoofdstuk 3 voor de praktische implicaties.

Meertaligheid en leesonderwijs

De interne werkgroep Meertaligheid signaleerde dat het onderwijs behoefte heeft aan meer kennis over meertaligheid in relatie tot lezen en leesonderwijs. De Hogeschool Utrecht startte daarom in 2022 een inventariserend onderzoek naar de kennis die beschikbaar is om onderwijsprofessionals te helpen om meertalige leerlingen gemotiveerder en met meer begrip te laten lezen.

Anderstaligheid

Het anderstalige boek maakt de laatste jaren een opmars in de boekverkoop. Stichting Marktonderzoek Boekenvak wijdde er een themameting aan. Mensen blijken anderstalige boeken te lezen vanwege het brede aanbod, het oefenen van de taal- en leesvaardigheid in een andere taal, en de voorkeur voor het lezen in de oorspronkelijke taal waarin het boek is geschreven.

Tabel 2.3: onderzoeken thema Diversiteit en inclusie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Themameting SMB: Anderstaligheid	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in juni
Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Ymke de Bruijn, Dr. Judi Mesman (Universiteit Leiden); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni
De fervente lezer van alle kanten belicht	Uitvoerder	De Nationale Voorleeswedstrijd	Gepubliceerd in oktober
Overzichtsstudie Meertaligheid en leesonderwijs	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Hogeschool Utrecht	Loopt; afronding voorzien in 2023

Thema: Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Effectief leesonderwijs en leesmotivatie was een van de belangrijkste onderzoeksthema's in 2022, met als kernpublicatie [De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen](#), samengesteld onder leiding van Thoni Houtveen en Roel van Steensel.

Leraren als leesbevorderaars

Wenckje Jongstra deed onderzoek om te komen tot een professionaliseringsaanpak die de kwaliteiten van leraren in het primair onderwijs als leesbevorderaars versterkt. Veel van de deelnemende leraren vonden dat hun competenties door deze aanpak waren verbeterd.

Leesgesprekken en hun effecten

We startten in 2022 nieuwe onderzoeken naar instrumenten ten behoeve van het verrijkt vrij lezen. Het eerste, [Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen](#), werd afgerond en gepubliceerd in 2022. Leesconsulenten geven daarin aan wat zij ervaren hebben als werkzame elementen en opbrengsten van leesgesprekken. Het tweede onderzoek brengt in kaart welke verschillende vormen van leesgesprekken er zijn en wat er bekend is over de effecten hiervan op leesmotivatie, leesvaardigheden en leesgedrag. Afronding en publicatie volgt in 2023.

Literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs

Docent Nederlands en promovenda Linda Ackermans bracht in kaart welke positie *young adult*-literatuur heeft binnen het literatuuronderwijs in de bovenbouw van havo en vwo. De meerderheid van de docenten Nederlands in het onderzoek staat hun leerlingen tegenwoordig toe om *young adult*-boeken te lezen voor hun leeslijst. Jeroen Dera en zijn collega's maakten en beproefden een lessenreeks die een brug slaat tussen de leesvoorkeuren van de leraar en die van de leerlingen, om zo de leesmotivatie van de jongeren te verhogen. Het onderzoek naar de toepassing van deze lessenreeks

wees uit dat de lessenreeks zowel de (sociale) motivatie als de literaire competentie van leerlingen aanspreekt. Lessenreeks en onderzoek laten zien hoe het literatuuronderwijs zowel motiverend als (literair) uitdagend kan worden vormgegeven.

Tabel 2.4: onderzoeken thema Effectief leesonderwijs en leesmotivatie

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Verrijkt vrij lezen	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	S. Merke, et al. (Erasmus Universiteit Rotterdam); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni
Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk	Uitgever	Drs. Linda Ackermans (Radboud Universiteit)	Gepubliceerd in september
Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	MK Onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
De grenzen van literatuur	Uitgever	Dr. Jeroen Dera, Prof. dr. Helma van Lierop-Debrauwer en Dr. Yke Schotanus (Radboud Universiteit)	Gepubliceerd in november
Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Suzanne Mol (Universiteit Leiden)	Gepubliceerd in december
Leraren als leesbevorderaars	Consortiumpartner en uitgever	Wenckje Jongstra (KPZ Zwolle)	Afgerond in 2022; publicatie in 2023
Literatuurstudie leesgesprekken	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Dr. Lesya Ganushchak (Erasmus Universiteit); financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2023

2.2 Overige en thema-overstijgende onderzoeken

Relatie tussen lezen en cultuurbezoek

In 2021 startten KvB Boekwerk en Stichting Lezen met het in kaart brengen van het verband tussen het leesgedrag en andere variabelen. Dit gebeurt op basis van gegevens van Centerdata (instituut voor dataverzameling en onderzoek Universiteit van Tilburg). De [eerste resultaten daarvan](#) werpen licht op de relatie tussen lezen en cultuurbezoek. De

mensen die het meest, het vaakst en het langst lezen zijn liefhebbers van klassieke cultuur (zoals klassieke muziek, opera en musea) en de culturele omnivoren die alle soorten kunst bezoeken. Bij cultuurmijders en liefhebbers van populaire/moderne cultuur is het aandeel niet-lezers een stuk groter. Ook lezen zij minder, minder vaak en minder lang.

Leesbevordering en communicatie

Een themameting van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) toonde aan dat De Kinderboekenweek, De Boekenweek, De Nationale Voorleesdagen en De Nationale Voorleeswedstrijd campagnes zijn die veel bekendheid genieten. De Kinderboekenweek, die verdiepend is onderzocht, wordt bovendien hoog gewaardeerd. De campagne blijkt vooral bekend bij mensen die vaker dan gemiddeld boeken lezen, lenen en kopen, een positiever beeld hebben van boeken en vaker leesactiviteiten met kinderen doen.

Tabel 2.5: overige en thema-overstijgende onderzoeken

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
De relatie tussen lezen en cultuur-bezoek	Partner en uitvoerder	Centerdata, KVB Boekwerk, Prof. dr. Frank Huysmans	Gepubliceerd in juni
Reguliere meting SMB: Lezen, lenen en kopen van boeken	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Gepubliceerd in maart
Themameting SMB: Leesbevordering en communicatie	Partner	Stichting Marktonderzoek Boekenvak	Afgerond; publicatie in 2023
Inventarisatie samenwerking leesbevordering en cultuureducatie	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	LKCA, Sardes; financiering Kunst van Lezen	Afgerond; publicatie in 2023

2.3 Bereik-, effect-, en stand-van-zakenonderzoek

Om ons werk te verbeteren en aan beslissers en beleidsmakers te kunnen laten zien dat en hoe leesbevordering werkt, doen we voortdurend onderzoek naar de resultaten en effecten van interventies van onszelf en anderen. Voor zover het gaat om onze eigen interventies, is dit onderdeel van onze reguliere werkprocessen: standaard monitoren en analyseren we het bereik van onze websites, publicaties, campagnes en kennisbijeenkomsten. Dat resulteert meestal niet in rapporten voor publicatie, maar genereert wel management- en verantwoordingsinformatie.

Evaluatie campagnes

Voor Stichting Lezen waren campagnes zoals De Nationale Voorleesdagen en de Jonge Jury lange tijd het belangrijkste product. De laatste tien jaar is dat veranderd en ontwikkelen we ons van een projectorganisatie tot een kenniscentrum. Tegelijkertijd veranderde de wereld om ons heen ingrijpend, bijvoorbeeld door de digitalisering. Daarom vonden we het tijd om grondig te kijken naar de impact van onze campagnes en de relatie met onze andere activiteiten. De evaluatie startte in 2022 en wordt in 2023 afgerond. Bureau Sinzer, dat gespecialiseerd is in impactonderzoek, voert de evaluaties uit. Zij kijken naar de impact van de campagnes op het leesgedrag van kinderen en jongeren. Ook onderzoeken zij welke functie de campagnes hebben binnen het kenniscentrum en binnen de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school.

Lezen in het mbo

We bevroegen docenten Nederlands en studenten van mbo-opleidingen Pedagogisch werk en onderwijs (pwo) over lezen en leesbevordering. Dit onderzoek startte in 2021 en werd in 2022 afgerond. Docenten en studenten vinden het belangrijk dat de opleidingen aandacht besteden aan leesbevordering. Docenten ervaren daarbij barrières zoals gebrek aan tijd, moeilijkheden om leesbevordering in te passen in het programma, gebrek aan deskundigheid en geringe motivatie bij studenten. De studenten geven aan dat ze behoefte hebben aan lessen over concrete onderwerpen die direct verband houden met hun opleiding en toepasbaar zijn in hun stages, zoals lessen in voorleestechieken. De lessen die ze nu krijgen over leesbevordering, vinden ze te algemeen. Ook ontbreekt het nogal eens aan een belangrijke randvoorwaarde: 25% van de bevroegde docenten geeft aan dat er op hun school geen collectie prentenboeken en kinderboeken aanwezig is.

Reach Out and Read

Het Amerikaanse programma *Reach Out and Read* stelt de arts of verpleegkundige op het consultatiebureau centraal als leesbevorderaar. Internationaal vergelijkend onderzoek toonde in 2022 aan dat dit het meest effectieve *bookgift* programma is. BoekStart in Bergen op Zoom is een proef gestart met een vergelijkbare werkwijze. Stichting Lezen laat deze pilot evalueren.

Tabel 2.6: bereik-, effect- en stand-van-zakenonderzoeken

Titel	Rol Stichting Lezen	Partners	Stand van zaken
Leescoördinatoren in het basisonderwijs	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies, MK Onderzoek + Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in juni

vervolg

<u>Vroeg begonnen, veel gewonnen</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Prof dr. Adriana Bus (University of Stavanger), Merel de Bondt (Vrije Universiteit); financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
<u>Leesbevordering in het mbo</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in september
<u>Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrond-kenmerken</u>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Gepubliceerd in oktober
Evaluatie projecten Tante Anne fonds	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	MK Onderzoek + advies	Afgerond in 2022
De Bibliotheek op school vo	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies; financiering Kunst van Lezen	Afgerond in 2022
Evaluatie effectief leesonderwijs bij de Bibliotheek op school	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	IJsselgroep; financiering Kunst van Lezen	Loopt; afronding in 2023
Mediathecarissen (kwantitatief en kwalitatief)	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	DUO Onderwijs-onderzoek & Advies, MK Onderzoek + advies; financiering Kunst van Lezen	Opgestart in 2022; loopt door in 2023
Evaluatie <i>Reach Out and Read</i>	Opdrachtgever en inhoudelijk coördinator	Sardes; financiering Kunst van Lezen	Loopt; wordt afgerond in 2024

2.4 Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Onze kennis is gebaseerd op onderzoek over lezen, leesbevordering en literatuureducatie. We versterken het fundament onder ons werk voortdurend door nieuw onderzoek te (laten) doen. We werken deels op basis van een dynamische onderzoeksagenda die aansluit op actuele ontwikkelingen, op inzichten en behoeften vanuit het werkveld en op het programma Kunst van Lezen. In totaal voerde Stichting Lezen in 2022 24 onderzoeksactiviteiten uit. Dat is aanzienlijk meer dan we ons hadden voorgenomen. Ook het bereik van deze activiteiten was veel groter dan we hadden voorzien en gepland.

Tabel 2.7: prestatie-indicatoren activiteiten Solide kennisbasis

Kerntaak Solide kennisbasis	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
Leerstoelen	2	2 Leerstoel Lezen en digitale media (Prof. dr. Eliane Segers, Universiteit Twente) Leerstoel Leesgedrag (Prof. dr. Roel van Steensel, Vrije Universiteit)
SMB	1	1
KvB Boekwerk	-	1
Monitoring en duiding Onderzoeksgegevens (Leesmonitor website)	1	1
De staat van de leesbevordering (wetenschappelijk congres)	-	-
Scriptieprijs	-	-
Onderzoekspublicaties	10	12 1. <i>De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen</i> (Eburon) 2. <i>Leescoördinatoren in het basisonderwijs</i> (Pdf-reeks) 3. <i>Verrijkt vrij lezen</i> (Pdf-reeks) 4. <i>Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school</i> (Pdf-reeks) 5. <i>Vroeg begonnen, veel gewonnen</i> (Eburon) 6. <i>Leesbevordering in het mbo</i> (Pdf-reeks) 7. <i>Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk</i> (Pdf-reeks) 8. <i>Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen</i> (Pdf-reeks)

vervolg

Kerntaak Solide kennisbasis	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
		9. <i>De fervente (voor)lezer van alle kanten belicht</i> (Pdf-reeks, editie De Nationale Voorleeswedstrijd) 10. <i>Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken</i> (Pdf-reeks) 11. <i>De grenzen van literatuur</i> (Pdf-reeks) 12. <i>Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten</i> (Pdf-reeks)
Nieuw opgestarte onderzoeken	3	7 1. Meertaligheid en leesbevordering – Hogeschool Utrecht 2. Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken – DUO Onderwijsonderzoek & Advies 3. Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen – MK Onderzoek + Advies 4. Evaluatie 'Lezen op recept' – Sardes 5. Digitale prentenboeken in de kinderopvang – Erasmus Universiteit (Roel van Steensel) 6. Literatuurstudie leesgesprekken – Erasmus Universiteit (Lesya Ganuschchak) 7. Kwalitatief onderzoek naar mediathecarissen – MK Onderzoek + Advies
Totaal Solide Kennisbasis	17	24

Tabel 2.8: prestatie-indicatoren bereik Solide kennisbasis

Kerntaak Solide kennisbasis	Werkelijk 2021	Activiteitenplan 2022	Werkelijk 2022
Downloads publicaties	33.068 downloads	25.000-30.000 downloads	52.429 downloads

HOOFDSTUK 3

Een rijke leesomgeving

Stichting Lezen streeft naar een rijke leesomgeving voor alle kinderen gedurende hun hele kindertijd en jeugd. We kunnen daar niet zelf voor zorgen, maar we kunnen als kenniscentrum wel helpen om die tot stand te brengen. Dat doen we door organisaties die met en voor kinderen werken te voorzien van informatie, beleid, instrumenten en inspiratie. Ook initiëren, ontwikkelen, ondersteunen en coördineren we interventies die thuis, in de kinderopvang, op school en in de bibliotheek kunnen worden toegepast. Daarbij gaat het deels om incidentele interventies, veelal in de vorm van campagnes en projecten, en deels om structurele interventies, voornamelijk in het kader van het programma Kunst van Lezen. Die twee versterken elkaar in toenemende mate.

3.1. Lees- en taalonderwijs

Stichting Lezen leverde ook in 2022 via BoekStart en de Bibliotheek *op school* (Kunst van Lezen) een bijdrage aan het lees- en taalonderwijs. We deden dat in de fase van de vroege en voorschoolse educatie, in het primair en voortgezet onderwijs, het mbo, de pabo's en lerarenopleidingen. Zo bereikten we alle leeftijden en alle onderwijsniveaus. Dit jaar bleek dat we deze programma's dankzij het Masterplan basisvaardigheden flink kunnen gaan uitbreiden in de kinderopvang en in het primair en voortgezet onderwijs. Op ons verzoek inventariseerden de bibliotheken de belangstelling daarvoor. De animo bleek overweldigend. Het inhoudelijk verslag van Kunst van Lezen in de bijlagen bevat de complete verslaglegging van alles wat we in dat verband hebben gedaan.

Voor- en voerschoolse periode

Leesbevordering in de voor- en voerschoolse periode kan taal- en leesachterstanden in het onderwijs deels voorkomen. We pakken dit aan door ouders via het programma BoekStart voor baby's bewust te maken van het belang van voorlezen. Evaluatieonderzoek toonde in 2022 aan dat BoekStart [positieve lange termijneffecten](#) heeft. Via BoekStart in de kinderopvang betrekken we ook die sector bij de taalontwikkeling van kinderen van 0 tot 4 jaar. In 2022 hebben we daarvoor op verzoek van het werkveld een nieuw voorleesplan ontwikkeld en de training voor voorleescoördinator geactualiseerd. We deden dat in samenwerking met voorleescoördinatoren en -consulenten, zodat plan en training goed aansluiten op de praktijk.

Primair onderwijs

We ontwikkelden het programma de Bibliotheek *op school* verder door. In 2021 onderzochten we de effecten en resultaten van [een pilot 'Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school'](#) die in Friesland plaatsvond. De uitkomsten waren zo positief dat er in 2022 opgeschaald is naar een tweede tranche, voortbordurend op de eerdere ervaringen. Dit is een mooi voorbeeld van de rol van Stichting Lezen als ondersteuningsinstelling en aanjager. We brachten de juiste partijen bij elkaar en versterkten het lokale leesbevorderingsnetwerk, waardoor de uitvoerende organisaties deze pilot zelfstandig konden draaien.

Voortgezet onderwijs

Veel aandacht ging dit jaar naar het voortgezet onderwijs. We werkten aan de ontwikkeling van een nieuwe visie op leesbevordering en literatuureducatie. In 2023 gaan we daarmee door en gebruiken we de resultaten van dit werk bij de ontwikkeling van de doelgroepenwebsite lezeninhetvo.nl.

Samen met NBD Biblion, de KB en SPN nam Stichting Lezen deel aan de werkgroep

Collectie 12- 18 jaar. De werkgroep wil de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht brengen en de samenwerking tussen de bij deze doelgroep betrokken partijen bevorderen. In 2022 zocht de werkgroep naar een goede manier om jongeren bij boeken te betrekken. We kwamen uit op de inzet van tools die de boekenkeuze versterken, waaronder [de Boekenvinder](#) van het Literatuurmuseum. Dit werken we in 2023 verder uit voor de doelgroep vmbo (onderbouw).

Mbo

Mbo-docenten kiezen steeds vaker voor lezen en leesbevordering tijdens de lessen ter verbetering van de taalvaardigheid. Ook besteden ze meer aandacht aan het lezen in betekenisvolle contexten en zijn ze zich er in toenemende mate van bewust dat het belangrijk is om studenten meer mee te geven dan alleen beroepsvorming. Bij dit alles zoeken zij steeds vaker samenwerking met de bibliotheek.

Stichting Lezen speelde in 2022 in op deze ontwikkelingen door te starten met het publiceren van leesscenario's, om te beginnen met het scenario [Lezen in het mbo en Brede Vorming](#). In deze handleiding voor mbo-docenten laten we zien dat en hoe vaardigheden en waarden die zo belangrijk zijn voor de Brede Vorming van de studenten gestimuleerd kunnen worden door de inzet van informatieve boeken, romans, krantenberichten, strips, tijdschriften en poëzie. In 2023 zullen nog vijf leesscenario's voor het mbo volgen.

Pabo en lerarenopleidingen

Ook het hbo krijgt steeds meer aandacht voor leesvaardigheid en ontleding. De huidige studenten zijn voor een deel de jongeren die een aantal jaar geleden slecht scoorden in het internationale vergelijkende leesvaardigheidsonderzoek PIRLS. [Nieuw onderzoek](#) toont aan dat veel hbo-studenten zelfstandig studierend lezen moeilijk vinden en cursus-handleidingen en studieboeken niet goed begrijpen. Dit speelt op alle hbo-opleidingen. Bovendien lezen hbo-studenten minder in hun vrije tijd, ook als het gaat om bijvoorbeeld kranten. Door preventief rijke leesomgevingen te creëren in de vroegere levensfasen, via programma's als BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* in het po, vo en mbo, streven we ernaar dit tijt te keren voor toekomstige generaties studenten.

Ook op de pabo's laat de leesmotivatie van studenten te wensen over. Uit de resultaten van de [Monitor de Bibliotheek op school/pabo 2021-2022](#) bleek dat maar een derde van de studenten een jeugdboek leest zonder dat het verplicht is. Goed nieuws is dat taaldocenten op de pabo zich heel bewust zijn van hun rol in dezen en in hun lessen steeds meer aandacht besteden aan kinder- en jeugdliteratuur. Ook docenten van andere vakken op de pabo doen dit steeds meer. Stichting Lezen ondersteunde deze ontwikkeling op allerlei manieren via de Bibliotheek *op school/pabo*, zie het jaarverslag van Kunst van Lezen in de bijlagen.

3.2. Campagnes

Stichting Lezen zorgt ervoor dat de kalender ieder jaar weer gevuld is met feestelijke leesbevorderingscampagnes. In iedere leeftijdsgroep en in alle onderwijsvormen wordt er op vaste momenten in het jaar extra en positieve aandacht besteed aan (voor)lezen en boeken. Elke campagne zet leesbevorderaars aan tot extra activiteiten om het lezen een boost te geven. De waarde van dit instrument ligt voor een belangrijk deel in de compleetheid van het aanbod voor alle doelgroepen van 0 tot 20 jaar en in de kracht van de herha-

ling. De campagnes zijn steeds meer ingebed in de Bibliotheek *op school* en BoekStart. De toenemende integratie van Stichting Lezen en Kunst van Lezen is hier duidelijk merkbaar. In 2022 voerden we onze vaste campagnes opnieuw met veel plezier en succes uit. We zijn erg blij dat veel campagnes weer met feestelijke fysieke bijeenkomsten konden worden gestart en/of afgesloten en we geen events meer hoefden aan te passen of af te blazen. Zoals is beschreven in §2.3, loopt er een onderzoek naar de impact van de campagnes en de rol en functie die ze vervullen binnen Stichting Lezen als kenniscentrum en binnen de structurele programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Aan de hand van de uitkomsten zullen we campagnes waar nodig aanpassen en/of doorontwikkelen.

Hieronder lichten we enkele campagnes uit. Het complete overzicht van alle campagnes is opgenomen in tabel 3.1.

De Nationale Voorleesdagen

Om meertalige kinderen, ouders en grootouders te betrekken bij De Nationale Voorleesdagen, zorgde de Leescoalitie voor [gratis vertalingen](#) van het Prentenboek van het Jaar in het Turks, Pools en Arabisch. Na een succesvolle eerste editie in 2021, vond er in 2022 opnieuw een sessie voor voorleesconsulenten plaats waarin de verschillende materialen voor deze campagne werden toegelicht. Daarnaast kreeg de campagne een nieuwe en goed herkenbare huisstijl.

De Nationale Voorleeswedstrijd

Als vanouds hadden we weer een landelijke finale, met honderden kinderen die hun voorleeskampioen aanmoedigden. Edson da Graça was de presentator. De jury, bestaande uit Martijn van der Linden (kinderboekenambassadeur), Marco Kunst (schrijver) en Annabelle Zandbergen (presentator Jeugdjournaal), koos [Guus Janse](#) van de Regenboogschool uit Middelburg als winnaar. "Het was geweldig", vertelde Guus in PrimaOnderwijs. "Er was veel gezelligheid en er klonk muziek in de pauzes. En die lunch!"

Jonge Jury

Naar aanleiding van kritische geluiden over deze campagne in 2021 voerde Stichting Lezen veranderingen door in de opzet. Stemmers moesten hun leeftijd invullen en er kon per e-mailadres maar één keer gestemd worden. Dat maakte de verkiezing eerlijker, maar zorgde wel voor minder stemmen dan in voorgaande jaren. Het Jonge Jury Boekgenootschap werd bij de samenstelling van de shortlist begeleid door Jaap Friso, redacteur en recensent kinder- en jeugdliteratuur.

De Prijs van de Jonge Jury ging naar [Chinouk Thijssen](#) met haar boek Gegijzeld. De Jonge Jury Debuutprijs was voor Elin Mijnen met haar boek De tweede stem.

De Weddenschap

In de elfde editie van De Weddenschap waren Willie Wartaal, Selma Omari en Memru Renjaan de leescoaches die leerlingen van het vmbo, praktijkonderwijs en mbo uitdagen om meer te lezen. De coaches zijn rolmodellen voor de leerlingen, maar zijn zeker niet allemaal doorgewinterde lezers. Zij staan, net als de leerlingen, echt voor de uitdaging om meer te lezen. Zij zorgen ook voor de nodige media-aandacht. Dat leverde dit keer items op in de talkshow HLF8 op SBS6 en het radioprogramma de Taalstaat en artikelen in diverse landelijke en regionale dagbladen.

Elke deelnemende school kon een eigen online 'leslokaal' op maat maken met lesopdrach-

ten, leestips, recensies en ratings. Docenten waren daar blij mee: 'Je kunt als docent zien wat je leerlingen lezen. Ook favoriete boeken vallen op en andere leerlingen komen op ideeën.' [Winnaar van De Weddenschap-trofee](#) werd het Beroepscollege en VSO Leystede uit Leiden.

De Boekenweek van Jongeren

Jongeren zelf hebben zeggenschap in de organisatie van De Boekenweek van Jongeren. Zij kiezen de twintig auteurs die deelnemen aan de [Literatour](#), de spin-off die in februari 2023 plaatsvindt.

Dat draagt bij aan de betrokkenheid van de doelgroep en het succes van de campagne. In 2022 werd de bijbehorende geschenkbundel [3PAK](#) geschreven door Gershwin Bonevacia, Daan Heerma van Voss en Chinouk Thijssen. Voor de aftrap haakten we aan bij het [festival BoekTok Live](#) in het Literatuurmuseum.

LêsNo en LeesWaar

[LêsNo](#), het succesvolle transmediale storytellingproject voor brugklassers in Friesland, beleefde in 2022 alweer zijn achtste editie. Deze campagne combineert boeken met andere mediakanalen zoals een vlogserie. Omdat LêsNo zo succesvol bleek, werd hetzelfde concept in 2022 als pilot landelijk ingezet onder de naam [LeesWaar](#). Ondanks het succes van deze pilot zal LeesWaar vooralsnog geen vervolg krijgen door het ontbreken van menskracht en middelen.

Tabel 3.1: Campagnes die door of met steun van Stichting Lezen zijn uitgevoerd

Titel campagne	rol SL	partners	doel	Doelgroep
De Nationale Voorleesdagen	Inhoudelijk regisseur en financier	CPNB	Stimuleren van voorlezen aan kinderen die zelf nog niet kunnen lezen	Ouders van kinderen tussen 0 en 6 jaar
De Nationale Voorleeswedstrijd	Inhoudelijk regisseur en financier	Stichting Lezen i.s.m. de bibliotheken; uitvoering EDG	(Voor)leesplezier stimuleren door middel van een voorleeswedstrijd	Groep 7/8 primair onderwijs

vervolg

Titel campagne	rol SL	partners	doel	Doelgroep
Voorlees-wedstrijd Read2Me!	Inhoudelijk regisseur en financier	Cubiss; financiering Kunst van Lezen	Leesplezier vergroten en lezen van jeugdliteratuur bevorderen; structurele samenwerking tussen bibliotheken en voortgezet onderwijs versterken	Brugklassen
Jonge Jury	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Uitdagen om jeugdboeken te lezen en kiezen van het mooiste boek dat afgelopen jaar is verschenen	Onderbouw voortgezet onderwijs
De Wedden-schap	Inhoudelijk regisseur en financier	MediaMucho	Jongeren positieve leeservaringen laten opdoen en laten ontdekken dat er voor iedereen een geschikt boek is	Praktijk-onderwijs, vmbo en mbo
De Inkttaap	Inhoudelijk regisseur en financier	Passionate Bulkboek	Stimuleren de winnende titels te lezen van de BNG Bank Literatuurprijs, de Boekenbon Literatuurprijs en de Libris Literatuurprijs en het kiezen van een favoriet	Bovenbouw voortgezet onderwijs

[vervolg](#)

De Pabo Voorleeswedstrijd	Inhoudelijk regisseur en financier	KB, Stichting entoen.nu, Cubiss, Pabo's; financiering Kunst van Lezen	Bespreken van jeugdboeken over de vensters uit de Canon en het laten oefenen met voorlezen; stimuleren van voorleesplezier	Pabo
LêsNo	Mede-ontwikkelaar en medefinancier	Platfoarm Lêsbefoarde-ring Fryslân (PLF), Provincie Fryslân	Opdoen van positieve Friese leeservaringen via transmedia storytelling	Onderbouw voortgezet onderwijs
LeesWaar 2021-2022	Mede-ontwikkelaar en medefinancier	PLF en Passionate Bulkboek; financiering De Versterking en Letterenfonds	Opdoen van positieve leeservaringen via transmedia storytelling	Onderbouw voortgezet onderwijs
Boekenweek van Jongeren/Literatour	Mede-ontwikkelaar (educatieve component) en medefinancier	CPNB	Jongeren enthousiast maken voor lezen; literair lezen stimuleren	Bovenbouw voortgezet onderwijs

3.3. Projecten

Stichting Lezen ondersteunt innovatieve landelijke initiatieven met een structureel karakter. Onze rol daarbij verschuift steeds meer van financiële partner naar inhoudelijke partner. Dat sluit beter aan bij onze functie als kenniscentrum en consortiumpartner. Ook kunnen we zo beter borgen dat projecten aansluiten bij en versterkend werken op onze aanpak. Dit is bijvoorbeeld het geval bij [de DoorleesExpress](#), [Leesbevordering in meertalige gezinnen van de Voorleeshoek](#) en het project [Letterprins](#) van de Radboud Universiteit in Nijmegen (zie tabel 3.3).

Vanuit het projectenbudget draagt Stichting Lezen structureel bij aan twee initiatieven die zich de afgelopen jaren dubbel en dwars hebben bewezen en een relevant publiek hebben. Bas Maliepaard en Jaap Friso bereiken en inspireren met hun Grote Vriendelijke Podcast veel leesbevorderaars en blijven binnen hun concept innovatief. Stap op de Rode Loper! biedt vmbo-leerlingen in Amsterdam, Leeuwarden, Utrecht, Eindhoven en Groningen een dag vol gevarieerde workshops en optredens van schrijvers, rappers en dichters, compleet met een goed voor- en natraject.

In 2022 kreeg Stichting Lezen, net als vorig jaar, ook veel aanmeldingen van kleine lokale initiatieven, die onderling vaak vergelijkbaar zijn en weinig vernieuwend. Veel van deze projecten werden daarom al afgewezen voordat het tot een formele aanvraag kwam. Wel gaven we de betrokkenen altijd inhoudelijk advies en verwezen we naar mogelijk geschikte fondsen.

Hieronder lichten we enkele projecten uit. Het complete overzicht is opgenomen in de tabellen 3.2, 3.3 en 3.4.

Hebban in de Klas

Op de website [Hebban](#) wisselen enthousiaste lezers leeservaringen uit en houden zij bij wat ze gelezen hebben. Op verzoek van en in samenwerking met docente Nederlands Emma Kustermans ontwikkelden Stichting Lezen en de CPNB een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. Deze werd in het voorjaar van 2022 gelanceerd en was direct een doorslaand succes. In december maakten al meer dan 1.000 klassen en meer dan 10.000 leerlingen er gebruik van. Docenten kunnen er boekentips geven en opdrachten sturen aan hun leerlingen. Leerlingen kijken er bij elkaar welke boeken de moeite waard zijn om te lezen. Nadrukkelijk niet alleen voor de lijst, maar ook voor de lol. De docent kan zo een betere inschatting maken van het leesniveau van de leerling en hierop inspelen. Ook biedt de website didactische tips aan docenten. De verwachting is dat [Hebban in de Klas](#) zich in de komende jaren verder ontwikkelt tot een volwaardig instrument voor de docent, dat helpt het gesprek over lezen op gang te brengen en te houden en leerlingen naar het juiste boek te leiden. Koppelingen met de (school)bibliotheek liggen voor de hand.

Handleiking Pratenoverfictiefragmenten.nl

Op de website [pratenoverfictiefragmenten.nl](#) staan fragmenten uit jeugdliteratuur met passende lessuggesties, zodat leerlingen uit de onderbouw vmbo, havo en vwo over deze fragmenten in gesprek kunnen gaan. Hans Goosen en Marthe Scheffer maakten video-opnamen van boekgesprekken die leerlingen voerden naar aanleiding van een boekfragment op de website. Bij deze video's maken zij een handleiding met lessuggesties aan de hand van de werkvorm explorerende en verdiepende boekgesprekken. Dit project startte in 2022 en zal in 2023 worden voortgezet.

Tabel 3.2: door Stichting Lezen vanuit eigen middelen ondersteunde projecten

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
De Grote Vriendelijke Podcast en De Grote Vriendelijke Update	De Grote Vriendelijke Stichting	Leesbevorderaars inspireren en informeren over jeugdliteratuur	Professionals in kinderopvang, onderwijs en bibliotheken, ouders, leraren-opleiders
Stap op de Rode Loper	Stichting Samenleving & Kunst Amsterdam	Jongeren enthousiast maken voor lezen; hen laten kennismaken met de culturele wereld	Bovenbouw vmbo

vervolg

Titel gehonoreerd project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Hebban in de Klas	CPNB, KB en Fonds 21	Inzichtelijk maken van de boeken die leerlingen lezen, zowel voor school als daarbuiten; uitwisselen van leesadviezen door docenten en leerlingen; aanjagen van leesuitdagingen	Voortgezet onderwijs
Handreiking pratenoverfictiefragmenten.nl	Hans Goosen en Marthe Scheffer	Het leren voeren van gesprekken over boekfragmenten aan de hand van de werkvorm explorerende en verdiepende boekgesprekken	Onderbouw voortgezet onderwijs
Readification	De Leescoalitie en Ubisoft	De werelden van lezen en gamen combineren	Voortgezet onderwijs

Tabel 3.3: Inhoudelijk advies van Stichting Lezen bij projecten van derden

Titel project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
DoorleesExpress	Stichting Voorlees-Express	De DoorleesExpress zorgt ervoor dat kinderen (8-12 jaar), die moeite hebben met taal en lezen, extra aandacht krijgen. Vrijwilligers gaan twintig sessies met het kind en de ouders aan de slag.	Kinderen in de leeftijd van 8-12 jaar en hun ouders

vervolg

Titel project	Aanvrager	Doel	Doelgroep
Letterprins	Radboud Universiteit Nijmegen	Letterprins is een gratis spel voor kinderen in groep 3. Het spel biedt oefeningen bij het leren lezen, waarbij ook rekening wordt gehouden met leesmotivatie.	Kinderen in groep 3
Leesbevordering in meertalige gezinnen	De Voorleeshoek	Om het (voor) leesplezier in meertalige gezinnen te stimuleren, worden honderd voorleesfilmpjes in vier talen ontwikkeld. De filmpjes zijn ook ontwikkeld om kinderen die opgroeien in meertalige gezinnen te voorzien van extra taalaanbod in hun thuistaal, wat hen weer helpt bij het leren van hun schooltaal, het Nederlands.	Meertalige peuters en kleuters en hun ouders

3.3. Extra activiteiten met externe middelen

Met middelen uit private fondsen kon Stichting Lezen in 2022 extra activiteiten realiseren in het kader van bestaande eigen projecten, projecten van derden of als op zichzelf staand initiatief.

De externe middelen waren afkomstig van Stichting De Versterking, Fonds 21, het Tante Anne Fonds en een fonds dat anoniem wilde blijven.

De Versterking geeft financiële steun aan wensen, ideeën en initiatieven van instellingen op het gebied van cultuur(educatie) en natuurbehoud, die daarmee in staat worden gesteld hun bereik te vergroten, hun aanbod te verdiepen en hun kwaliteit te versterken. Fonds 21 wil een positieve bijdrage leveren aan de samenleving van nu en richt zich daarbij specifiek op Kunst & Cultuur, Jongeren & Maatschappij en Kunst & Educatie. Het Tante Anne Fonds, in 2021 door Stichting Lezen opgezet met het legaat van mevrouw Anne Elema, financiert activiteiten voor de groepen 3 en 4 van het basisonderwijs waarin auteurs kinderen laten opgaan in verhalen en helpen bij het creëren van hun eigen verhalen.

De Voorleestas

De Voorleestas motiveert ouders om thuis mee te doen aan De Nationale Voorleesdagen. Kinderen van deelnemende scholen krijgen de tas mee naar huis, met daarin onder andere de mini-editie van het prentenboek van het jaar, de voorleesknuffel en voorleestips. Afgelopen jaar was het vanwege de coronamaatregelen nog moeilijk om ouders persoonlijk te benaderen.

Vakantielezen

Uit [onderzoek](#) weten we dat kinderen die niet blijven lezen tijdens hun vakantie, achteruitgaan in leesvaardigheid. Vakantielezen, gericht op groep 3 en 4, wil dat voorkomen. In 2022 deden 135 basisscholen mee die aangesloten zijn bij het Jeugdeducatiefonds en meedoen aan de Bibliotheek *op school*. Per school was er een startbijeenkomst met ouders. Kinderen kregen een tas mee met leesmateriaal en maakten kennis met de digitale bibliotheek. De evaluatie toonde aan dat zulke projecten kansrijk zijn. Om echt een verschil te kunnen maken is echter een intensievere campagne nodig, voor alle scholen die meedoen met de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs.

Queer kinderboeken

In aanvulling op de eerder gelanceerde website queerboeken.nl (project van COC Nederland en de Leescoalitie) maakte Stichting Lezen met steun van De Versterking en met hulp van [IBBY-Nederland](#) een overzicht van [queer kinderboeken](#) met de mooiste boeken over gender- en seksuele diversiteit. Boeken kunnen ervoor zorgen dat onderwerpen niet meer gek, moeilijk of eng zijn. Bovendien kunnen boeken een thuis bieden, doordat kinderen zich erin herkennen. De lijst is samengesteld door kinderboekenauteur Pim Lammers en wordt steeds aangevuld met nieuwe boeken.

Levende verhalen

Met steun van het Tante Anne Fonds werden dit jaar pilots uitgevoerd met drie verschillende concepten voor beginnende lezers.

Tijdens de Schoolschrijvermaand 'Zin in verzinnen' lieten schrijvers en/of illustratoren zien hoe je verhalen verzint, schrijft en verbeeldt. Daarna gingen de leerlingen zelf figuurtjes bedenken, tekenen en verhaaltjes schrijven. Zo ontdekten ze wat ze allemaal al kunnen met woorden.

De Schrijverscentrale experimenteerde met 'Drie maal groep 3'. In kader kwamen in de loop van groep 3 drie verschillende auteurs/illustratoren bij scholen op bezoek.

Stichting Kleine Lettertjes ontwikkelde onder de titel 'Het Mooie Kinderboekenfeestje' een pakket om kinderboeken tot leven te brengen door interactief voor te lezen, met de kinderen iets te maken over of rondom het boek en eventueel door auteurs of illustratoren te betrekken.

Tabel 3.4: door Stichting Lezen vanuit externe middelen ondersteunde projecten

Project	Extern gefinancierd door	Partners
De Voorleestas	De Versterking	CPNB
Vakantielesen	De Versterking en een anoniem tweede fonds	Jeugdeducatiefonds
Pratenoverfictiefragmenten.nl	De Versterking	Werkgroep pratenoverfictiefragmenten.nl
Boekenweek van Jongeren	De Versterking & Fonds 21	CPNB
Schoolschrijvermaand	Tante Anne Fonds	De Schoolschrijver
Mooi Kinderboekenfeestje	Tante Anne Fonds	Stichting Kleine Lettertjes
Drie maal groep 3	Tante Anne Fonds	De Schrijverscentrale
Queerkinderboeken	De Versterking	IBBY-Nederland, de Leescoalitie, Pim Lammers

3.4. Auteursbetrokkenheid

[Onderzoek](#) laat zien dat contact met auteurs bijdraagt aan positieve leeservaringen. In 2022 zette Stichting Lezen daarom vaak auteurs in om de leesomgeving van kinderen en jongeren te verrijken. Daarvoor werkten we intensief samen met partnerorganisaties De Schrijverscentrale, De Schoolschrijver en Stichting Kleine Lettertjes, onder andere binnen de projecten die we vanuit het Tante Anne Fonds financierden (zie §3.3).

Binnen de stimuleringsregelingen van Kunst van Lezen is een vast bedrag opgenomen waarmee deelnemende kinderopvanginstellingen en scholen een auteursbezoek van De Schrijverscentrale kunnen afnemen of kunnen deelnemen aan de Schoolschrijvermaand. Kunst van Lezen financiert voor pabo's die deelnemen aan De Pabo Voorleeswedstrijd een bezoek van een auteur of illustrator naar keuze. Verder spelen auteurs in al onze campagnes een belangrijke rol.

Door auteursbetrokkenheid krijgt ook het creatief schrijven een grotere rol in leesbevordering. Meer aandacht voor zelf schrijven heeft een aantoonbaar positieve invloed op lezen. In 2021 voerden we in samenwerking met De Schoolschrijver een pilot uit van de cursus 'Creatief schrijven in de klas'. In 2022 werd deze cursus met medewerking van Bibliotheekcampus, Probiblio en de OBA voor het eerst kostendekkend uitgevoerd in Amsterdam.

3.5. Kunst van Lezen

Het programma Kunst van Lezen bouwt daadwerkelijk aan goede leesomgevingen voor ieder kind: thuis (via BoekStart en de gezinsaanpak), op de kinderopvang en bij gastouders (BoekStart in de kinderopvang), binnen de jeugdgezondheidszorg (BoekStartcoach) en op

school (de Bibliotheek *op school*). Stichting Lezen speelt daarin vooral de rol van kennispartner en levert vanuit die rol input voor nieuwe onderdelen van Kunst van Lezen en voor inhoudelijke vernieuwingen en verbeteringen van bestaande onderdelen. Voor het complete verslag van Kunst van Lezen, zie de bijlage.

Masterplan basisvaardigheden

Stichting Lezen zag in 2022 beslissers in het onderwijs steeds vaker kiezen voor de effectieve programma's die bijdragen aan een rijke leesomgeving. Zo was er meer vraag naar de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs: scholen zetten daarvoor een deel van de NPO-middelen in.

Ook nam de vraag naar de stimuleringsregelingen voor het praktijkonderwijs toe.

De behoefte en de noodzaak om te investeren in de leesomgeving is ook gezien en begrepen door de politiek. In het coalitieakkoord werd vanuit het Masterplan basisvaardigheden € 12,9 miljoen uitgetrokken om het aantal locaties van de Kunst van Lezen-programma's BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* op en vo uit te breiden. Dit geld is niet alleen bedoeld om de leesomgeving te verbeteren door het aanschaffen van een actuele en gevarieerde collectie voor de schoolbibliotheek, maar ook om te zorgen voor meer expertise van leerkrachten en bibliotheekmedewerkers op het gebied van lezen, leesbevordering en literatuureducatie.

BoekStart op het consultatiebureau

Nieuwe ontwikkelingen waren de start van de pilot *Reach Out and Read* (zie §2.3) en de start van de Monitor BoekStartcoach. Dit onderzoeksinstrument werd in 2021 ontwikkeld en uitgezet in een pilotfase. In december 2022 kwam de Monitor voor het eerst landelijk beschikbaar.

3.6. Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Stichting Lezen streeft naar een rijke leesomgeving voor ieder kind en reikt organisaties in de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheeksector informatie, beleid, instrumenten en inspiratie aan om zo'n omgeving te creëren en in stand te houden.

Kortdurende interventies zoals campagnes zijn ondersteunend aan de structurele interventies in het kader van BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De campagnes zijn laagdrempelig en zorgen er samen voor dat er het hele jaar door met grote regelmaat aandacht is voor lezen.

Het lukte Stichting Lezen in 2022 om 15 campagnes en projecten uit te voeren. De resultaten wisselden per campagne. Met de Jonge Jury en De Nationale Voorleeswedstrijd bereikten we meer instellingen dan voorheen. De Weddenschap en Read2Me! scoorden minder dan anders. Het streven 30.000-35.000 professionals te bereiken hebben we niettemin gehaald.

Tabel 3.4: prestatie-indicatoren activiteiten en bereik Rijke leesomgeving

Kerntaak Een rijke leesomgeving	Activiteiten- plan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 instellingen en professionals	Bereik 2022 instellingen en professionals
Vaste campagnes				
De Nationale Voorleesdagen	1	1	12.262	12.558
De Nationale Voorleeswedstrijd	1	1	2.838	3.239
Read2Me!	1	1	238	220
LêsNo	1	1	172	158
Jonge Jury	1	1	849	1.151
De Weddenschap	1	1	89	71
De Inktaap	1	1	57	56
Boekenweek van Jongeren (incl. Literatuur)	1	1	604	674
Poëzieweek	1	1	17.927	17.927
Stap op de rode loper	1	1	254	371
Pabo Voorleeswedstrijd	1	1	29	36
Nationale Mediatheektrofee	1	-	-	-
Innovatieve projecten				
De Grote Vriendelijke Podcast	1	1	-	-
Hebban in de klas	1	1	-	-
Queerkinderboeken	-	1	-	-
LeesWaar	-	1		
Totaal	13	15	35.319	36.461

HOOFDSTUK 4

Competente leesbevorderaars

Lezers worden niet geboren, maar gemaakt. Om kinderen en jongeren aan het lezen te krijgen en te houden, zijn leesbevorderaars nodig die weten wat daarvoor nodig is in elke ontwikkelingsfase van het kind. De kennis en inzichten die Stichting Lezen als kenniscentrum verwerft en verzamelt (zie hoofdstuk 2) brengen wij op allerlei manieren en via allerlei kanalen naar de (toekomstige) professionals in de kinderopvang, het onderwijs en de bibliotheken. We ontwikkelen componenten voor de mbo- en hbo-opleidingen in opvoeding en onderwijs, zorgen voor inhoudelijk sterke en actuele na- en bijscholing voor professionals in bibliotheken, kinderopvang en scholen, organiseren kennis- en netwerkbijeenkomsten, publiceren onderzoeksrapporten, vertalen onderzoeksresultaten naar toepassingen voor het werkveld en maken voorlichtingsmaterialen. Alles wat wij doen en ontwikkelen met het oog op het versterken van de competentie van de leesbevorderaars, sluit aan op De doorgaande leeslijn.

4.1 Bijdragen aan de opleidingen van toekomstige professionals

De aankomend leerkrachten en pedagogisch medewerkers zijn en blijven een belangrijke doelgroep voor Stichting Lezen. Zij zijn immers de toekomstige leesbevorderaars. Het is cruciaal dat in hun opleidingen voldoende aandacht is voor zowel de leesmotivatie van de toekomstige professionals zelf, als voor de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om goed te kunnen voorlezen en goed leesonderwijs te kunnen geven.

Toekomstige pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten (mbo)

Voor mbo-opleidingen pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (pwo) is in 2020 de keuzemodule 'Specialist leesbevordering 0-12 jaar' ontwikkeld, in samenwerking met ROC Midden Nederland. Hier leren studenten hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven. Vanuit de mbo's is er veel belangstelling voor dit keuzedeel. Sinds het uitbrengen van de keuzemodule hebben ongeveer 60 docenten en een aantal bibliotheken de materialen opgevraagd. Het gebruik van de module is opgenomen binnen het programma de Bibliotheek op school mbo. Verschillende docenten geven aan de module al meermaals te hebben gegeven.

Toekomstige leraren primair onderwijs (hbo)

In het studiejaar 2021-2022 waren 18 pabo-vestigingen zo ver dat ze meededen of op het punt stonden mee te doen aan een pilot de Bibliotheek op school. In 2020-2021 waren dat er negen. Uit [de Monitor de Bibliotheek op school pabo 2021-2022](#) blijkt onder andere dat studenten zichzelf in 2021 gemiddeld een 6,2 voor hun kennis over kinderboeken en jeugdliteratuur gaven. In 2020 was dat gemiddeld een 6,4. In 2021 las 33% van de studenten minstens 1x per maand of vaker kinderboeken en jeugdliteratuur zonder dat het verplicht is. In 2020 was dat 30%.

Onderling werken de pabo's steeds meer samen op het gebied van lezen. Stichting Lezen is actief in dit netwerk en levert daarin een actieve bijdrage aan de kennisuitwisseling en de visievorming over leesonderwijs in relatie tot lezen, leesmotivatie en literatuureducatie. Daarom waren we dit jaar ook aanwezig op de [Lopon2 Tweedaagse](#), een netwerkevent waar docenten Nederlands van de pabo's elkaar ontmoeten en nascholen.

Toekomstige leraren Nederlands voortgezet onderwijs (hbo)

Met financiële steun van Stichting Lezen ontwikkelden AOS Midden-Brabant, Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Bibliotheek Midden-Brabant, Huis73 en Cubiss [een leesbevorderingstraject](#) over lezen en leesbevordering voor de lerarenopleiding. Onder de noemer 'Iedere docent een leesbevorderaar' krijgen de opleidingen webinars aangereikt over leesmotivatie en over de rol van de docent als leesbevorderaar. Ook worden er bijeenkomsten georganiseerd over de rol van de bibliotheek en over de manier waarop leesbevordering een plaats krijgt in de lerarenopleiding van Fontys. Toolkits voor de voorbereiding van deze bijeenkomsten zijn beschikbaar via pro.debibliotheekopschool.nl. Stichting Lezen juicht deze samenwerking toe, omdat bibliotheken en lerarenopleidingen elkaar vaak nog niet weten te vinden. De samenwerking krijgt in 2023 vervolg: een nieuwe lichter studentent gaat de lessen volgen.

4.2 Na- en bijscholingsaanbod

Achter elk kind dat zich als lezer goed ontwikkelt, staan volwassenen die stimuleren, onderwijzen en gidsen. Stichting Lezen biedt professionele leesbevorderaars de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om het leesplezier en de leesvaardigheid van kinderen en jongeren te vergroten.

In 2022 hebben we verschillende trainingen en nascholingsmodules ontwikkeld en/of vernieuwd. Al het aanbod van na- en bijscholing van onszelf en anderen op het gebied van leesbevordering in het voortgezet onderwijs en het mbo bundelden we in [een handig overzicht: Scholingsaanbod leesbevordering](#).

Stichting Lezen droeg de organisatie van de trainingen van BoekStart en de train-de-trainer van Open Boek in 2022 over aan [Bibliotheek Campus](#). Dat deden we al eerder met de trainingen van de Bibliotheek op school. Het hele proces van inschrijving tot het versturen van de lesmaterialen, de certificaten en de evaluaties is nu in een hand.

Training tot voorleescoördinator kinderopvang

Een voorleescoördinator zorgt ervoor dat voorlezen een structurele plek krijgt binnen het beleid en uitvoering van een kinderopvanglocatie. Stichting Lezen actualiseerde de trainingen voor de voorleescoördinator en de train-de-trainer voorleescoördinator op basis van inzichten uit recent onderzoek. We voegden inhoud toe over BoekStart in relatie tot verschillende methoden voor voorschoolse educatie. Ook besteedt de vernieuwde training aandacht aan het borgen van voorlezen in de kinderopvangorganisatie. Het voorleesplan speelt hierin een belangrijke rol. Dat kreeg een nieuwe vorm waardoor het makkelijker aan te passen is aan de behoeften van de gebruikers en beter aansluit op het werk in de kinderopvang.

Opleiding tot leesconsulent

In 2020 werd de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs vernieuwd. Deze vernieuwde opleiding werd in 2022 geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan zijn weer wat dingen aangepast. De training krijgt jaarlijks een update, zodat deze blijft aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen binnen en inzichten over het leesonderwijs.

Opleiding leescoördinator basisonderwijs: Open Boek 3.0

‘Open Boek’, de opleiding tot leescoördinator, werd in 2021 en 2022 herzien. De training sluit nu aan bij de laatste inzichten over effectief leesonderwijs. Alle Open Boek-trainers zijn bijgeschoold in de nieuwe opzet. De mensen die de oude training hebben gevolgd, zijn uitgenodigd om de herziene cursus te volgen.

Ook ontwikkelden we in 2022 de nieuwe nascholingsmodule ‘Vertel eens’ voor leescoördinatoren.

Opleiding specialist jeugdliteratuur: Vol van Lezen

De opleiding Vol van Lezen leidt op tot specialist Jeugdliteratuur op de basisschool. De scholing wordt sinds een aantal jaar als post-hbo opleiding aangeboden door enkele pabo’s. Op een train-de-trainer studiedag bespraken we zowel de werving van nieuwe cursisten als de bijgewerkte inhoud van de cursus. Ook zorgden we op lezen.nl voor een actueel overzicht van aanbiedende pabo’s.

Training rijke teksten

Stichting Lezen droeg in 2022 inhoudelijk en financieel bij aan de ontwikkeling van een nieuwe training Rijke teksten, voor leesconsulenten primair onderwijs. In november en december 2022 ging de training van start. De belangstelling was groot en de deelnemers waren enthousiast.

Training Leesbevordering in het vmbo, dat werkt!

Alle docenten van vmboscholen die de stimuleringsregeling de Bibliotheek op school hebben ontvangen, werden uitgenodigd voor de training Leesbevordering in het vmbo, dat werkt!. In de praktijk bleek het soms lastig om met scholen afspraken te maken over trainingsdata.

Anika Verschuur, een leesspecialist met veel ervaring in het speciaal onderwijs, bewerkte de training om deze geschikt te maken voor docenten in het praktijkonderwijs. Dat goede initiatief geven we volgend jaar graag nog een extra zetje door de aangepaste training op te nemen in ons programma en de trainersgroep daarvoor uit te breiden en bij te scholen om aan de vraag te kunnen voldoen.

Training Lezen kan beter

De vernieuwde training Lezen kan beter werd in 2022 aangeboden aan leesconsulenten voortgezet onderwijs in heel Nederland. Ondanks de tevredenheid over deze training klonk ook de roep om uitbreiding, naar het voorbeeld van de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs. Stichting Lezen onderzocht daarom in 2022 via de Provinciale Ondersteuningsinstellingen hoe breed deze wens gedeeld werd. Dat heeft ertoe geleid dat in het voorjaar van 2023 gestart wordt met een uitgebreidere training die werkt met een contact-school en praktijkopdrachten, zodat de link met de onderwijspraktijk beter geborgd is.

Blended learning over voortgezet onderwijs

In 2022 vonden twee pilots plaats van de in 2021 ontwikkelde Blended Learning (combinatie van e-learning en training op locatie) voor frontofficemedewerkers van de bibliotheek die middelbare scholieren adviseren. Na wat aanpassingen werd dit product eind 2022 via de Bibliotheek Campus beschikbaar gesteld. Het actuele trainingsoverzicht is te vinden via [de Bibliotheek Campus](#).

Masterclass de Leescyclus

In 2021 ontwikkelden de Hogeschool Arnhem & Nijmegen met financiële en praktische ondersteuning van Stichting Lezen een masterclass over het didactisch model de Leescyclus. Daar leren docenten Nederlands en leesconsulenten hoe ze dit model praktisch kunnen inzetten in het onderwijs. In 2022 werd de masterclass opnieuw gegeven voor docenten Nederlands in Nijmegen, dit keer met een bijdrage van Stichting Lezen over het programma de Bibliotheek op school vmbo. De positieve reacties van de deelnemers brachten ons ertoe te zoeken naar een tweede locatie om de masterclass te geven. Dat is gelukt: in 2023 vindt deze training voor de eerste keer plaats in Utrecht.

Inwerkprogramma nieuwe educatiemedewerkers voortgezet onderwijs: Onboarding

Er worden in Nederland momenteel veel nieuwe leesconsulenten voortgezet onderwijs en educatief specialisten in bibliotheken aangesteld, vaak van buiten de bibliotheekbranche. Omdat zij goed moeten worden ingewerkt, onderzocht Stichting Lezen via de POL's de behoefte om dit centraal aan te pakken via een online 'onboarding' programma als aanvulling op bestaande trainingen. In 2023 starten we met het ontwikkelen van het inwerkprogramma.

4.3 Netwerkvorming en kennisbijeenkomsten

We zorgen dat leesbevorderaars ons en elkaar weten te vinden om kennis en ervaring uit te wisselen en inspiratie op te doen. Live ontmoetingen zijn daarvoor bij uitstek geschikt, maar aan de andere kant is de drempel voor digitale vormen van kennisdeling aangenaam laag. Daarom kozen we in 2022 in veel gevallen voor hybride werkvormen, waarbij het ook mogelijk was om digitaal aanwezig te zijn of bijeenkomsten (gedeeltelijk) terug te kijken. Dat zorgde voor een groot bereik.

We hebben veel georganiseerd en geproduceerd. Deelnemers zijn tevreden met deze producten en bijeenkomsten. Helaas dwong de inflatie ons om de prijzen van de congressen Pabo Leest! en de Dag van het Literatuuronderwijs te verhogen. Aan deze bijeenkomsten dragen wij zelf ook financieel bij om te zorgen dat de drempel voor deelname niet te hoog wordt.

Een aantal bijeenkomsten lichten we uitgebreider toe in deze paragraaf. Zie voor een volledig overzicht van bijeenkomsten de tabellen 4.1 en 4.2.

Lezen Centraal

Jaarlijks organiseert Stichting Lezen onder de noemer Lezen Centraal een inspirerend congres over de laatste trends en ontwikkelingen in het denken over lezen en leesbevordering, voor een brede doelgroep van betrokkenen en geïnteresseerden. Het programma is een mix van meer theoretische en onderzoeksgelateerde onderwerpen en verhalen uit de praktijk. Er is altijd gelegenheid voor een inspirerende kennismaking met auteurs en om te netwerken.

Het congres vond op 6 april plaats in het Beatrixtheater in Utrecht. Het programma stond in het teken van het werken met rijke teksten, dat beschouwd wordt als een belangrijk element in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. Het congres trok 375 bezoekers en 301 online kijkers en kreeg een dikke acht als rapportcijfer.

Online masterclasses Voorlezen voor leerkrachten

Speciaal voor leerkrachten maakte DPG Media in samenwerking met Stichting CPNB en Stichting Lezen vier masterclasses [Voorlezen voor leraren](#). De scripts van de serie zijn voor een groot deel afkomstig van Stichting Lezen. De serie is gemaakt met leraren, wetenschappers, schrijvers en leesconsulenten, in veel gevallen aangedragen door Stichting Lezen. Elk deel heeft een eigen thema. De delen zijn los en [als serie](#) te bekijken.

POI- en G4-onderzoekssessies

Na een succesvolle start in 2021 organiseerden we in 2022 opnieuw drie online onderzoekssessies voor POI- en G4-collega's. De onderzoeksspecialisten van Stichting Lezen praatten hen eerst bij over de uitkomsten van en inzichten uit recent onderzoek. Over de implicaties voor de praktijk kon daarna worden doorgepraat met de programmaspecialisten. De POI-coördinatoren brachten deze informatie vervolgens verder hun netwerk in.

Tabel 4.1: bijeenkomsten georganiseerd door Stichting Lezen

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Bereik 2022
Lezen Centraal 2022: Lees je rijk	Alle doelgroepen	Live: 375 Youtube: 301
Webinar Gastouderaanpak	Leesconsulenten BoekStart, onderwijsspecialisten van de Bibliotheek	Live: 28 YouTube: 69
Webinar Leesbevordering in het mbo	Leesconsulenten en mbo docenten	Live: 80 YouTube: 116
POI -en G4-onderzoekssessies	POI en G4 coördinatoren BoekStart en de Bibliotheek <i>op school</i>	Live: 76 YouTube: 107
BoekStart en de Bibliotheek op school inspiratiedag	Leesconsulenten	Live: 150
Pabo Leest!	Studenten pabo en aankomend onderwijsassistenten en hun docenten	Live: 400
Dag van het Literatuuronderwijs	(Aankomend) docenten Nederlands, bibliothecarissen en het educatieve veld	Live: 774
Webinar Leesbevorderingsimpuls (BoekStart en de Bibliotheek op school)	Bibliotheekdirecties	Live: 169 YouTube: 100
Webinar Kansengelijkheid	Bibliotheekdirecties	Live: 54 YouTube: 202
Online masterclasses Voorlezen voor leerkrachten	Leerkrachten primair onderwijs	Niet bekend

Bijdragen Stichting Lezen aan bijeenkomsten van derden

Stichting Lezen kreeg dit jaar een groot aantal verzoeken om een inhoudelijke bijdrage te leveren aan bijeenkomsten van derden. Ook daaraan konden we aflezen dat leesonderwijs en leesbevordering in het brandpunt van de belangstelling staat. We vonden het belangrijk om zoveel mogelijk van deze verzoeken te honoreren.

Het jaarlijkse congres Het Schoolvak Nederlands wordt om en om georganiseerd door Stichting Lezen en door onze Vlaamse zusterorganisatie Iedereen Leest. Dit jaar waren de Vlamingen aan de beurt om de door corona uitgestelde editie van 2021 te hosten. Stichting Lezen was samen met Iedereen Leest inhoudelijk verantwoordelijk voor het programmaonderdeel Leesbevordering. Ook waren we aanwezig met een informatiestand die druk bezocht werd door de ruim 700 congresdeelnemers.

Aan de conferentie Het Schoolvak Nederlands en aan de Annie M.G. Schmidtlezing droegen wij ook financieel bij.

Tabel 4.2: bijeenkomsten van derden georganiseerd met steun van Stichting Lezen

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Global Network for Early Years Bookgifting	Global Network Members	EURead
Raad van advies opleiding Literatuur en Samenleving	Masterstudenten	Universiteit van Amsterdam
Training VNG Academie	Gemeenteambtenaren met portefeuille onderwijs	VNG Academie
Webinar collectie in schoolbibliotheken	Leesconsulenten en leerkrachten po	NBD Biblion
Middag van het Kinderboek	Kinderboekenauteurs en -illustratoren, uitgevers, leesconsulenten en -coördinatoren, recensenten en andere jeugdboekenliefhebbers	Marco Kunst & Aby Hartog
Inspiratiebijeenkomst Het Brabants leesoffensief	Directies en bestuurders bibliotheken vo scholen OMO	OMO-scholen Waalwijk
Studiedag Back to basics	Docenten mbo	ROC Amsterdam
Webinar Bibliotheek & Meertaligheid	Bibliotheken in Gelderland en Overijssel	Rijnbrink
EURead Research Group	Europese leesbevorderaars	EURead
Gastcollege	Studenten	Universiteit Utrecht
Webinar Taalstimulering in de geboorteketen	Professionals binnen de geboorteketen	NCJ

vervolg

Titel bijeenkomst	Doelgroep	Organisator
Panellid Lelystad Leest!	Netwerkpartners uit Lelystad	FlevoMeer Bibliotheek
Masterclass Lezen met de Leescyclus	Docenten vo	HAN
Presentatie over de BoekStartcoach i.s.m. Bibliotheek aan de Vliet	Leesbevorderaars	Ontwikkeling Telt! Festival (Rijksoverheid en de SER)
Annie M.G. Schmidt-lezing 'Waar ligt de grens?' door Marit Tornqvist	Bibliotheekmedewerkers, docenten en andere in jeugdliteratuur geïnteresseerden	Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, IBBY Nederland, Stichting Lezen
Conferentie Het Schoolvak Nederlands (HSN)	Leerkrachten van alle onderwijssoorten en -niveaus	Taalunie, Iedereen Leest, Stichting Lezen
Landelijke vergadering Beroepsvereniging van Mediathecarissen	Mediathecarissen voortgezet onderwijs	Beroepsvereniging van Mediathecarissen
Congres Pabo Leest!	Pabodocenten en -studenten	Passionate Bulkboek, Stichting Lezen, de Bibliotheek <i>op school</i>

4.4 Kennisdeling door publicaties

We gaven veel onderzoekspublicaties uit en zochten naar nieuwe kanalen en manieren om die vindbaarder en bruikbaar te maken. Dat werpt zijn vruchten af: onze kennis bereikt steeds meer mensen en wordt steeds beter gebruikt in de praktijk waar leesbevordering vorm krijgt. Voor een overzicht van de onderzoekspublicaties verwijzen we naar hoofdstuk 2, tabel 2.7. De overige publicaties zijn hier opgenomen.

Websites

Stichting Lezen houdt diverse websites in de lucht. De corporate website lezen.nl is de plek voor iedereen die wat wil weten over Stichting Lezen als organisatie, over leesbevordering en literatuureducatie. Ook bevat deze site alle informatie over onze activiteiten en onderzoeken. De site leesplan.nl is specifiek bedoeld voor organisaties die een leesbeleidsplan willen maken.

De laatste jaren zijn we aan de slag gegaan met de ontwikkeling van doelgroepenwebsites. Deze sluiten bij uitstek aan op De doorgaande leeslijn. We willen met deze websites bijdragen aan de competenties van de professionals en daarmee indirect aan de leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen en jongeren in Nederland. Het is de bedoeling om zulke sites te maken voor verschillende soorten onderwijs. We begonnen in 2019 met lezeninhetvmbo.nl, in samenwerking met SLO. Deze website koppelt praktische informatie waarmee docenten direct aan de slag kunnen aan recent lees- en taalonderzoek gericht op het vmbo. De website wordt goed bezocht en regelmatig aangevuld. Bij de website horen een nieuwsbrief en een Facebookgroep.

In april 2022 lanceerden we lezeninhetpo.nl. Deze website, met steun van het ministerie van OCW ontwikkeld in samenwerking met SLO en de Taalunie, wordt sindsdien veel gebruikt en bezocht. Hier zijn alle bouwstenen voor effectief leesonderwijs te vinden. Ook de andere doelgroepen uit De doorgaande leeslijn – de kinderopvang en havo/vwo – krijgen een eigen doelgroepenwebsite. De voorbereidingen zijn in 2022 gestart. De website voor het vmbo wordt in 2023 ondergebracht in de te ontwikkelen website lezeninhetvo.nl.

Het onderzoeksteam van Stichting Lezen werkte samen met hoogleraar Roel van Steensel aan een dossier over leesmotivatie voor de [website Onderwijskennis](https://websiteonderwijskennis.nl) van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Daarin laten we zien dat leesmotivatie een kernonderdeel is van effectief onderwijs in begrijpend lezen en dat leesmotivatie en leesvaardigheid hand in hand gaan. De website wordt gebruikt door docenten die onderzoek aan hun onderwijspraktijk willen koppelen. Stichting Lezen wordt door steeds meer partijen zoals NRO gevraagd om als kennispartner informatie aan te reiken over lezen, leesonderwijs, leesbevordering en literatuureducatie.

Tabel 4.3: websites en hun bereik

Website	Doelgroep*	Aantal unieke bezoekers 2021	Aantal unieke bezoekers 2022
Lezen.nl	Beleidsmakers en beslissers bij stakeholders; professionals in bibliotheeksector, onderwijs en kinderopvang; studenten en wetenschappers; overige geïnteresseerden	136.452	156.900
Lezeninhetvmbo.nl	Docenten en beleidsmakers in het vmbo	11.413	9.421
Lezeninhetpo.nl	Docenten en beleidsmakers in het po	n.v.t	16.052
Leesplan.nl	Professionals in kinderopvang, po en vo	17.259	19.012
Kinderboeken-ambassadeur.nl	Professionals die werken met kinderen in de leeftijdsgroep 0-15, en ouders van deze leeftijdsgroep.	Niet meegenomen	16.542

Publicatiereeksen

Ook de publicaties die Stichting Lezen uitbrengt sluiten zoveel mogelijk aan bij De doorgaande leeslijn. Wij voorzien daarmee de kinderopvang, het funderend onderwijs, het mbo en de lerarenopleidingen van relevante informatie.

Infographics, factsheets en brochures

Lijvige onderzoekspublicaties met directe relevantie voor intermediairs, vatten we steeds vaker samen in overzichtelijke factsheets en/of infographics. Zo zorgen we dat de drukbezette professionals met een relatief kleine tijdsinvestering op de hoogte kunnen blijven van de nieuwste kennis over lezen en snel kunnen beoordelen welke inzichten in hun werk toepasbaar kunnen zijn. Bij de publicatie van een onderzoek verschijnt standaard een samenvatting. In 2022 hebben we bij het onderzoek naar een diverse boekencollectie bij de Bibliotheek *op school* voor het eerst ook [een factsheet](#) gepubliceerd, die in een oogopslag de onderzoeksvraag, de uitkomsten van het onderzoek en de aanbevelingen laat zien. We vulden de reeks *Lezen in beeld* aan met een infographic over [lezen in het mbo](#) en werkten aan een infographic bij het boek *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*. Die zal in 2023 verschijnen.

Als deel 19 van de praktische brochurereeks *Kwestie van Lezen* verscheen [Effectief onderwijs in begrijpend lezen](#), met achtergronden en tips voor leerkrachten in het primair onderwijs. Eerdere uitgaven in deze reeks werden geactualiseerd. Deze brochures zullen opnieuw worden uitgebracht, in de nieuwe huisstijl. Ook maakten we naar aanleiding van het onderzoek naar lezen in het mbo een [brochure voor en door mbo-docenten](#) met tips over lezen en leesmotivatie.

Via de Leeskalender vo en de brochure *De leukste kinderboekencampagnes* houden we docenten op de hoogte van lees- en boekactiviteiten en reiken we andere informatie aan die eraan kan bijdragen dat lezen in het onderwijs de plaats krijgt die het verdient.

Tijdschrift Lezen

In ons corporate tijdschrift *Lezen* besteedden we in 2022 onder andere aandacht aan de verbeterplannen voor begrijpend lezen en de centrale rol die rijke teksten daarin spelen, de impact van literatuurprijzen op de jeugdboekenwereld, de campagne Springlezend, de nieuwe website [lezeninhetpo.nl](#), de nieuwe kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden, het inspiratieplatform *Hebbaan in de klas*, en aan Philip Hopman, winnaar van de Max Velthuijsprijs. De oplage groeide flink: van 14.290 stuks aan het begin tot 15.916 aan het einde van 2022.

Leesmonitor Magazine

Het voor 2022 geplande Leesmonitor Magazine over effectief leesonderwijs is door omstandigheden niet uitgekomen. Het magazine is wetenschappelijk van aard en de artikelen die waren aangeleverd, voldeden niet volledig aan de wetenschappelijke kwaliteitsnormen die de redactie hanteert. Twee interviews en een reportage over een basisschool waren wel bruikbaar en relevant voor de praktijk; besloten is om deze via andere publicatiekanalen van Stichting Lezen naar buiten te brengen. In 2023 zullen we een van de nummers van tijdschrift *Lezen* wijden aan het thema effectief leesonderwijs.

Tabel 4.4: publicaties Stichting Lezen

Titel en auteur(s)	Doelgroep	Uitgever	Verschijningsvorm	Frequentie	Oplage
Tijdschrift Lezen	Leesbevorderaars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	4x per jaar	15.916
Leeskalender vo	Docenten vo	Stichting Lezen	Papier en digitaal	1x per jaar	4.350
Lezen in beeld: Lezen in het mbo	Docenten mbo	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2022: 1x	1.500
Kwestie van Lezen 7. Digitale kinderboeken 19. Effectief Leesonderwijs	Leesbevorderaars doelgroepen 0-20 jaar	Stichting Lezen	Papier en digitaal	In 2022: 2x	Nr. 7: 500 Nr. 19: 2000
Overzicht scholingsaanbod	Docenten vo en mbo	Stichting Lezen	Digitaal	1x per jaar	n.v.t.
De leukste kinderboeken-campagnes	Vve en po, boekhandels en bibliotheken	Stichting Lezen, CPNB	Papier en digitaal	1x per jaar	21.000
Online nieuwsbrieven	Alle doelgroepen	Stichting Lezen	Digitaal	Minstens 4x per jaar	n.v.t.

4.5 Gidsfunctie

Stichting Lezen weet als geen ander wat er op het gebied van lezen en leesbevordering te doen en te halen is. We maakten de [brochure: Scholingsaanbod leesbevordering](#) die een overzicht geeft van goede scholingsproducten in leesbevordering, voor docenten in het voortgezet onderwijs en het mbo die bij ons bekend zijn. We delen via lezen.nl niet alleen onze eigen publicaties, scholingsaanbod en andere informatie, maar verwijzen ook naar onderzoek, publicaties, podcasts, evenementen en kennisbijeenkomsten van anderen. Datzelfde doen we ook op onze doelgroepgerichte websites (zie § 4.4.), het online platform BiebtotBieb en via sociale media. Zo fungeren we als gids voor leesbevorderaars en verstevigen we tegelijkertijd de relatie met onze partners. Ook in onze trainingen bieden we de cursisten uit de bibliotheek, de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg zicht op spelers en aanbod op het gebied van leesbevordering in hun branche.

4.6. Recapitulatie aan de hand van de prestatie-indicatoren

Stichting Lezen brengt informatie, tools en scholing naar de verschillende groepen leesbevorderaars. Nieuwe inzichten worden immers pas geïmplementeerd als mensen er kennis van hebben kunnen nemen. Onze producten – trainingen en opleidingen, kennis- en netwerkbijeenkomsten en publicaties – maken van professionals in opvoeding, onderwijs en bibliotheken competente leesbevorderaars.

Al met al kunnen we vaststellen dat we onze beoogde resultaten voor 2022 op het gebied van de competente leesbevorderaars ruimschoots gehaald hebben.

Tabel 4.5: prestatie-indicatoren activiteiten Competente leesbevorderaars

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)
Evenementen				
Lezen Centraal	1	1	656	676
Expertmeetings (webinars)	5	6 1. Webinar Gastouderaanpak 2. Webinar Leesbevordering in het mbo 3. Webinar Leesbevorderingsimpuls 4. Webinar Kansengelijkheid 5. Drie POI en G4 Onderzoekssessies 6. BoekStart en de Bibliotheek <i>op school</i> Inspiratiedag	6.263	1.097
Het Schoolvak Nederlands	1	1	-	700
Nationale Onder- wijs Tentoonstel- ling (NOT)	1	-	-	-
Annie M.G. Schmidtlezing	1	1	457	188
Dag van het Literatuuronder- wijs	1	1	-	774

vervolg

Kerntaak Competente leesbevorderaars	Activitei- tenplan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021 (live en/of weer- gaven)	Bereik 2022 (live en/of weer- gaven)
Websites				
Lezen.nl (incl. Leesmonitor)	1	1	136.452	156.900
Leesplan	1	1	17.259	19.012
Lezeninhetvmbo.nl	1	1	11.413	9.421
Lezeninhetpo.nl	-	1	-	16.052
Tijdvooreenleesof- fensief.nl	-	1	1.914	2.300
Kinderboekenam- bassadeur.nl	-	1	-	16.542
Publicaties				
Kwestie van Lezen	2	1	5.000	2.500
Brochure leesbe- vordering po en vo	2	2 1. De leukste kinderboekencampagnes 2. Leeskalender vo	28.150	25.350
Tijdschrift Lezen (4 uitgaven)	1	1	14.290	15.916
Leesmonitor Magazine	-	-	2.500	n.v.t.
Lezen in beeld	-	1 Lezen in beeld mbo	1.000	1500
Overig	-	1 Overzicht scholingsaanbod	n.v.t.	n.v.t.
Expertnetwerken				
Pabo platform	1	-		
Platform leraren- opleiders	1	-		
Deskundigheidsbevordering				
Open Boek 3.0	1	1		
Keuzedeel mbo	-	1		
Overig				
	-	-		
Totaal	20	23	226.188	268.928

HOOFDSTUK 5

Leesoffensief en versterking op leesbevordering

Steeds meer partijen kwamen in 2022 tot het besef dat de leesvaardigheid van kinderen en jongeren beter moet en dat het in het belang van de hele samenleving is om dat te bewerkstelligen. Er was dan ook veel aandacht voor lezen. Voorheen was die aandacht er vooral als er (inter)nationaal onderzoek uitkomt met daarin tegenvallende prestatiecijfers. Maar in 2022 bleven de ontleding en de achteruitgang van de leesvaardigheid onderwerp van gesprek. Corona is daarvoor een vliegwiel geweest. De impact van de pandemie in het onderwijs legde de kansenongelijkheid van bepaalde groepen bloot. Het besef dat dit tijdringend gekeerd moet worden, is nu gemeengoed geworden. In 2022 ontstonden dan ook allerlei landelijke en lokale initiatieven om kinderen en jongeren meer en beter te laten lezen. Stichting Lezen signaleert dat er een opbouwend klimaat voor leesbevordering is ontstaan, ook in het onderwijs. Wij bouwen hier als kennis- en beleidsinstituut op verschillende manieren aan mee en spelen erop in.

5.1 Een grotere en effectievere cirkel van invloed

Stichting Lezen werkt voortdurend aan het verbreden van de steun voor leesbevordering. We proberen zoveel mogelijk sectoren, organisaties en beslissers achter onze visie op een integrale aanpak van leesbevordering te krijgen.

Boven op het beleid

Stichting Lezen spande zich in om bestuurlijke en maatschappelijke partners te informeren over en in beweging te zetten voor leesbevordering. Dit werpt zijn vruchten af: lezen, leesbevordering en de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school kwamen regelmatig terug in moties, kamerbrieven, beleidsnota's en -plannen, zoals onderstaand overzicht laat zien.

Ook op decentraal niveau probeerden we onze invloed te doen gelden en onze kennis nuttig in te zetten. In het kader van het onderdeel preventie laaggeletterdheid van het actieprogramma Tel mee met Taal werkte Stichting Lezen (penvoerder) samen met Stichting Lezen en Schrijven, de KB en SPN aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Doel is te komen tot een systeemaanpak waarmee gemeenten na 2024 de regie kunnen voeren over de aanpak van laaggeletterdheid, in het bijzonder de preventieve kant. Meer informatie hierover is te vinden in de bijlage Kunst van Lezen.

Tabel 5.1: voor leesbevordering relevante kamerbrieven, beleidsnota's en -plannen

Document	Inhoud	Wanneer
Sturen op Begrip: Effectief Leesonderwijs in Nederland	Overhandiging rapportage over effectief leesonderwijs in Nederland aan de Vaste 2e Kamer Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (in kader van motie Rog c.s.)	3 februari 2022

vervolg

Document	Inhoud	Wanneer
Kamerbrief over Masterplan basisvaardigheden	Een masterplan voor de basisvaardigheden taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. Het masterplan richt zich op kinderopvang, funderend onderwijs en het mbo.	12 mei 2022
Hoofdpijnenbrief cultuur 2022 - Herstel, vernieuwing en groei	Staatssecretaris Uslu (OCW) stuurt de Tweede Kamer een hoofdpijnenbrief over het herstel van de culturele sector na 2 jaar coronacrisis. Ook leesbevordering komt aan de orde.	23 mei 2022
Miljoenennota 2023	Via het Masterplan basisvaardigheden komt eenmalig 12,9 miljoen euro extra beschikbaar voor leesbevordering.	20 september 2022
Voortgangsbrief Masterplan basisvaardigheden	Opzetten nieuwe vestigingen van de Bibliotheek <i>op school</i> en BoekStart in de kinderopvang	21 november 2022
Motie Mohandis c.s.	Onderzoeken op welke wijze de Bibliotheek <i>op school</i> duurzaam verankerd kan worden	22 november 2022

Coördineren in een groot en complex krachtenveld

Er zijn steeds meer partijen bezig met lezen. Daardoor wordt het krachtenveld waarin Stichting Lezen opereert groter en complexer. Het is goed dat de aandacht voor lesonderwijs en leesmotivatie groeit. Maar het betekent ook een groter risico dat verschillende initiatieven onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. Dat maakt het voor partijen die aan de slag willen met leesbevordering lastiger om keuzes te maken en kan vertragend of ontmoedigend werken.

Stichting Lezen besteedde daarom in 2022 nog meer aandacht aan haar coördinerende rol in het veld van leesbevordering. We investeerden veel tijd en energie in de kwaliteit en kwantiteit van onze samenwerkingsrelaties en probeerden zoveel mogelijk relevante partijen achter onze aanpak te krijgen. Ook werkten we, zoals beschreven in hoofdstuk 4, aan de ontwikkeling van doelgroepgerichte websites waar leesbevorderaars zowel theoretische informatie als praktische tools en tips kunnen vinden die allemaal aansluiten bij onze visie op en aanpak voor De doorgaande leeslijn.

Naarmate het gevoel van urgentie rondom lezen en leesbevordering toeneemt en Stichting Lezen zichtbaarder wordt in het maatschappelijk debat, staan we ook vaker bloot aan kritiek. Dat vatten we vooral positief op. Onze criticasters willen immers hetzelfde als wij: dat kinderen en jongeren meer en beter gaan lezen. We luisteren dan ook goed en gaan graag in gesprek, waarbij we kritiekpunten altijd toetsen aan wat we weten en kennen uit onderzoek en ervaring.

Versterking van leesbevordering in het onderwijs

Met de middelen die Stichting Lezen vanuit het Masterplan basisvaardigheden ontving voor de uitbreiding van de Bibliotheek *op school* in het (speciaal) basisonderwijs en het vmbo, kan leesbevordering in het onderwijs flink worden versterkt.

Stichting Lezen stelde haar kennis en mensen ook op andere manieren ten dienste van het onderwijsveld en greep elke gelegenheid aan om daar haar toegevoegde waarde te bewijzen. Zo namen we deel aan de Advieskring Nederlands van het SLO over de actualisatie van de kerndoelen voor het primair en voortgezet onderwijs en de examenprogramma's voor het voortgezet onderwijs. Daar adviseren wij onder andere over de plaats die leesbevordering daarin zou moeten krijgen.

Via hoogleraar Roel van Steensel waren we betrokken bij de Taalraad Begrijpend Lezen van de Taalunie. We gaven input aan de Onderwijsraad voor het advies [Taal en rekenen in het vizier](#) en aan de Onderwijsinspectie voor de duiding van het onderzoek [Peil.Leesvaardigheid](#). Onze beide hoogleraren Roel van Steensel en Eliane Segers zijn lid van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Stichting Lezen zelf werkte mee aan een aantal producten van dit gremium.

Strategische samenwerking met de bibliotheeksector

Met het extra geld uit het Masterplan basisvaardigheden kunnen bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* primair onderwijs en vmbo uitbreiden naar nieuwe locaties. Met een webinar voor bibliotheekdirecties bereidden we hen voor op de strategische keuzes die zij daarin te maken hebben. Daarin stond de vraag centraal hoe bibliotheken kunnen zorgen dat het extra geld niet alleen leidt tot het openen van extra locaties, maar ook tot het over de hele linie waarborgen van de kwaliteit en continuïteit van de Bibliotheek *op school*.

De Netwerkagenda bij het Bibliotheekconvenant van oktober 2020 is bedoeld om gemeenten te interesseren om maatschappelijke opgaven samen met de bibliotheek uit te voeren. Stichting Lezen zet zich in deze context vooral in voor de opgaven rond de geletterde samenleving. Daarvoor organiseerden we dit jaar een strategische online bijeenkomst voor directeuren en managers van bibliotheken over het bevorderen van kansengelijkheid en de rol die leesbevordering en bibliotheken daarbij kunnen spelen. Zie voor de bereikcijfers van deze webinars tabel 4.1 in hoofdstuk 4.

Ambassadeurs voor de goede zaak

De Kinderboekenambassadeur en de Dichter des Vaderlands zijn belangrijke pleitbezorgers voor het belang en het plezier van lezen en genereren aandacht en steun voor ons werk.

De Kinderboekenambassadeur is een initiatief van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met De Schrijverscentrale en de CPNB. Tijdens het congres Lezen Centraal 2022 werd illustrator Martijn van der Linden in deze functie geïnstalleerd. Hij is de vijfde Kinderboekenambassadeur en de eerste illustrator in dit rijtje. Zijn missie: duidelijk maken dat ook illustraties kunnen worden ingezet om kinderen te laten lezen en een breed publiek inzicht bieden in de functie van illustraties in kinder- en jeugdboeken, in het samenspel van tekst en beeld en in de werkwijzen van illustratoren. In 2022 lanceerden we de nieuwsbrief van de Kinderboekenambassadeur. In de eerste aflevering stond de Kinderboekenweek centraal. Op kinderboekenambassadeur.nl staan boekentips, nieuwtjes en informatie over het werk van de ambassadeur.

Lieke Marsman was in 2021 en 2022 een aanwezige en aansprekende Dichter des Vaderlands. In 2022 belichtte en duidde zij belangrijke maatschappelijke en politieke gebeurtenissen in haar gedichten. Zij schreef onder andere over de oorlog in Oekraïne, de Afghaanse tolken en de klimaatcrisis. Stichting Lezen draagt samen met het Nederlands Letterenfonds en de Schrijverscentrale met plezier bij aan dit 'instituut'.

5.2 Krachten bundelen

Nederlandse kinderen en jongeren aan het lezen krijgen, dat kan Stichting Lezen niet alleen. Daarom bundelen we graag onze krachten met die van andere organisaties. Samenwerking is belangrijk om als relatief kleine organisatie zo effectief mogelijk te opereren in het grote en complexe krachtenveld waar we mee te maken hebben.

De Leescoalitie

De Leescoalitie werd in 2022 uitgebreid met de Taalunie. De Schrijverscentrale en de Schoolschrijver besloten om in 2023 aan te haken. De nieuwe partners brengen allemaal hun eigen expertise, invalshoeken en netwerken mee. Daardoor neemt het belang en de invloed van de coalitie nog verder toe. Het grotere aantal partners stelt wel eisen aan de onderlinge communicatie en afstemming. Een communicatiegroep waarin alle partners vertegenwoordigd zijn moet ervoor zorgen dat dat geborgd is. Met de campagne Springlezend vroeg de Leescoalitie dit jaar aandacht voor de essentiële rol van leerkrachten in de leesopvoeding van kinderen van 9 tot 15 jaar. Op de website springlezend.nl kregen leraren een platform waar ze elkaar konden inspireren om een rijke leesomgeving op school te creëren. De campagne is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het werkveld. Dat is erg gewaardeerd en heeft bijgedragen het succes. Zie verder het jaarverslag van de Leescoalitie in de bijlage.

Overige landelijke samenwerkingsverbanden

Sinds 2021 werken we in het Landelijk Netwerk Geletterdheid samen met de sector van de jeugdgezondheidszorg. Samen stonden we ook dit jaar voor de ambitie om alle (ouders van) baby's, dreumesen en peuters in Nederland mee te laten doen met BoekStart. We hadden daarover regelmatig rechtstreeks contact met jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen.

Verder waren we net als voorheen vertegenwoordigd in de projectgroep van Expertisepunt Basisvaardigheden en gremia rondom bibliotheekcertificering, waarbinnen de educatieve dienstverlening inmiddels een vast onderdeel vormt.

We overlegden op gezette tijden met de andere ondersteuningsinstellingen in de Basisinfrastructuur. Daarmee wisselden we ervaringen en kennis uit over vraagstukken waar wel allemaal mee te maken hebben, zoals het werken met de Code Diversiteit & Inclusie. Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Stichting Lezen werken sinds 2020 samen om de verbinding tussen leesbevordering en cultuureducatie te versterken en om de programma's de Bibliotheek op school en Cultuureducatie met Kwaliteit beter op elkaar aan te laten sluiten. Een inventarisatie van *best practices* waarin die verbinding goed heeft gewerkt, werd in 2022 afgerond en verschijnt begin 2023. Ook bekeken we of we dwarsverbanden kunnen aanbrengen in de trainingen voor leescoördinatoren en interne cultuurcoördinatoren.

Hoewel we tevreden terugkijken op de vele en productieve samenwerkingsverbanden, hebben we op dit vlak nog wensen. Zo zouden we meer en regelmatig contact willen met koepelorganisaties in de kinderopvang en het onderwijs, de Onderwijsinspectie en belangorganisaties van ouders.

Tabel 5.4: samenwerkingen Stichting Lezen in Nederland

Samenwerkingsverband	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Landelijk Netwerk Geletterdheid	Delen van best practices, kennis en ervaring; stimuleren van samenwerking; BoekStart voor alle kinderen	Circa 10 jeugd-gezondheids-organisaties, waaronder het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid	Deelnemer, kennispartner
Leescoalitie (zie bijlage 2)	Zoveel mogelijk mensen aanzetten tot (voor)lezen	CPNB, Stichting Lezen en Schrijven, KB, VOB, Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum, Letterenfonds, Taalunie, De Schrijverscentrale, De Schoolschrijver	Initiatiefnemer, penvoerder en voorzitter
Ondersteunen-de (letteren) instellingen BIS	Afstemming over doelen en visie, kennisdeling, samen optrekken richting OCW en Raad voor Cultuur, Maatschappelijke verkenning, inhoudelijke samenwerking, aansluiting tussen de Bibliotheek op school en Cultuureducatie met Kwaliteit, versterken backoffice.	Letterenfonds, Schrijverscentrale, Schoolschrijver, Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, LKCA, Boekmanstichting	Inhoudelijke coördinatie, kenniscentrum, strategisch partner, kennisdeling, onderzoek, delen expertise effectieve leesbevorderings-aanpak

vervolg

Platfoarm lêsbefoarding Fryslân	Leesbevordering in de Friese taal; doorgaande lijn voor Friese leesbevordering; aansluiting bij provinciale Taalplan Frysk; expertgroep kinder- en jeugdliteratuur, peuterproject Tomke en brugklasproject LêsNo	Afûk, Fers, Cedin, Omrop Fryslân, Sintrum Frysktalige Berne-opfang Tresoar, Provincie Fryslân, Letterenfonds	Kernpartner, kennispartner, medefinancier van kansrijke initiatieven
De Wendbaren	Uitwisseling t.b.v. sterke positie bovensectorale ondersteuningsstructuur in de BIS	LKCA, Boekmanstichting, Beeld en Geluid, Eye, Dutch Culture, DEN, Het Nieuwe Instituut, Cultuur en Ondernemen, RKD -Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, De Balie	Deelnemer
Bibliotheeksector	Bibliotheekconvenant en bijbehorende netwerkagenda	KB, SPN, VOB	Onderdeel Geletterde samenleving, vertegenwoordigd in de koersgroep
Bibliotheek- en cultuursector	Certificeringskader	Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT)	Werk- en stuurgroep
Taalraad Begrijpend lezen	Werken aan een actieplan voor de verbetering van het begrijpend lesonderwijs in Vlaanderen en Nederland.	Taalunie	Inhoudelijk advies via onze hoogleraar Roel van Steensel
Advieskring kerndoelen en examenprogramma's	Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's po en vo	SLO	Inhoudelijk advies
Kennistafel Effectief Leesonderwijs	Ontwikkelen kwaliteitswaaier Effectief Leesonderwijs in Begrijpend lezen	PO-Raad, VO-raad, NRO, Platform Samen Ontwikkelen	Inhoudelijk advies

Internationale samenwerking

Over de hele wereld hebben kinderen aansporing, inspiratie, voorzieningen en begeleiding nodig om goed en graag te leren lezen. Het is waardevol om over de landsgrenzen heen contact te hebben en kennis uit te wisselen met andere voorvechters van het lezen.

Stichting Lezen is actief lid van EURead, een netwerk van non-profitorganisaties uit 22 Europese landen die alle (op hun eigen wijze) het lezen bevorderen. Na jaren van digitaal vergaderen ontmoetten de leden elkaar in juni 2022 eindelijk weer in Brussel. De leden wisselden ervaringen uit over leesbevordering. Duidelijk was, dat niet alleen Nederland kampt met een 'leescrisis'. EURead is ervan overtuigd dat een pan-Europese aanpak behulpzaam kan zijn en onderhoudt inmiddels vrij nauwe contacten met leden van het Europese parlement.

Stichting Lezen is ook nauw betrokken bij *the Global Network for Early Years Bookgifting*. Dit netwerk verbindt wereldwijd 27 organisaties die BoekStart-achtige projecten uitvoeren. De organisatoren ontmoetten elkaar ook in 2022 regelmatig online.

Tabel 5.5: internationale samenwerkingen Stichting Lezen

Organisatie	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
Kinderboeken-ambassadeur internationaal	Uitwisselen van ervaringen en ideeën en aandacht vragen voor deze effectieve manier van leesbevordering	International Childrens Laureates (Verenigd Koninkrijk, Ierland, Wales, Zweden, Nieuw-Zeeland, Italië, Finland, Verenigde Staten en Australië)	Initiatiefnemer, coördinator
EURead/ Global Network	Uitwisselen van kennis, ervaringen en concepten, samen ontwikkelen van nieuwe strategieën, belangenbehartiging op EU-niveau	Leesbevorderingsorganisaties uit heel Europa	Bestuurslid (vicevoorzitter en penningmeester)
IFLA	Belangenbehartiging, professionalisering en verbinding binnen de internationale bibliotheeksector	Bibliotheekorganisaties uit 150 aangesloten landen	Lid Standing committee Literacy & Reading. Deelnemer sectie School Libraries

vervolg

Organisatie	Doel	Partners	Rol Stichting Lezen
IBBY-Nederland (International Board on Books for Young People)	Steunen en initiëren van projecten; nomineren van Nederlandse auteurs en illustratoren voor internationale prijzen voor jeugdliteratuur; organisatie Miep Diekmann Thesisprijs en de Jenny Smelik-IBBY Prijs voor culturele diversiteit in jeugdliteratuur	Nederlands-Letterenfonds	Penningmeester en secretaris

5.3 (Boven)lokale netwerken

Om te zorgen dat alle kinderen gelijke of vergelijkbare kansen krijgen om goed te leren lezen, is op alle niveaus beleid en actie nodig: landelijk, provinciaal en lokaal. Op al die niveaus is het zaak dat bibliotheken, onderwijs, kinderopvang en jeugdgezondheidszorg elkaar weten te vinden, sterke netwerken vormen en afspraken maken over leesbevordering en geletterdheid. Stichting Lezen stimuleert de netwerkvorming in het kader van Kunst van Lezen, omdat eensgezindheid en samenwerking belangrijke randvoorwaarden zijn voor een structurele en integrale leesbevorderingsaanpak die loont. De netwerkgenda bij het Bibliotheekconvenant heeft de netwerkvorming een flinke stap vooruitgeholpen. Zie verder bijlage 1 over Kunst van Lezen.

Op steeds meer plekken in het land ontstaan decentrale of [regionale leesoffensieven](#). Die zijn geïnspireerd op het landelijke leesoffensief waartoe Stichting Lezen samen met de Leescoalitie enkele jaren geleden opriep. Waar gewenst draagt Stichting Lezen hieraan bij met advies en ondersteuning. Zo werkten Stichting Lezen, de Provinciale Ondersteuningsorganisatie Cubiss en de ruim 60 scholen van Ons Middelbaar Onderwijs (OMO) in Noord-Brabant in 2022 samen ten behoeve van het Brabantse Leesoffensief. Momenteel brengen wij alle vergelijkbare initiatieven in kaart. Zie daarover de bijlage met het verslag van de Leescoalitie.

5.4 Recapitulatie van resultaten en prestaties

De vele inspanningen van Stichting Lezen om haar relatienetwerk te vergroten en te verstevigen werpen hun vruchten af. Het leesoffensief wordt steeds breder gedragen. Het inzicht dat het noodzakelijk is om te investeren in leesvaardigheid en leesbevordering heeft inmiddels geleid tot grote extra investeringen in BoekStart en de Bibliotheek op school.

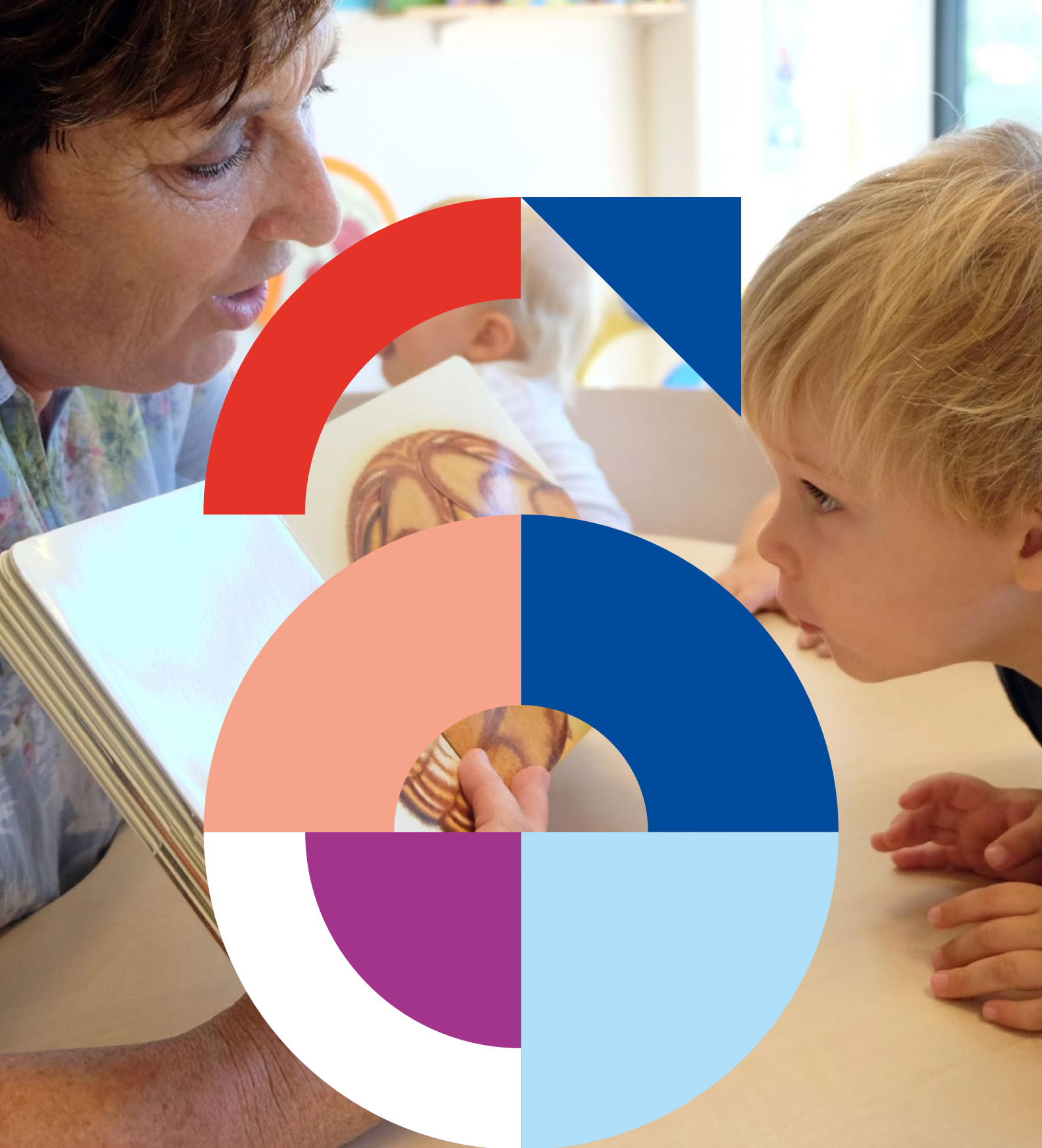
Binnen onze kerntaak 'Leesoffensief en versterking op leesbevordering' hadden we drie

activiteiten gepland en een bereik van 1 miljoen mensen. Die doelstellingen hebben wij ruimschoots gehaald.

**Tabel 5.6: prestatie-indicatorenactiviteiten en bereik
Leesoffensief en versterking leesbevordering**

Kerntaak Leesoffensief	Activiteiten- plan 2022	Werkelijk 2022	Bereik 2021	Bereik 2022
Leescoalitie (campagne)	1	1	52.745.253*	6.104.318*
Ambassa- deurs	2	2 1. Kinderboeken- ambassadeur 2. Dichter des Vaderlands		14.165
Internationale activiteiten	1	3 1. EURead/Global Network 2. IFLA 3. IBBY-Nederland	-	-
Overig	-	-	564.000 (serie Brugklas)	n.v.t.
Totaal Leesoffensief	4	6	53.315.777	6.118.483

* Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

HOOFDSTUK 6

Organisatie

6.1. Positie in het bestel en financieel kader

Als ondersteunende instelling voor leesbevordering en literatuureducatie in de culturele basisinfrastructuur (BIS) ontvangt Stichting Lezen middelen uit de cultuurbegroting van het ministerie van OCW. Deze basisfinanciering benutte Stichting Lezen in 2022 voor haar kerntaken zoals beschreven in het activiteitenplan 2021-2024: zorgen voor een solide kennisbasis, verrijken van de leesomgeving, bijdragen aan competente leesbevorderaars en verbreden van het leesoffensief/versterken van de leesbevordering.

Net als in de afgelopen jaren ontving Stichting Lezen in 2022 ook middelen uit het Actieprogramma *Tel mee met Taal* ter voorkoming en bestrijding van laaggeletterdheid. In dat kader leveren we een bijdrage aan de onderdelen BoekStart (mede gericht op taalarme gezinnen), de Bibliotheek *op school* en leesbevorderingsnetwerken van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen, dat loopt van 2020 tot met 2024. De bijdrage voor de gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid werd verstrekt in de vorm van een afzonderlijke projectsubsidie.

Daarnaast werkten we in 2022 nog door aan de ontwikkeling van de website *lezeninhetpo.nl*, waarvoor we in het kader van het Leesoffensief in 2020 een projectsubsidie van het ministerie van OCW ontvingen.

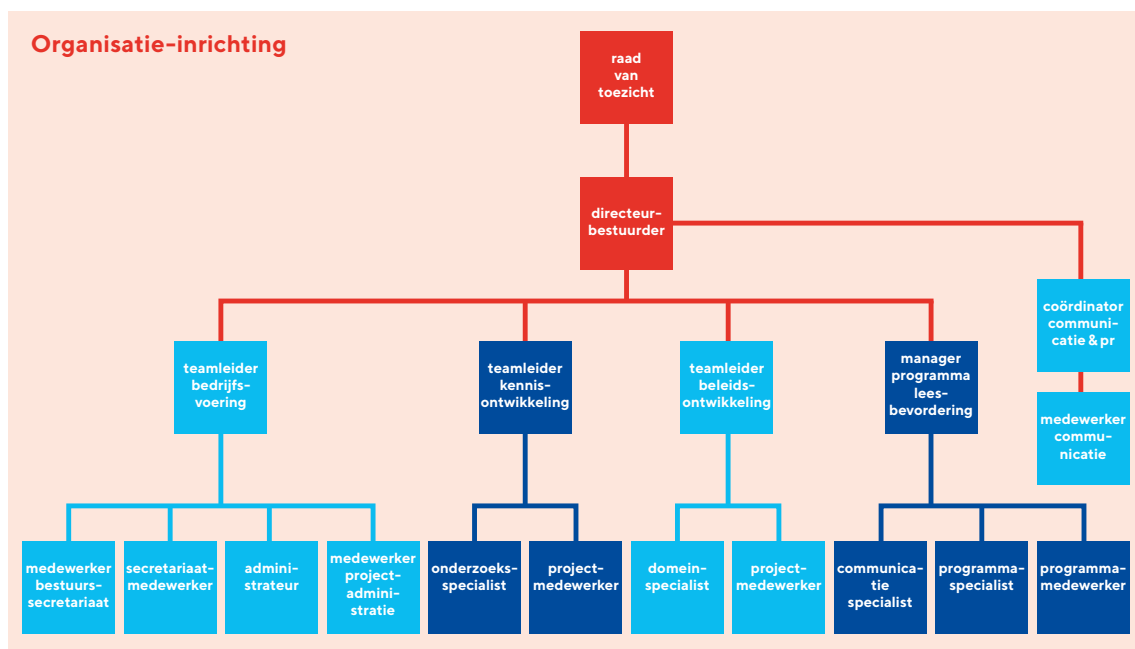
Tot slot ontvingen we eind 2022 € 12,89 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden voor de uitbreiding van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* in het primair onderwijs en het vmbo. Hiermee zijn de middelen voor de uitbreiding van de structurele aanpak van leesbevordering via deze bewezen effectieve programma's substantieel vergroot. De werkzaamheden zijn gestart in 2022, uitvoering vindt plaats in 2023 en eerste helft 2024.

6.2. Personeel en organisatie

Het managementteam bestond gedurende het grootste deel van 2022 uit de directeur-bestuurder Gerlien van Dalen, Roos Wolters en Adriaan Langendonk. Roos Wolters is teamleider van de teams Kennis- en Beleidsontwikkeling en daarnaast voor 20 uur per week gedetacheerd bij Fers, de provinciale ondersteuningsorganisatie van de Friese bibliotheken. Adriaan Langendonk is manager leesbevorderingsprogramma's (Kunst van Lezen). Per 1 oktober trad Mark van Kampen in dienst als teamleider Bedrijfsvoering. Hij maakt sindsdien ook deel uit van het managementteam.

Per 1 januari 2022 geldt onderstaande organisatie-inrichting:

Figuur 6.1: De organisatiestructuur van Stichting Lezen per 1-1-2022.

Externe ondersteuning

Stichting Lezen is aangesloten bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn en volgt de geldende loonschalen en periodieken van de CAO voor het Uitgeverijbedrijf.

Ook in 2022 werd gebruikgemaakt van een digitaal uren- en verlofregistratiesysteem, vooral om de werkzaamheden voor de diverse extern gefinancierde projecten binnen Stichting Lezen en Kunst van Lezen inzichtelijk te maken.

Voor verzuimregistratie maakten we gebruik van de diensten van Zorg van de Zaak Netwerk.

Voor specialistische organisatorische werkzaamheden werkte de stichting met externe adviseurs en consultants. Zo is in 2022 opnieuw gebruikgemaakt van de diensten van HR-adviseur J. Bast (WCY / HR Advies & Coaching) en van bedrijfseconomisch adviesbureau voor non-profitorganisaties Jac's den Boer & Vink. Daarnaast werd incidenteel gebruikgemaakt van juridisch, strategisch en redactioneel advies. Sinds 2013 maakt Stichting Lezen gebruik van de Cloudservices van RAM Infotechnology BV. RAM biedt dienstverlening op het gebied van hosting van applicaties, beheer van online werkplekken op kantoor en thuis, helpdesk ondersteuning en beveiligde dataopslag en verwerking en verhuur van hardware voor kantoor.

Arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim

Gedurende de coronacrisis werkten de medewerkers van Stichting Lezen bijna helemaal vanuit huis. Sinds voorjaar 2022 werkten we weer meer op kantoor. We volgden de RI-VM-richtlijnen nauwgezet. De medewerkers ontvingen het door het Nibud geadviseerde bedrag per werkdag als vergoeding voor het thuiswerken.

Collega's ervoeren het vele thuiswerken tijdens de lockdowns als mentaal en fysiek zwaar. Om dit goed te begeleiden hebben we in 2022 waar en indien nodig voorzien in aanvullende maatregelen, zoals flexibele omgang met werktijden en pauzes, ruim agendabeheer, coaching en regelmatige individuele gesprekken met de medewerkers. Medewerkers kregen een laptop, bureaustoel en andere materialen van Stichting Lezen in bruikleen om

de thuiswerkplek zo optimaal mogelijk in te richten. In 2022 werd de kantoorinrichting aangepast met het oog op hybride werken en vergaderen. De wens is om een goede balans te blijven zoeken tussen het thuis en op kantoor werken. Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2022 9,2% (in 2021 2,2%). Het verzuim werd beïnvloed door veel uitval door corona, met name in het laatste kwartaal. Ook hadden we twee langdurig zieken. We verwachten dat deze medewerkers in 2023 weer volledig aan de slag kunnen.

Formatie

De formatie van Stichting Lezen was in 2022 gemiddeld 19,5 fte (in 2021 19,6 fte), waarvan 3,4 fte met een tijdelijk contract (in 2021 4,6 fte). De medewerkers zijn voornamelijk inhoudelijk specialisten in taal- en leesbevordering, onderwijs, onderzoek en communicatie. De verdeling van de personeelslasten tussen Kunst van Lezen en Stichting Lezen is 40/60. Per 1 maart trad Caroline Heijer in dienst als domeinspecialist vmbo, praktijkonderwijs en mbo en programmaspecialist de Bibliotheek *op school* vo. Per 1 oktober trad Mark van Kampen in dienst als hoofd bedrijfsvoering en managementteamlid. Twee medewerkers hadden in 2022 zwangerschapsverlof.

Medewerkers in dienst

Eind 2022 waren er 25 medewerkers in dienst (19,5 fte):

- Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder
- Milly Alexander, medewerker projectadministratie
- Niels Bakker, onderzoeksspecialist
- Daan Beeke, domeinspecialist voortgezet onderwijs (havo/vwo)
- Tike de Boer, medewerker bestuurssecretariaat
- Marijke Bos, domeinspecialist voor- en vroegschoolse periode
- Inger Bos, communicatiespecialist t.b.v. programma's leesbevordering
- Anne Borgdorff, medewerker secretariaat
- Liselotte Dessauvagie, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* pabo
- Bart Droogers, programmaspecialist de Bibliotheek *op school* po
- Jette van den Eijnden, onderzoeksspecialist
- Mustapha Esadik, domeinspecialist voortgezet onderwijs
- Gijs van der Hammen, medewerker online communicatie
- Caroline Heijer, domein- en programmaspecialist vmbo, praktijkonderwijs en mbo
- Julianne van den Heuvel, programmaspecialist BoekStart
- Najat Kaddour, medewerker secretariaat
- Mark van Kampen, hoofd bedrijfsvoering
- Agnes van Montfoort, domeinspecialist basisonderwijs
- Renske Nugter, medewerker communicatie
- Marloes Robijn, medewerker onderzoek
- Marieke Smeijsters, medewerker projectontwikkeling en innovatie
- Karin Verburg, administrateur
- Alix Wassing, medewerker kennis- en beleidsontwikkeling
- Roos Wolters, teamleider kennis- en beleidsontwikkeling
- Desirée van der Zander, coördinator communicatie en pr

Adriaan Langendonk, de manager leesbevorderingsprogramma's, is in dienst bij KB/Nationale Bibliotheek, maar werkt voornamelijk vanuit Stichting Lezen voor het program-

ma Kunst van Lezen. De programmamanager wordt grotendeels betaald uit het program-mabudget Kunst van Lezen als onderdeel van Tel mee met Taal, dat verantwoord wordt in de jaarrekening van Stichting Lezen.

6.3. Diversiteit en inclusie

In 2022 gingen we door met de interne werkgroep CodeDi (in 2021 opgericht) en de kennisbijeenkomsten over dit thema. De werkgroep kwam in 2022 vier keer bij elkaar om input op te halen voor de visie en het plan van aanpak dat we maken bij de vier P's: Personeel, Publiek, Programma, Partners. De teambijeenkomst voor het hele team, verzorgd door Colourful People, maakte de organisatie bewuster van het belang van representatie in onze programma's en projecten en het publiek dat we daarmee willen bereiken. Dit vertaalde zich bijvoorbeeld bij het organiseren van congressen in het bewuster nadenken over een inclusief programma met sprekers die een afspiegeling vormen van de maatschappij. Toch bleek de praktijk weerbarstig en kwamen we vaak weer uit bij bekenden uit ons netwerk van experts. Kortom, er werden stappen gemaakt maar er is nog werk aan de winkel.

Ook de Leesclub van Stichting Lezen droeg bij aan bewustwording en het belang van inclusiviteit. Ongeveer vier keer per jaar gingen collega's met elkaar in gesprek over een boek waarin een thema centraal staat dat te maken heeft met de verschillende aspecten van identiteiten, zoals etniciteit, religie of gender. Dit leverde nieuwe inzichten op, de collega's leerden elkaar beter kennen en het leidde tot mooie, verdiepende gesprekken.

Dat er onder het personeel al veel draagvlak en bewustwording is voor inclusie, leidt ertoe dat we ook de blik naar binnen kunnen richten om te kijken hoe we als team inclusiever kunnen worden, zodat elke collega zich vrij en veilig voelt om een ander standpunt in te nemen en om helemaal zichzelf te zijn. Onder leiding van Colourful People werkten we met Deep Democracy, een gespreksmethode die erop is gericht om alle stemmen te horen, alle standpunten te onderzoeken en te wegen om zo tot een oplossing of besluit te komen waar iedereen zich achter kan scharen. In 2023 vervolgen we dit traject.

Als het gaat om partnerschappen werkten we langs twee lijnen aan de Code Diversiteit & Inclusie: we wisselden ervaringen en kennis uit met collega-organisaties, bijvoorbeeld met De Schrijverscentrale of het Nederlands Letterenfonds, en we zochten mogelijkheden om ons netwerk uit te breiden met nieuwe partners die onze kijk op leesbevordering kunnen verbreden.

Wij vinden het belangrijk dat onze online beschikbare informatie voor iedereen toegankelijk en bruikbaar is. Bij de vernieuwing van de corporate website Lezen.nl in 2021 was dit al een belangrijk aandachtspunt. We startten de procedure voor het verkrijgen van een Toegankelijkheidsverklaring voor de nieuwe website. Zodra deze is verstrekt, zullen we deze op de website plaatsen en verwijzen naar het register op www.digitoegankelijk.nl.

In 2022 gaven we invulling aan ons voornemen een vertrouwenspersoon voor Stichting Lezen aan te stellen. De externe vertrouwenspersoon die voor het Letterenfonds en De Schrijverscentrale werkt, is bereid gevonden deze functie ook voor Stichting Lezen te vervullen. Een eerste kennismakingsbijeenkomst met het voltallige personeel heeft inmid-

dels plaatsgevonden.

6.4. Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie en ten hoogste zeven leden. Met inachtneming van de Code Governance Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie wordt gestreefd naar een evenwichtige samenstelling (man-vrouwverhouding, culturele achtergrond en leeftijdsopbouw). Leden moeten onafhankelijk en kritisch kunnen opereren en een relevant netwerk en/of specifieke deskundigheid hebben op de volgende terreinen:

- (lokale) politiek/bestuur
- leesbevordering/literatuureducatie
- boekenvak/bibliotheekbranche
- (nieuwe) media
- juridische zaken
- personeelszaken
- onderwijs
- financiën/risicobeheersing/rapportage
- ondernemerschap/commercie/sponsoring en fondsenwerving
- werkgeverschap/management
- onderzoek

Op elk van deze gebieden is minimaal één lid deskundig. In de praktijk is er sprake van overlap.

Tabel 6.1: leden raad van toezicht eind 2022

Naam	Datum aanstelling	Datum (beoogde) herbenoeming	Geplande datum aftreden
Mevrouw M.W.L. van Vroonhoven (voorzitter)	9 oktober 2020	9 oktober 2024	
De heer M.W.B. Asscher	1 juli 2020	1 juli 2024	
De heer G.J. Dorleijn	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
Mevrouw S. Kreuger	1 maart 2018	1 maart 2022	1 maart 2026
Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder	1 februari 2015	1 februari 2019	1 februari 2023
De heer E. Van Nispen tot Sevenaer	1 januari 2019	1 januari 2023	
De heer B.J. Verkoren (voorzitter auditcommissie)	20 juni 2015	20 juni 2019	20 juni 2023

In 2022 vonden geen wijzigingen plaats in de samenstelling van de raad van toezicht. Per 1 maart is mevrouw Kreuger voor een 2^e periode benoemd. De heer B.J. Verkoren en de heer E. Van Nispen tot Sevenaer vormen samen de auditcommissie. Deze doet voorwerk voor het beoordelen van de financiële verslaglegging, van de projecten en van risico's op het gebied van financiën, vastgoed, ICT en informatievoorziening, interne beheersing en compliance.

Vergaderingen

De raad van toezicht kwam in 2022 vier keer in reguliere vergaderingen bijeen. De meeste leden waren hierbij aanwezig. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Belangrijke onderwerpen tijdens de raadsvergaderingen waren onder andere:

- landelijke beleidsontwikkelingen
- cultural governance
- ontwikkelingen rond leesbevordering en leesbeleid
- organisatieontwikkelingen
- financiële zaken
- personele zaken, waaronder de werving van een teamleider bedrijfsvoering
- zelfevaluatie.

Aan het eind van het eerste halfjaar boog de raad zich over de prognoses voor het komende halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2023 werd voorbereidend besproken in de auditcommissie en door de raad van toezicht vastgesteld in november 2022.

Tijdens de jaarlijkse beleidsmiddag sprak de raad in aanwezigheid van het managementteam, enkele medewerkers en twee externe sprekers over het onderwerp toetsing en hoe toetsen kunnen worden afgestemd op nieuwe inzichten binnen het leesonderwijs. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats.

Relevante (neven)functies leden raad van toezicht

Mevrouw M.W.L. (Merel) van Vroonhoven MBA, voorzitter:

- Leraar (zij-instromer)
- Columnist (de Volkskrant)
- Voorzitter raad van toezicht Radboud Universiteit
- Vice-voorzitter raad van toezicht Kunstmuseum
- Lid raad van toezicht Het Nationale Theater

De heer dr. mr. M.W.B. Asscher

- Schrijver en vertaler
- Bestuurslid Stichting Praemium Erasmianum
- Voorzitter Stichting Frans Kellendonk Fonds
- Bestuurslid Stichting Leerstoel Nederlands Klassiek Verbond

De heer G.J. Dorleijn

- Voorzitter bestuur Geert van Oorschootstichting

Mevrouw S. Kreuger

- Journalist
- Radio-producer en presentator
- Documentairemaker
- Docent Hogeschool Rotterdam – RAC

Mevrouw H.B.G.W.J. Mulder

- Senior beleidsadviseur van het Samenwerkingsverband voortgezet onderwijs Amsterdam-Diemen
- Lid hoofdbestuur van de KNGU, de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie
- Lid raad van advies faculteit Humanities van de Universiteit van Amsterdam

De heer E. Van Nispen tot Sevenaer

- Directeur Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
- Bestuurslid Netwerk Digitaal Erfgoed
- Bestuurslid Prins Claus Fonds
- Lid raad van toezicht Muiderstot
- Lid OnderwijsAdviesRaad MIC Hogeschool van Amsterdam
- Bestuur Ridderschap van Gelderland
- Lid raad van advies Universiteit van Amsterdam faculteit Geesteswetenschappen
- Lid jury Johannes van Dam prijs
- Lid raad van toezicht Stichting De Oostkerk
- Voorzitter werkgroep Cultuur en Media NL AIC
- Lid raad van advies BCI
- Bestuurslid MediaPerspectives
- Lid Jubileumcomité Kinderboekenmuseum
- Voorzitter Stuurgroep Netwerk Mediawijsheid
- Bestuurslid ECP
- Lid raad van toezicht en Audit Committee VSB Fonds
- Lid raad van advies Mauritshuis
- Lid raad van toezicht Stichting Nederlandse Datakluis
- Ambassadeur/voorzitter Maatschappelijke Coalitie Over Informatie Gesproken
- Lid Directieraad Podiumkunsten

De heer B.J. Verkoren

- Lid van de directie JumboDiset BV en Koninklijke Jumbo BV
- Lid raad van toezicht van Stichting Frontaal te Amsterdam
- Penningmeester Stichting Boost Producties te Amsterdam
- Secretaris Stichting IDRF (Infectious Disease Research Foundation)

BIJLAGE 1

Jaarverslag Kunst van Lezen 2022

Inhoudsopgave

Jaarverslag

Kunst van Lezen 2022

Inleiding	79
1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022	81
2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen	83
2.1. Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal I	83
2.2. Lopend onderzoek 2022	83
2.3. Gepubliceerd in 2022 met budget van Kunst van Lezen	85
3. Resultaten BoekStart	86
3.1. Bereik BoekStart	86
3.2. Deskundigheidsbevordering BoekStart	91
3.3. Overige activiteiten BoekStart	93
3.4. Communicatie BoekStart	94
4. Resultaten de Bibliotheek op school	96
4.1. De Bibliotheek op school po	96
4.2. De Bibliotheek op school vo	101
4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs	106
4.4. Communicatie de Bibliotheek op school	110
5. Overige onderdelen generieke aanpak	111
5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische gedeelte van het Koninkrijk Nederland	111
5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB	112
5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering	112
6. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak	114
6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress	114
6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie	115
6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg	115
6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren	116
6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen	117
7. Organisatie Kunst van Lezen	118
7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing	118
7.2. Communicatie	118
7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging	119
7.4. Financiën	120

Inleiding

Het programma Kunst van Lezen richt zich op het bevorderen van leesmotivatie en daarmee op het voorkomen van laaggeletterdheid. Daar hebben niet alleen de kinderen en jongeren baat bij die het programma bereikt, maar ook de maatschappij als geheel. Stichting Lezen is hoofduitvoerder en penvoerder van Kunst van Lezen. De KB/Nationale Bibliotheek (hierna: KB) is mede-uitvoerder. Samen zijn zij verantwoordelijk voor regie, doorontwikkeling en aansturing van Kunst van Lezen.¹

Doel en opbouw

Doelstelling van Kunst van Lezen is versterking van de leescultuur thuis, in de kinderopvang en in het onderwijs via BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Beide aanpakken zijn ingebed binnen leesbevorderingsnetwerken op landelijk, provinciaal en lokaal niveau.

Kunst van Lezen omvat drie onderdelen:

- BoekStart, bestaande uit BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang, de BoekStartcoach;
- de Bibliotheek *op school*, in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo en praktijkonderwijs), mbo, op pabo's en lerarenopleidingen;
- het opzetten van (boven)lokale (strategische) leesbevorderingsnetwerken.

Inbedding in Tel mee met Taal

Sinds 2016 maakt Kunst van Lezen deel uit van Tel mee met Taal, het landelijke actieprogramma voor preventie en bestrijding van laaggeletterdheid.²

In 2019 besloot toenmalig minister Van Engelshoven van OCW het actieprogramma Tel mee met Taal te verlengen tot en met december 2024.³ Het jaar 2022 was het derde jaar van de vierde periode van Kunst van Lezen en tevens het derde jaar van de tweede periode van Tel mee met Taal.

Binnen Tel mee met Taal II is Kunst van Lezen verantwoordelijk voor maatregel 6: *Effectieve preventieve aanpak: landelijk ondersteuningsprogramma voor leesbevordering, met focus op laagtaalvaardige gezinnen*.⁴ Maatregel 6 is opgedeeld in vijf onderdelen:

- A. voortzetting van de generieke inzet op leesbevordering via het reguliere programma van Kunst van Lezen (BoekStart en de Bibliotheek *op school*);
- B. aanvullende investeringen in het bereiken van laagtaalvaardige ouders;
- C. specifieke inzet van bibliotheken op het bereiken van laagtaalvaardige ouders en kinderen, bijvoorbeeld via de BoekStartcoach, zodat leesplezier voor iedereen bereikbaar wordt;
- D. verwerking van relevante inzichten uit onderzoek in de aanpak;
- E. versterking van de preventieve aanpak van laaggeletterdheid door kinderen uit risico-

1 Dit verslag is een bijlage bij het jaarverslag 2022 van Stichting Lezen. Meer informatie over het programma is te vinden op de site van Stichting Lezen: <https://www.lezen.nl/activiteit/boekstart/en> <https://www.lezen.nl/activiteit/de-bibliotheek-op-school/>.

2 Zie www.telmeemettaal.nl.

3 <https://www.telmeemettaal.nl/nieuws/algemeen/vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024/>

4 Kunst van Lezen en Tel mee met Taal: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4021.

groepen effectiever te ondersteunen via betere aansluiting op het onderwijsachterstandenbeleid, de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.

De maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E zijn specifiek gericht op laagtaalvaardige gezinnen, met het oog op de taalontwikkeling van met name jonge kinderen in de voorschoolse leeftijd. Deze maatregelen krijgen uitwerking in de preventieve Gezinsaanpak. In aanvulling daarop ontwikkelt Stichting Lezen samen met de KB (programma Bibliotheek en basisvaardigheden) en Stichting Lezen en Schrijven een samenhangende lokale aanpak: de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). Hiervoor is in 2020 een extra subsidie verstrekt. Deze aanpak is bedoeld om gemeenten in staat te stellen taalarme gezinnen te helpen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders te versterken. De inhoudelijke verantwoording daarover is meegenomen in dit jaarverslag, zie hoofdstuk 6.

Bibliotheekmonitor

De in dit jaarverslag opgenomen bereikcijfers van BoekStart en de Bibliotheek *op school* zijn afkomstig uit enquêtes die door de KB in het kader van de Bibliotheekmonitor onder bibliotheken worden uitgezet. Er is een vragenlijst over de dienstverlening ten behoeve van de Voorschoolse Educatie (o.a. BoekStart) en over de educatieve dienstverlening in het primair en voortgezet onderwijs (o.a. de Bibliotheek *op school*). De rapportages van de Bibliotheekmonitor gaan altijd over het afgelopen schooljaar. In dit jaarverslag rapporteren we daarom wat betreft het bereik over het schooljaar 2021-2022 en niet over het kalenderjaar 2022. Voor de verspreiding van het BoekStartkoffertje vermelden we zowel de cijfers per schooljaar als per kalenderjaar.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bevat een korte reflectie op enkele belangrijke ontwikkelingen die zich in 2022 voordeden. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeken die op initiatief en/of met financiering van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd. De hoofdstukken 3, 4 en 5 doen verslag van de verschillende onderdelen van maatregel 6A, te weten BoekStart, de Bibliotheek *op school* en een aantal kleinere onderdelen van Kunst van Lezen. Hoofdstuk 6 beschrijft alle activiteiten die te maken hebben met de preventieve Gezinsaanpak, dus zowel de activiteiten die voortkomen uit de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E als de afzonderlijk gefinancierde ontwikkeling van een samenhangende lokale aanpak bij gemeenten. Hoe Kunst van Lezen is georganiseerd en gefinancierd, komt aan de orde in hoofdstuk 7.

Gerlien van Dalen,

directeur-bestuurder Stichting Lezen

Adriaan Langendonk,

programmamanager Kunst van Lezen
Amsterdam/Den Haag, maart 2023

1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022

Alle bibliotheken aan boord

In het schooljaar 2021-2022 waren in Nederland 137 lokale bibliotheken actief, die in 2021 samen 744 vestigingen hadden. In 2022 deden voor het eerst al deze bibliotheken mee met de verspreiding van het BoekStartkoffertje. De meeste bibliotheken werken met BoekStart en de Bibliotheek op school primair onderwijs. Van deze bibliotheken zijn er 135 die middelbare scholen in hun werkgebied hebben, waarmee het merendeel samenwerkt. Ruim 60% van deze lokale bibliotheken heeft tenminste één overeenkomst in het kader van de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs.

Beperkte hinder van coronamaatregelen

De coronamaatregelen wierpen begin 2022 nog drempels op voor een bezoek van scholen aan de bibliotheek en voor activiteiten van bibliotheekmedewerkers op scholen. Bibliotheken en scholen zochten samen naar mogelijkheden om geplande activiteiten online dan wel offline uit te voeren. Vooral in het geval van nieuwe samenwerkingsverbanden en in het mbo bleek dat moeilijk. Daardoor schoven geplande activiteiten gedeeltelijk op naar het nieuwe schooljaar.

In de rest van het kalenderjaar 2022 zijn scholen en bibliotheken niet meer dicht geweest vanwege corona-lockdowns. Ook consultatiebureaus en kinderopvanglocaties gingen langzamerhand naar een meer normale situatie. Hierdoor konden leesconsulenten van BoekStart en de Bibliotheek op school na het eerste kwartaal van 2022 weer steeds vaker fysiek aanwezig zijn in kinderopvang en onderwijs.

Steun van de nieuwe bewindspersonen

In het introductiedossier dat de nieuwe bewindspersonen op het ministerie van OCW begin 2022 kregen om zich in te werken op hun beleidsterreinen is in de paragraaf over het funderend onderwijs expliciet aandacht besteed aan de Bibliotheek op school.

Halverwege 2022 kwam er beleidsmatig veel in beweging rondom leesbevordering in het algemeen en Kunst van Lezen in het bijzonder. Minister Wiersma van primair en voortgezet onderwijs en staatssecretaris Uslu van cultuur stelden veel extra geld beschikbaar in het kader van het Masterplan basisvaardigheden. De basisvaardigheden van leerlingen kwamen de afgelopen jaren, deels ten gevolge van corona, nog verder onder druk te staan, met name op het gebied van taal en rekenen. Een impulssubsidie van € 12,9 miljoen uit het Masterplan maakt het mogelijk om in 2023 en 2024 op een groot aantal nieuwe locaties te starten met BoekStart in de kinderopvang, de Bibliotheek op school primair onderwijs en de Bibliotheek op school vmbo. Dit getuigt van veel vertrouwen van de bewindspersonen in de door bibliotheken uitgevoerde leesbevorderingsprogramma's.

(Te) veel animo voor uitbreiding

In november 2022 is via de Provinciale Ondersteuningsinstellingen bij de bibliotheken uitgevraagd of, en zo ja op hoeveel kinderopvanglocaties en scholen, zij hun activiteiten zouden willen uitbreiden. Maar liefst 131 van de in totaal 137 lokale bibliotheken hebben hier positief op gereageerd. De impulssubsidie bleek niet toereikend om al hun plannen te

kunnen verwezenlijken:

- Voor BoekStart in de kinderopvang werd voor 1.147 locaties een aanvraag ingediend; 500 aanvragen konden worden gehonoreerd.
- Voor de Bibliotheek *op school* po werd voor 1.061 locaties een aanvraag ingediend; 780 aanvragen konden worden gehonoreerd.
- Voor de Bibliotheek *op school* vmbo werd voor 261 locaties een aanvraag ingediend; er konden 113 in plaats van de voorziene 80 aanvragen worden toegekend, zodat iedere aanvragende bibliotheek op tenminste één vmbo-locatie actief kan worden.

In 2023 moet blijken of het ministerie opnieuw geld zal vrijmaken om de aanvragen die nu moesten worden afgewezen alsnog te honoreren.

Bibliotheekconvenant

Het Bibliotheekconvenant dat de bibliotheeksector en de drie overheidslagen in 2020 tekenden, werd in 2022 uitgewerkt in de Netwerkagenda. Voor het agendapunt De geletterde samenleving hebben BoekStart en de Bibliotheek *op school* een centrale rol toebedeeld gekregen. Stichting Lezen is daarom nauw betrokken bij de uitvoering van de Netwerkagenda, in het bijzonder bij de koersgroep De geletterde samenleving.

Leenrechtvergoeding

Eind 2021 kwam er zicht op het einde van een langdurige controverse over het afdragen van leenrechtvergoedingen over boeken die binnen (basis)scholen worden uitgeleend. In 2022 werd duidelijk hoeveel geld er is gereserveerd voor de af te dragen vergoedingen en werd vastgesteld hoe hoog de financiële compensatie wordt voor de niet uitgekeerde leenrechtvergoedingen over de periode sinds de introductie van de Bibliotheek *op school*. Een onderzoeksbureau werkt het model uit voor de berekening van de uit te keren vergoedingen. Twee medewerkers van Stichting Lezen leverden een bijdrage aan de totstandkoming van dit model. Dit zal, zonder extra administratieve lasten voor bibliotheek en onderwijs, in het schooljaar 2023-2024 in werking treden.

2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen

2.1. Lopend onderzoek uit Tel mee met Taal I

De onderzoeken uit Tel mee met Taal I zijn in 2022 afgerond en gepubliceerd.

Vroeg begonnen, veel gewonnen

Merel de Bondt (Vrije Universiteit) onderzocht onder supervisie van hoogleraar Roel van Steensel (Vrije Universiteit) en emeritus-hoogleraar Adriana Bus de langetermijneffecten van BoekStart op de taalontwikkeling van (temperamentvolle) kinderen tot de leeftijd van 5 à 6 jaar. In 2022 is het onderzoek afgerond en gepubliceerd onder de titel *Vroeg begonnen, veel gewonnen*. Het onderzoek toont aan dat kinderen die op jonge leeftijd in aanraking zijn gekomen met BoekStart daar als kleuter nog steeds van profiteren. Dit geldt specifiek voor de helft van de baby's met een moeilijk temperament. Vermoedelijk zijn deze effecten toe te schrijven aan het feit dat ouders onder invloed van het programma vroeger beginnen met voorlezen.

Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten

Wie regelmatig boeken leest in de vrije tijd, vergroot de kans om uit te groeien tot een vaardige lezer, zo bleek in 2011 uit een meta-analyse van Suzanne Mol. Kunst van Lezen gaf opdracht om dit onderzoek te herhalen aan de hand van 44 na 2011 verschenen studies naar leesgedrag en leesvaardigheid onder duizenden kinderen tot 18 jaar. De nieuwe analyse bevestigt de meeste verbanden die in het eerste onderzoek waren vastgesteld. De ervaring met lezen en voorlezen in de vrije tijd blijkt opnieuw positief samen te hangen met de leesvaardigheid. Ook is er een positief verband tussen leesgedrag en leesplezier.

2.2. Lopend onderzoek 2022

Kunst van Lezen is medefinancier van veel onderzoek op het gebied van lezen en leesbevordering dat in opdracht en/of onder de coördinatie van Stichting Lezen wordt uitgevoerd, zie hoofdstuk 2 van het jaarverslag van Stichting Lezen.

Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school

Stichting Lezen doet een pilot op drie Friese basisscholen die meedoen met de Bibliotheek op school om een methodiek voor effectief begrijpend leesonderwijs uit te proberen die gebaseerd is op recente (wetenschappelijke) inzichten. Met een procesverslag en een rapport over de opbrengsten zorgen we ervoor dat ook andere scholen daarvan kunnen leren. In 2022 liet de tussenevaluatie positieve resultaten zien. De eindevaluatie is voorzien in 2023.

Leesweerstand

In 2020 is een groot onderzoek opgestart naar de ontwikkeling van leesweerstand in de groepen 6, 7 en 8 en de manier waarop leesweerstand via het onderwijs tegengegaan kan

worden. Ook de invloed van leerkrachtgedrag wordt hierin meegenomen. De uitkomsten maken het mogelijk om samen met scholen gerichte, theorie-gestuurde interventies te ontwikkelen om het leesplezier te bevorderen en leesweerstand tegen te gaan. Afronding is voorzien in 2025.

Digitale prentenboeken in de kinderopvang

Dit onderzoek bestaat uit vier deelstudies naar de condities waaronder de inzet van digitale prentenboeken in de kinderopvang zinvol is. De eerste deelstudie geeft een representatief beeld van het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang. De andere deelstudies zijn experimenten met onder andere individueel en groepsgewijs voorlezen en de wisselwerking tussen van papier en digitaal lezen. Afronding van de eerste twee onderzoeken is gepland in 2023.

Literatuuronderzoek naar digitale middelen in ouder-kindprogramma's

Dit onderzoek voorziet in een systematisch overzicht van de rol van digitale middelen in ouder-kindprogramma's en kijkt naar de effecten op de geletterde omgeving thuis en de geletterde ontwikkeling van kinderen. Afronding is voorzien in 2023.

Inventarisatie samenwerking leesbevordering en cultuureducatie

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en Stichting Lezen lieten Sardes *best practices* inventariseren die laten zien hoe de verbinding tussen leesbevordering en cultuureducatie wederzijds versterkend kan werken in het primair onderwijs. De onderzoekers zagen hier met name bij bibliotheken goede voorbeelden van. Dit onderzoek sluit aan op de wens van de Tweede Kamer en de regering om te komen tot meer afstemming tussen de programma's de Bibliotheek *op school* en Cultuureducatie met Kwaliteit. Na en op basis van de inventarisatie wordt de samenwerking tussen LKCA en Stichting Lezen geconcretiseerd. Publicatie volgt in 2023.

Stand van zaken de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs en mediathecarissen

Het aantal mediathecarissen in Nederland daalt en de positie van de mediathecaris verzwakt. Tegen deze achtergrond doen we onderzoek om de stand van zaken in kaart te brengen en inzichten te verkrijgen om de positie te versterken. Het onderzoek bestaat uit drie delen. In 2022 is het eerste deel gestart: een serie gesprekken met experts. Dit deelonderzoek wordt in 2023 afgerond.

Literatuurstudie leesgesprekken

Lesya Ganushchak en Marije Verdoes (Erasmus Universiteit) inventariseren het beschikbare onderzoek naar verschillende vormen van leesgesprekken en onderzoeken wat er bekend is over de effecten hiervan op leesmotivatie, leesvaardigheid en leesgedrag. Afronding en publicatie zijn voorzien in 2023.

ELSA-lab

In dit interdisciplinaire onderzoeksproject worden AI-tools ontworpen die de factoren modelleren die cruciaal zijn voor het risico op het ontwikkelen van laaggeletterdheid tussen 12 en 15 jaar. Dit moet leiden tot de ontwikkeling van een gepersonaliseerde AI-ondersteuningstool om op de risico's te anticiperen en leerlingen te begeleiden naar geschikte ondersteuning. Afronding is voorzien in 2026.

2.3. Gepubliceerd in 2022 met budget van Kunst van Lezen

Vanuit het onderzoeksbudget van Kunst van Lezen werden in 2022 diverse publicaties van Stichting Lezen gerealiseerd. Zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 2 van het jaarverslag van Stichting Lezen. Hier volstaan we met een opsomming van de publicaties:

1. *Leescoördinatoren in het basisonderwijs. Stand van zaken 2021* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
2. *Verrijkt vrij lezen. Een meta-analyse van de effecten van toevoegingen aan vrij lezen* (Merke, Ganushchak & Van Steensel, pdf-reeks)
3. *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* (De Bruijn & Mesman, pdf-reeks)
4. *Vroeg begonnen, veel gewonnen. Een onderzoek naar de langetermijneffecten van BoekStart* (Bus & de Bondt, Eburonreeks)
5. *Leesbevordering in het mbo. Stand van zaken 2021-2022* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
6. *Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen. Interviews met leesconsulenten* (Kieft, pdf-reeks)
7. *Deelname de Bibliotheek op school naar achtergrondkenmerken. Primair onderwijs schooljaar 2020-2021* (DUO Onderwijsonderzoek & Advies, pdf-reeks)
8. *Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten. Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid* (Mol, pdf-reeks)
9. *Lezen in beeld: Lezen in het mbo* (infographic)

3. Resultaten BoekStart

BoekStart maakt deel uit van maatregel 6A van het programma Tel mee met Taal. Het bestaat uit de onderdelen BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de BoekStartcoach.⁵

De doelstellingen die van toepassing zijn voor BoekStart luiden:

Generiek:

- *90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt eind 2024 samen met kinderopvanginstellingen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening.*

Specifiek voor BoekStart:

- *Alle onderdelen van het programma BoekStart worden door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd. In het werkgebied van deelnemende bibliotheken wordt 50% van de kinderen in de voorschoolse leeftijd en hun ouders met BoekStart bereikt.*
- *Het programma BoekStart bereikt eind 2024 in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken 45% van de professionals in de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.*

3.1 Bereik BoekStart

In 2022 waren de belangrijkste bereikcijfers:

1. In 2022 is nagenoeg 100% van de ouders van pasgeboren baby's geïnformeerd over BoekStart door de gemeente en/of het consultatiebureau en/of via de Groeigids en de GroeiGidsapp.
2. Voor het eerst deelden alle lokale bibliotheken koffertjes uit in het kader van BoekStart voor baby's. Bibliotheek Nieuwegein sloot als laatste aan in juni 2022.
3. Er zijn in schooljaar 2021-2022 ruim 16.000 BoekStartkoffertjes meer verspreid dan in 2020-2021, het laatste schooljaar tijdens de pandemie: 68.900 in plaats van 52.700.
4. Ten opzichte van het schooljaar 2019-2020, het eerste jaar van de pandemie, zijn er circa 12.600 koffertjes meer verspreid: 68.900 in plaats van 56.300.
5. Ten opzichte van het laatste pre-corona schooljaar 2018-2019 zijn er bijna 4.000 koffertjes meer verspreid: 68.900 in plaats van 65.000.
6. In vergelijking met het kalenderjaar 2021 werden in 2022 ongeveer 17.000 koffertjes meer verspreid: 74.500 tegenover 57.500. De tweede landelijke BoekStartdag in juni 2022 heeft daar aantoonbaar aan bijgedragen.
7. De 74.500 koffertjes kwamen terecht bij ongeveer 41,5% van de Nederlandse baby's die in 2021 geboren zijn.⁶
8. In 2021 boden 112 van de 137 lokale bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is 81,8%, oftewel: 7,8% onder de doelstelling voor eind 2024. In vergelijking met 2021 nam het bereik onder de bibliotheken met 1,5% af.

⁵ Hoewel dit laatste onderdeel wordt gefinancierd vanuit het budget Gezinsaanpak (maatregel 6C), nemen we het in dit jaarverslag mee in het hoofdstuk over BoekStart in plaats van in hoofdstuk 6 over de Gezinsaanpak, aangezien het hier inhoudelijk beter past.

⁶ [Geboorte \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl): in 2021 zijn 179.440 baby's geboren. Dat is circa 10.000 meer dan het gemiddelde per jaar vanaf 2012 tot en met 2020.

9. In het schooljaar 2021-2022 werkte in de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen 40,6% van de (professionals in de) kinderopvanglocaties met een leesbevorderingsprogramma; 2% meer dan in 2021. Dit bereik moet de komende jaren blijven groeien richting de beoogde 45% in 2024.
10. In de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen werd 40,6% van de kinderen die naar de kinderopvang gaan bereikt. Ook dat is een toename van 2% ten opzichte van 2020.
11. Het beoogde bereik van 50% kinderen in de voorschoolse leeftijd werd gehaald: de 40,6% van de kinderen in de kinderopvang opgeteld bij de 41,5% van de baby's die het BoekStartkoffertje hebben ontvangen. Wel zal hier sprake zijn van wat dubbeltellingen, omdat er kinderen zijn die het koffertje hebben gekregen en die op de kinderopvang ook in aanraking komen met BoekStart of een vergelijkbaar programma.
12. Ondanks het feit dat er in 2022 minder bibliotheken meededen aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma, groeide het aantal kinderen dat met deze programma's wordt bereikt.
13. Eind 2022 waren er 71 lokale bibliotheken (52% van het totaal) die samen 152 BoekStartcoaches inzetten op 226 consultatiebureaus. Dat is een stijging met 13 coaches en 48 locaties ten opzichte van 2021.

3.1.1 Bereik BoekStart voor baby's

Tabel 1: bereik BoekStart voor baby's 2021

BoekStart voor baby's 2022	Aantal deelnemende lokale bibliotheken	% van aantal lokale bibliotheken	Aantal verspreide BoekStartkoffertjes	Bereik van de in 2021 Nederland geboren baby's (179.440)
	137	100%	74.500	42%

Figuur 1: deelname bibliotheken aan BoekStart voor baby's

Figuur 2: aantal in 2022 verspreide BoekStartkoffertjes

Voor het eerst sinds BoekStart in 2008 werd geïntroduceerd deden alle Nederlandse bibliotheken mee aan BoekStart voor baby's. Als laatste is Bibliotheek Nieuwegein aangehaakt. Daar werd op 11 juni 2022 de BoekStartdag afgetrapt in aanwezigheid van een wethouder. Alle 744 Nederlandse bibliotheekvestigingen delen nu BoekStartkoffertjes uit.

In het kalenderjaar 2022 werden 74.500 BoekStartkoffertjes verspreid onder alle 137 lokale bibliotheken. Dat zijn er circa 17.000 meer dan in 2021, toen bibliotheken nog lang dicht moesten vanwege corona. In het schooljaar 2021-2022 zijn ongeveer 68.900 koffertjes verspreid; een stijging van maar liefst 31% ten opzichte van het coronajaar 2020-2021 en van 6% ten opzichte van het laatste coronaloze schooljaar 2018-2019. In het schooljaar 2018-2019 kreeg 37% van de in 2018 geboren baby's een koffertje. In het schooljaar 2021-2022 was dit gestegen tot 39%.

3.1.2 Bereik BoekStart in de kinderopvang en andere kinderopvangprogramma's

Tabel 3: aantal lokale bibliotheken in relatie tot aantal kinderopvanglocaties 2021-2022

Aantal deelnemende lokale bibl. aan BSkov en vergelijkbaar programma	112
% van totaal aantal basisbibl in NL (137)	82%
Totaal aantal KO-locaties 2019 in werkgebieden van bibliotheken	9.149
Aantal locaties in werkgebieden bibliotheken met BSkov of een vergelijkbaar programma	8.207
Aantal kov-locaties in werkgeb. bibl. in relatie tot totaal aantal kov-locaties	90%
Totaal aantal kov-locaties met BSkov of vergelijkbaar programma eind 2022	3.329
Bereik BSkov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kov-locaties eind 2022	36,4%
Bereik BSkov: % van totaal aantal kov-locaties werkgebied bibliotheken met BSkov of vergelijkbaar programma	40,6

In 2022 boden 112 van de 137 lokale bibliotheken (81,2%) BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is 7,8% verwijderd van de bereikdoelstelling die geldt voor eind 2024. Uit de Bibliotheekmonitor VVE 2021-2022⁷ blijkt dat 76,6% van de bibliotheken meedeelde aan BoekStart in de kinderopvang. Daarvan boden twintig bibliotheken naast BoekStart ook een ander leesbevorderingsprogramma voor kleine kinderen aan.⁸ Een klein percentage (5,1%) van de bibliotheken voerde alleen een met BoekStart in

⁷ Rapportage Bibliotheekmonitor VVE zal in maart 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

⁸ Het kan voorkomen dat kinderopvanglocaties in de werkgebieden van deze 20 bibliotheken twee keer meegeteld worden, als locatie met BoekStart in de kinderopvang en als locatie die meedoet aan een ander leesbevorderingsprogramma.

de kinderopvang vergelijkbaar programma uit, terwijl 18,2% geen enkel programma (meer) aanbood. Dat laatste is iets meer dan vorig schooljaar.

Tabel 4: aantal kindplaatsen in de kinderopvang 0-4 jaar 2021-2022

Totaal aantal kindplaatsen kinderopvang	303.685
Totaal aantal kinderen kinderopvang	488.175
Totaal aantal kov-locaties in Nederland	9.149
Gemiddeld aantal kind-plaatsen (afgerond) per kov-locatie	33,2
Totaal aantal kov-locaties in werkgebieden van openbare bibliotheken	8.207
Totaal aantal kindplaatsen kinderopvang in werkgebied Bibliotheek.	272.470
Totaal aantal kinderen kinderopvang in werkgebied Bibliotheek	437.990
Aantal kov-locaties in werkgeb. bibl. met BS/KO of vergelijkbprogr.	3.329
Aantal kind-plaatsen (afgerond op 250) op BS-locaties en locaties met vergelijkb. progr.	110.500
Aantal kinderen op BS-locaties en locaties met vergelijkb. progr.	177.630
Bereik BSkov of vergelijkb.progr.: % van totaal aantal kinderen 2021	36,40%
Bereik BSkov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kinderen in werkgebied BSkov of vergelijkbaar programma	40,60%

Figuur 3: deelname bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang 2021-2022

Figuur 4: bereik BoekStart in de kinderopvang 2021-2022 werkgebied 112 deelnemende bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma.

In de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen bevonden zich in 2022 8.207 kinderopvanglocaties. Daarvan werkte in het schooljaar 2021-2022 40,6% met een leesbevorderingsprogramma; 2% meer dan in 2021. Dit bereik moet de komende jaren verder groeien om in 2024 de beoogde 45% bereik van professionals in de kinderopvang te halen.

Van de kindplaatsen en kinderen in de werkgebieden van deze bibliotheken werd ruim 40% met BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma bereikt. Ook dat is een toename van 2% ten opzichte van 2021. In totaal werd in 2022 36,4% van de kinderen van 0 tot 4 jaar bereikt via BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma.

Bereik Stimuleringsregeling BoekStart in de kinderopvang

Kunst van Lezen stimuleert de deelname aan BoekStart in de kinderopvang door via de lokale bibliotheek een subsidie te verstrekken aan kinderopvanginstellingen die in een gemeente starten met de aanpak. Gemeenten en kinderopvanginstellingen worden zo aangemoedigd te investeren in BoekStart in de kinderopvang. In 2022 kregen 114 kinderopvanglocaties via 33 lokale bibliotheken een stimuleringssubsidie. De stimuleringsregeling voor de kinderopvang bestaat uit drie onderdelen:

- breedteregeling, om direct nog meer kinderopvanglocaties in een gemeente aan te sluiten (verstrekt aan 66 locaties);
- reguliere regeling, om deelname te stimuleren in een gemeente die voor het eerst aan de slag gaat met BoekStart in de kinderopvang (verstrekt aan 37 locaties);
- intensieve regeling, om gebruik van digitale prentenboeken te stimuleren (verstrekt aan 11 locaties).

Deelname Monitor BoekStart in de kinderopvang

Dataverzamelaar Desan heeft in juli 2022 een landelijke analyse BoekStart in de kinderopvang opgeleverd op basis van Monitor BoekStart in de kinderopvang 2021-2022. De Monitor heeft als doel de voorleesomgeving en het gedrag van de pedagogisch medewerker rondom leesbevordering in beeld te brengen. Daarnaast levert de Monitor informatie over beleid en organisatie in de kinderopvangorganisatie rondom BoekStart in de kinderopvang. De Monitor voedt de dialoog tussen de kinderopvangorganisatie en de bibliotheek met het oog op versterking van de samenwerking. De resultaten kunnen ook ingezet worden om met de gemeente in gesprek te gaan.

Aan de monitormeting 2022-2023 deden in totaal 802 voorleescoördinatoren en 3.203 pedagogisch medewerkers (25% meer dan vorige meting) van 1.019 kinderopvanginstellingen. Daarnaast namen 73 bibliotheekmedewerkers van 62 lokale bibliotheken deel. In april worden de individuele monitorrapportages gepresenteerd aan de kinderopvanglocaties door de lokale bibliotheek. Komende juli zal de landelijke analyse verschijnen.

3.1.3 Inzet van en ontwikkelingen rondom de BoekStartcoach

Figuur 5: deelname bibliotheken aan BoekStartcoach 2021-2022

Figuur 6: werkzame BoekStartcoaches op consultatiebureaus 2021-2022

Het werken met de BoekStartcoach wordt momenteel landelijk uitgerold. Dat vergt een goed instrumentarium en een professionaliseringsslag. In 2022 is in dat kader het volgende gedaan:

- Sardes voerde de tweede Monitor BoekStartcoach uit. De Monitor is ontwikkeld in samenwerking met de BoekStartcoaches, Stichting Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. De Monitor geeft zicht op de invulling van de rol van de BoekStartcoach. Een veelbelovende uitkomst is dat bijna twee derde van de BoekStartcoaches de ouders die ze eerder hebben gesproken op het consultatiebureau terugzien in de bibliotheek.
- Er werd een Handreiking Kennisdeling BoekStartcoaches voor Provinciale Ondersteuningsinstellingen ontwikkeld die houvast geeft bij het organiseren van provinciale expertisebijeenkomsten en het stimuleren van uitwisseling tussen BoekStartcoaches.
- Er werden twee online kennissessies georganiseerd voor BoekStartcoaches: een over het signaleren van laaggeletterdheid en het communiceren met laaggeletterde ouders en een over de aanpak Thuis in taal. Beide bijeenkomsten trokken ongeveer 55 BoekStartcoaches.

3.2 Deskundigheidsbevordering BoekStart

Zoals bij alle onderdelen van Kunst van Lezen hoort ook bij BoekStart een gevarieerd pakket van deskundigheidsbevorderende activiteiten en producten. In 2022 werden de volgende trainingen gegeven:

Tabel 5: (deelname aan) trainingen voor en over BoekStart

Trainingen BoekStart 2022	Aantal trainingen	Aantal cursisten
Train de trainer Interactief voorlezen	2	27
Train de trainer Voorleescoördinator	2	31
Nascholing voor trainers	3	43
BoekStartcoach basistraining	3	53
BoekStartcoach verdieping	1	16
Leesconsulent BoekStart	2	26
Meertaligheid bij BoekStart	2	30
Werken met digitale prentenboeken op de groep	2	23

Daarnaast werden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- De training BoekStart voor de kinderopvang over werken met digitale prentenboeken op de groep werd ondergebracht in de Bibliotheek Campus, zodat hij breder ingezet kan worden. Voorheen werd deze training alleen aangeboden als onderdeel van de Intensieve stimuleringsregeling.
- We maakten een opleidingsoverzicht BoekStart voor professionals dat laat zien welke onderwerpen er zijn, in welke opleiding deze aan bod komen en hoe intensief dit gebeurt.
- De *train de trainer Voorleescoördinator* en de *training Voorleescoördinator* werden herzien en geactualiseerd met nieuwe materialen.
- We organiseerden het BoekStart-webinar *Speels voorlezen aan je baby en dreumes* voor ouders en professionals. Er keken 105 mensen live en 570 achteraf.
- We vroegen opnieuw aandacht voor de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorgmedewerkers* die we in samenwerking met het Kenniscentrum Kraamzorg aanbieden. In 2022 sloten 266 kraamverzorgenden deze onlinetraining en de bijbehorende toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5.
- Ook de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor de jeugdgezondheidszorg*, in samenwerking met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, brachten we opnieuw onder de aandacht. In 2022 sloten 194 professionals, waaronder 35 jeugdartsen en 130 jeugdverpleegkundigen, de e-learning en toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5.
- We verzorgden twee presentaties voor het Global Network for Early Years Bookgifting over het BoekStart-onderzoek en over digitale prentenboeken. Zo deelden we onze expertise met andere landen die BoekStart uitvoeren of op het punt staan daarmee te starten.
- We verzorgden een kennissessie over leesbevordering en BoekStart tijdens het webinar *Taalstimulering in de geboorteketen* van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.
- Op het Ontwikkeling Telt! Festival gaven we in samenwerking met Bibliotheek aan de Vliet een presentatie over de BoekStartcoach.
- Diverse [trainingen voor bibliotheek-, kinderopvang- en jeugdgezondheidszorgmedewerkers](#) werden doorontwikkeld en we spanden ons in om de deelname daaraan te stimuleren.

- We organiseerden onderzoekssessies voor Provinciale Ondersteuningsinstellingen om provinciale BoekStart-coördinatoren te informeren over recent onderzoek en aan de hand van de resultaten na te denken over de toepassingsmogelijkheden in relatie tot BoekStart.
- We organiseerden de tweede landelijke BoekStartdag op 11 juni 2022, om alle kinderen van 0 tot 4 jaar en hun (groot)ouders hartelijk welkom te heten in de bibliotheek en een aantrekkelijk programma of activiteit te bieden. Bibliotheken konden een speciaal door Stichting Lezen ontwikkelde Groeimeter gratis uitdelen, met QR-codes naar video's met voorleestips voor verschillende leeftijdsgroepen.
- De aftrap van de BoekStartdag vond plaats in Bibliotheek Nieuwegein, die dit jaar als laatste bibliotheek in Nederland startte met het uitdelen van het BoekStartkoffertje. Om het gebruik van digitale prentenboeken een impuls te geven, werkten we hierbij samen met Bereslim.
- We ontwikkelden een inspiratiegids voor bibliotheken, met ideeën voor activiteiten gericht op ouders en hun jonge kinderen. De gids is bruikbaar voor BoekStartdag en voor de rest van het jaar. Een webinar voor bibliotheken over de beschikbare materialen en activiteiten was onderdeel van de voorbereiding. Er keken 101 mensen live mee en 128 achteraf.
- De Monitor BoekStart kreeg een update, met als resultaat een groter gebruiksgemak. Deelnemers worden nu via een QR-code naar de vragenlijst geleid en kunnen de vragen op de telefoon of tablet invullen. Op basis van input van bibliotheken en van onderzoeksbureau Sardes werd de vragenlijst verbeterd, zodat de Monitor nog relevantere informatie oplevert.
- Voor de vijfde keer werd de BoekStart Babyboekje van het Jaar-verkiezing georganiseerd. Ouders, kinderopvang- en bibliotheekmedewerkers konden stemmen. Voor het eerst deden we dit in samenwerking met Iedereen Leest, de Vlaamse evenknie van Stichting Lezen.
- Ter gelegenheid van 10 jaar BoekStart in de kinderopvang en 10 jaar de Bibliotheek op school po werd op 9 november de Inspiratiedag BoekStart en de Bibliotheek op school gehouden, gericht op leesconsulenten, pedagogisch medewerkers en leerkrachten.

3.3. Overige activiteiten BoekStart

Naast de hierboven beschreven hoofdactiviteiten bevat BoekStart nog enkele kleinere onderdelen:

- Eén op de vier bibliotheken, 34 in totaal, bood het programma BoekStart-BoekenPret aan. Dit biedt aanvullende ondersteuning aan laaggeletterde gezinnen waar weinig aandacht is voor (voor)lezen. Zij maken met name gebruik van Speelontdekboeken (76%) en het BoekenPretboekje (70 %).
- Voor blinde/slechtziende baby's en peuters is er als alternatief voor het BoekStartkoffertje onder meer het TastTasje.
- Bibliotheken kregen informatie om mensen te helpen met het voorlezen aan kinderen met ontwikkelingsuitdagingen door bijvoorbeeld slechthorendheid of kwetsbare hersenen.
- Er zijn 16 nieuwe Boekideeën gemaakt waarmee we via de bibliotheek pedagogisch medewerkers in de kinderopvang inspireren om boeken interactief in te zetten in hun werk.
- Er kwam een BoekStart-spaarkaart om structureel bezoek aan de bibliotheek te stimuleren.

- In 2022 is een begin gemaakt met het uitzetten van een gastouderaanpak. In dat kader maakten we een document van aanpak voor professionals, een praktisch document voor gastouder(bureaus) en een webinar voor bibliotheken. Naar het webinar keken 28 mensen live mee en 87 achteraf. In voorjaar 2023 volgt een webinar voor gastouderbureaus.
- BoekStart was met een stand aanwezig op de Negenmaandenbeurs. Een enthousiast team van o.a. leesconsulenten van bibliotheken informeerden (aanstaande) ouders over BoekStart en verzorgde workshops over voorlezen en taalontwikkeling.
- In het kader van de BoekenBoost (zie § 3.1.3) kregen 75 kinderopvanglocaties tijdens De Nationale Voorleesdagen extra boeken om hun collectie te verrijken en te actualiseren.
- Om het (voor)leesplezier in meertalige gezinnen te stimuleren, werden 100 voorleesfilmmpjes in het Marokkaans-Arabisch, Syrisch-Arabisch, Pools en Turks beschikbaar gesteld via jeugdbibliotheek.nl. Voor dit project sloegen Rijnbrink, De Voorleeshoek, SPN, de KB en Stichting Lezen de handen ineen met de openbare bibliotheken. Stichting Pica, die wetenschappelijke en openbare informatievoorziening bevordert, ondersteunde het project.

3.4. Communicatie BoekStart

Via www.boekstart.nl, de nieuwsbrief, de sociale kanalen, de zoekmachine(s) en de BoekStartapp bereikte het programma ouders van jonge kinderen.

- De website www.boekstart.nl kreeg 130.000 bezoekers die 170.000 bezoeken brachten.
- De BoekStartapp werd 6.000 keer gedownload; de app had 7.500 actieve gebruikers. Piekmomenten waren de Kinderboekenweek, de verkiezing van het Babyboekje van het Jaar en De Nationale Voorleesdagen.

Facebook, de nieuwsbrief en zoekmachine Google genereerden veel verkeer naar de site:

- Volgers Facebook BoekStart: 26.000
- Volgers Instagram BoekStart: 11.000
- Volgers Twitter BoekStart: 4.000
- Pinterest (nieuw kanaal): 87 volgers en per maand 825 weergaven
- Abonnees YouTube BoekStart: 397
- Abonnees nieuwsbrief: 9.000

De beste bezochte landingspagina's waren:

- BoekStartkoffertje info
- Download de waardebon
- Voorleestrom
- Voorleestips
- Babyboekje van het Jaar

Bibliotheekmedewerkers die met BoekStart werken, konden terecht op de website www.boekstartpro.nl (11.364 bezoekers in 2022). In 2022 maakten we een begin met de ontwikkeling van de website lezenindekov.nl. Tot dusver is er voor de kinderopvang alleen een doelgroeppagina op boekstartpro.nl.

De nieuwsbrief BoekStart voor professionals verscheen zes keer in 2022.

Op het platform BiebtotBieb groeide de groep BoekStart met 7% ten opzichte van 2021; de

groep telde aan het einde van het jaar 487 deelnemers, die samen 5.446 bezoeken brachten. Daarnaast zijn er verschillende subgroepen, zoals die voor de BoekStartcoaches. Diverse op ouders gerichte folders werden geactualiseerd, aangepast aan de nieuwe huisstijl en toegespitst op de doelgroep. Voor de BoekStart-bestellijst werd een nieuw CMS ontwikkeld.

BoekStart voor jou!, het e-magazine voor ouders van jonge kinderen, verscheen vier keer per jaar en stond vol boeken- en voorleestips voor baby, dreumes en peuter.

4. Resultaten de Bibliotheek op school

De Bibliotheek op school maakt deel uit van maatregel 6A van Tel mee met Taal en bestaat uit de onderdelen primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en beroepsonderwijs (mbo, pabo, lerarenopleidingen).

4.1 De Bibliotheek op school po

De volgende doelstellingen zijn op de Bibliotheek op school po van toepassing:
Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

Alle openbare bibliotheekorganisaties werken eind 2024 samen met basisscholen in hun werkgebied aan een kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening, zoals bijvoorbeeld een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school po:

Het programma de Bibliotheek op school po of een daarmee vergelijkbaar programma zal eind 2024 door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 65% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.1.1 Bereik van de Bibliotheek op school po⁹

Onder primair onderwijs wordt verstaan: scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs 4-12 jaar. Omwille van de overzichtelijkheid van de verslaglegging worden vanaf 2020 scholen met de Bibliotheek op school en scholen met andere programma's die zijn opgebouwd volgens dezelfde bouwstenen aanpak bij elkaar opgeteld. Wel wordt nog steeds onderscheid gemaakt tussen scholen in een verkennende fase en in een contractfase. Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) valt weliswaar onder de directie Primair Onderwijs van OCW maar wordt in deze jaarverantwoording meegeteld met het voortgezet onderwijs. Hetzelfde geldt voor leerlingen ouder dan 12 jaar die op een gecombineerde so/vso school zitten.

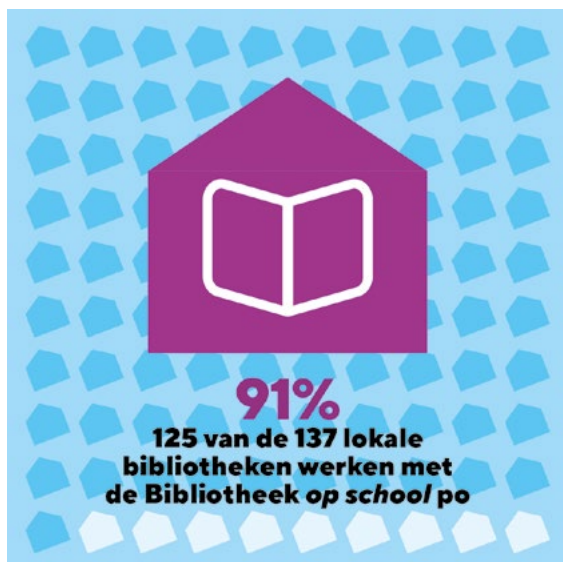
De KB telde in het schooljaar 2020-2021 voor het eerst de reële leerlingenaantallen per deelnemende school. Toen bleek dat scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma gemiddeld minder leerlingen hebben (196) dan alle Nederlandse basisscholen (208).¹⁰ De scholen die meedoen aan Bibliotheek op school zijn vaker in de provincie gevestigd dan in grote steden, waar de basisscholen gemiddeld meer leerlingen tellen. Dit maakt het moeilijker dan gedacht om het streefpercentage van 65% van de leerlingen in 2024 te bereiken.

⁹ De rapportage Bibliotheekmonitor Primair onderwijs zal in april 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

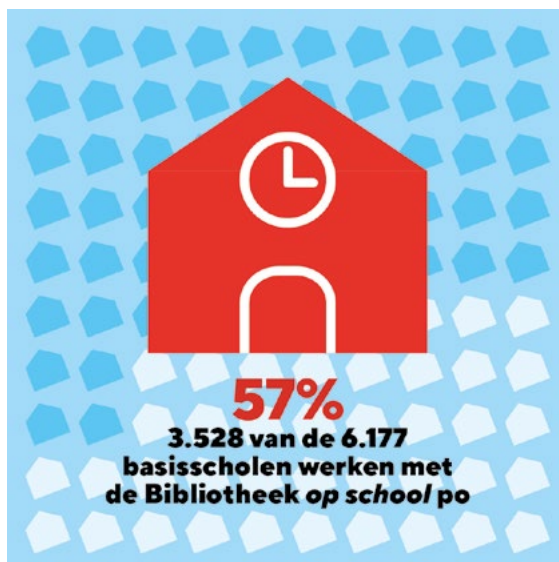
¹⁰ In totaal telt Nederland in het schooljaar 2020-2021 6.590 (KB i.s.m. DUO Onderzoek) po-scholen (zonder vso-vestigingen).

Over het bereik van de Bibliotheek *op school* primair onderwijs in 2022 kunnen we het volgende rapporteren:

1. Alle 137 lokale bibliotheken werkten met tenminste enkele po-scholen in hun werkgebied samen op het gebied van leesbevordering. In kwantitatieve zin is daarmee de generieke doelstelling al gehaald. Er moet nog getoetst worden of alle bibliotheken ook kwalitatief voldoen aan de norm door goede (digitale) educatieve dienstverlening te bieden.
2. In totaal werd met 5.298 basisscholen actief samengewerkt, voornamelijk op het gebied van leesbevordering; dat is 80,4% van de Nederlandse po-scholen.
3. In het schooljaar 2021-2022 deed 91,2% (125 van de 137) van de lokale bibliotheken mee aan de Bibliotheek *op school* po.
4. De resterende 8,8% van de bibliotheken deed niet mee aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma. Deze hebben samen 413 basisscholen in hun werkgebieden. Het gaat om drie bibliotheken met meer dan 45 po-scholen, zeven bibliotheken met 11 tot 45 po-scholen en twee bibliotheken met minder dan 11 po-scholen.
5. In het schooljaar 2021-2022 deed 53,5% (3.528) van de in Nederland aanwezige po-scholen (6.590) mee aan de Bibliotheek *op school* po of een daarmee vergelijkbaar programma. Daarvan zat 6% (211) in de verkennende fase en 94% (3.317) in de contractfase.
6. De deelnemende bibliotheken bereikten 57,1% (3.528) van de in hun werkgebieden gevestigde 6.177 po-scholen. Daarvan zat 3,4% op scholen die in de verkennende fase verkeren en 53,7% op scholen in de contractfase.
7. De 3.528 po-scholen die daadwerkelijk meedoen aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma, telden samen 695.616 leerlingen. Dit is het reële aantal leerlingen, dat neerkomt op 197 gemiddeld per deelnemende school. Deze leerlingen maakten in het schooljaar 2021-2022 53,8% uit van de totale leerlingenpopulatie in de werkgebieden van de deelnemende bibliotheken. Ongeveer 94% van de bereikte leerlingen zit op scholen die in de contractfase verkeren.

Figuur 7: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma 2021-2022

Figuur 8: bereik de Bibliotheek *op school* po 2021-2022. Betreft het bereik van het aantal po scholen in het werkgebied van de 125 deelnemende lokale bibliotheken met de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma

Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school primair onderwijs

Kunst van Lezen stimuleert het invoeren van de Bibliotheek op school door scholen die in een gemeente starten met de aanpak een subsidie te verstrekken via de lokale bibliotheek. Gemeenten en scholen worden zo aangemoedigd te investeren in de Bibliotheek op school.

In 2022 kregen 25 lokale bibliotheken voor in totaal 42 scholen een stimuleringssubsidie van € 2.250 per school. Daar waren twee basisscholen op Bonaire bij. De begeleidende Provinciale Ondersteuningsinstelling kreeg per school € 250. Het auteursbezoek via de Schrijverscentrale of de Schoolschrijvermaand was ook in 2022 een (verplicht) onderdeel van deze stimuleringsregeling.

Deelname Monitor de Bibliotheek op school primair onderwijs

In totaal deden 1.743 bibliotheekmedewerkers (van 111 lokale bibliotheken), 20.781 leerkrachten en 157.003 leerlingen uit groep 5,6,7 en 8 (van 2.269 basisscholen) mee aan Monitor de Bibliotheek op school po 2022-2023. Alle deelnemersgroepen zijn daarmee toegenomen ten opzichte van de meting in 2021-2022.

In 2022 werd de rapportageomgeving van de Monitor geheel vernieuwd. Bibliotheken kregen meer mogelijkheden om een rapportage op maat te maken. Een webinar en instructies ondersteunden de bibliotheken in het gebruik van de nieuwe omgeving. Verder werd er een standaardrapportage ontwikkeld op basis van de leescirkel van Chambers.

POI-dagen

In 2022 organiseerden we drie POI-dagen om uitwisseling te stimuleren tussen de Provinciale Ondersteuningsinstellingen, het kernteam en Stichting Lezen. De dagen gingen over de Gezinsaanpak (waaronder de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid), over digitale geletterdheid en over Human Resource Development, waarbij met name de veranderende rol van de leesconsulent centraal stond (van uitvoerder naar adviseur).

4.1.2 Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school po

Er was in 2022 grote belangstelling voor het trainingsaanbod rond de Bibliotheek op school, zowel voor het reguliere aanbod als voor incompanytrainingen. Alle trainingen werden fysiek op een locatie gegeven.

Tabel 6: (deelname aan) trainingen voor en over de Bibliotheek op school po

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Leesconsulent	6	2	112
Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem	1	1	28
Onderwijsrelaties bouwen en borgen	1	-	12
Van uitvoerder naar gesprekspartner	1	2	36
Meertaligheid de Bibliotheek op school po	1	-	12

vervolg

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Werken met rijke teksten en de rol van de leesconsulent	1	-	15
Activerende workshops en trainingen ontwerpen en begeleiden	1	-	10
Didactiek voor leesconsulenten	1	-	15

Het actuele trainingsoverzicht is te vinden op [de speciale website voor professionals die werken met de Bibliotheek op school](#).

[Bibliotheekblad](#) besteedde in het januarinumnummer aandacht aan de functie van en opleiding tot leesconsulent.

Sinds 2021 presenteren we elk kwartaal de uitkomsten van nieuw onderzoek aan de Provinciale Ondersteuningsinstellingen. In 2022 organiseerden we drie van deze online onderzoekssessies: een over begeleid vrij lezen, een over diversiteit en collectievorming binnen de Bibliotheek op school en een over de relatie tussen vrijetijdslezen en leesvaardigheid. Kunst van Lezen verzorgde in 2022 ook twee keer een training over BoekStart en de Bibliotheek op school voor nieuwe onderwijsambtenaren van de VNG, zodat zij goed op de hoogte zijn van het belang van lezen, de structurele samenwerking tussen onderwijs/kinderopvang en bibliotheek via de leesbevorderingsprogramma's en de rol van de gemeente hierbij.

4.1.3 Overige activiteiten in het kader van de Bibliotheek op school po Masterplan basisvaardigheden

In het kader van het Masterplan basisvaardigheden kunnen scholen extra ondersteuning krijgen van een zogenaamd basisteam van experts. In 2022 overlegden we met OCW hoe we ervoor kunnen zorgen dat de basisteams kunnen inschatten wanneer de Bibliotheek op school een passende interventie kan zijn. Kunst van Lezen wees de bibliotheken op de mogelijkheid om met subsidie uit het Masterplan basisvaardigheden op extra locaties te beginnen met BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school po en vmbo. Zie hoofdstuk 1 van het jaarverslag van Kunst van Lezen.

Digitale geletterdheid

In 2022 werkten we verder aan het doel om de landelijke ondersteuning op het gebied van digitale geletterdheid binnen de Bibliotheek op school meer in overeenstemming te brengen met de behoeften van bibliotheken. De KB speelt bij de ontwikkeling van dit onderdeel een leidende rol en stemt dit af met Stichting Lezen in de rol van coördinator van het programma. Eind 2022 werd een plan van aanpak opgeleverd voor de jaren 2023-2025.

Pilot Effectief leesonderwijs

Op de drie Friese basisscholen die de afgelopen jaren een pilot deden met een methode van Effectief leesonderwijs in combinatie met de Bibliotheek op school po, werd de methode in het schooljaar 2022-2023 ook geïmplementeerd in de overige groepen en werd gewerkt aan de borging van de aanpak. De leesconsulenten van de bibliotheek werden hier intensief bij betrokken. Zie ook § 2.2.

Instructies en lessuggesties landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN maakte in 2022 samen met Kunst van Lezen instructies en leessuggesties voor (voor) leesconsulenten bij de Kinderboekenweek, Nederland Leest Junior, Kinderjury, en Geef een (prenten)boek cadeau. Ook financierden we de ontwikkeling van de lessuggesties bij Nederland Leest Junior, bij de Griffelwinnaars en topboeken van de Kinderboekenweek en bij de Thea Beckmanprijs.

Kinderjury

Stichting CPNB, de organisator van de Kinderjury, kreeg van het Nederlands Letterenfonds en Stichting Lezen een bijdrage om deze populaire campagne binnen de Bibliotheek op school met enkele extra onderdelen te versterken. Zo kon worden voorzien in betere ondersteuning van de leesconsulenten die dit project de scholen in brengen, in online middelen om leerkrachten extra te ondersteunen bij het (online) onderwijs en in content voor communicatie via media om het bereik onder kinderen te vergroten. Het resultaat van deze ondersteuning is positief geëvalueerd.

BoekenBoost

Met de BoekenBoost gaven Stichting CPNB en Stichting Lezen tussen 2019 en 2022 een impuls aan een rijk en actueel boekenaanbod op 75 kinderopvanglocaties, 75 basisscholen en 50 scholen voor voortgezet onderwijs (omdat middelbare scholen groter zijn, kozen we daar voor een kleiner aantal). Deze impuls was gekoppeld aan respectievelijk De Nationale Voorleesdagen, de Kinderboekenweek en Boekenweek van Jongeren. De VriendenLoterij maakte dit financieel mogelijk. In samenwerking met onderzoeksbureau Oberon werd de campagne in 2022 geëvalueerd. Er is goed en veel gebruikgemaakt van de boeken, die volgens de deelnemers in ieder geval op korte termijn een leesbevorderende werking hadden op de kinderen en de medewerkers. De BoekenBoost was bijna altijd aanleiding voor (hernieuwd) contact met de bibliotheek. Dit contact werd echter niet vaak omgezet in een duurzame samenwerking.

Stimuleren auteursbetrokkenheid

In samenwerking met De Schoolschrijver en Bibliotheek Campus werd de cursus *Creatief schrijven in de klas* in het primair onderwijs uitgevoerd bij de OBA in Amsterdam.

Kwaliteitsaanpak

Kunst van Lezen ontwikkelde in 2022, in samenwerking met Bibliotheek Venlo en op basis van de aanpak van Enigma Onderwijs, een Kwaliteitsaanpak voor de Bibliotheek op school. De bijbehorende Handleiding en voorbeeldkaarten helpen Bibliotheken om hun eigen Kwaliteitsaanpak te formuleren.

Collectie en signatuur

Naar aanleiding van het onderzoek *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school* en vragen van bibliotheken schreven we de *Handleiding Collectie en signatuur*. Deze bevat adviezen en aandachtspunten van ervaringsdeskundigen uit bibliotheken voor de samenwerking met reformatorische en islamitische scholen op dit punt.

BiebBoys

Kunst van Lezen levert een financiële bijdrage aan het programma BiebBoys van Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid. De programmaspecialist van Kunst van Lezen nam tijdens

het schooljaar 2022-2023 deel aan de projectgroep die de onderwerpen van de maandelijkse afleveringen bedenkt en de lopende jaargang evalueert.

Onderzoeksbegeleiding

De programmaspecialist de Bibliotheek *op school* po nam deel aan begeleidingsgroepen van de volgende door Stichting Lezen of Kunst van Lezen gefinancierde onderzoeken:

- Begeleid vrij lezen (Erasmus Universiteit)
- Leesgesprekken (DUO en Marleen Kieft)
- Diversiteit en collectievorming (Universiteit Leiden)

4.2. De Bibliotheek op school vo

De volgende doelstellingen zijn voor de Bibliotheek *op school* vo van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt samen met middelbare scholen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening, zoals een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school vo:

Het programma de Bibliotheek op school vo zal door 55% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 35% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.2.1 Bereik van de Bibliotheek op school vo¹¹

De belangrijkste resultaten en activiteiten op het gebied van de educatieve dienstverlening door bibliotheken aan het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2021-2022 waren:

1. Van alle lokale bibliotheken in Nederland met een vo-schoolvestiging in het werkgebied, werkte 88,1% (119 van de 135) samen met het voortgezet onderwijs. Tot eind 2024 moeten nog 3 bibliotheken aanhaken om de 90% te halen.
2. In totaal had 57,0% van de lokale bibliotheken (77 van de 135) met een vo-schoolvestiging in het werkgebied een getekende overeenkomst met vo-scholen voor de uitvoering van de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma. Op dit punt is de doelstelling voor 2024 al gehaald.
3. Van de reguliere vo-scholen werkten 829 reguliere middelbare scholen samen met de

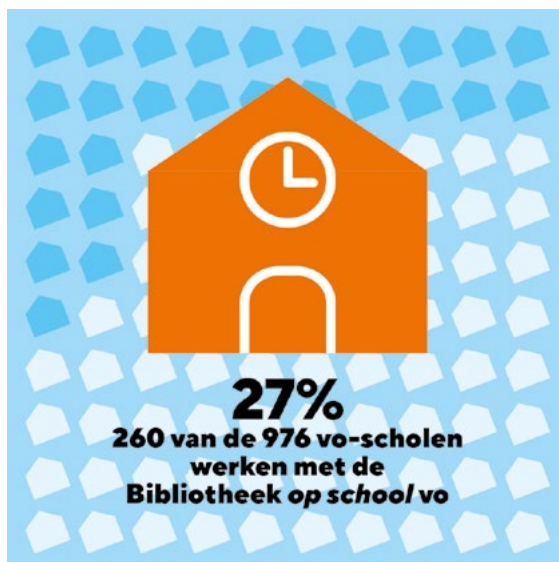
¹¹ Er is onduidelijkheid over het aantal scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Het aantal (v)so-scholen volgens ocwincijfers.nl is ruim 250 lager dan uit de onderliggende onderwijsadressendatabank naar voren komt, terwijl het aantal reguliere scholen nagenoeg gelijk is bij beide. Vermoedelijk splitst de databank veel verder uit naar sub-onderwijssoort so, waardoor dezelfde adressen meerdere keren voorkomen. Op ocwincijfers.nl is dit waarschijnlijk teruggebracht tot een school per adres. In dit jaarverslag houden we daarom twee totalen aan: (1) het aantal reguliere scholen (praktijkonderwijs, vmbo, mavo, havo, vwo) dat op ocwincijfers.nl staat en (2) het aantal (v)so-scholen die onder primair onderwijs op ocwincijfers.nl staan. DUO Onderwijsonderzoek & Advies heeft een analyse uitgevoerd op de totaalstelling van het aantal vo-scholen. Deze analyse is gebruikt in aanvulling op de door KB verzamelde cijfers educatieve dienstverlening vo. Rapportage Bibliotheekmonitor Voortgezet onderwijs zal in april 2023 gepubliceerd worden op de volgende webpagina: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages>

bibliotheek. Dat is 57,5% van het totaal aantal reguliere middelbare scholen¹² en 59,5% van de reguliere middelbare scholen in het werkgebied van de 119 aanbiedende bibliotheken.

4. Bij elkaar opgeteld zijn er in totaal 1.653 middelbare scholen in Nederland: 1.443 reguliere en 210 (v)so-scholen. Ten opzichte van die aantallen werkt 50,2% van het landelijk totaal samen met een bibliotheek, tegen 51,5% van het aantal middelbare scholen in het werkgebied van de betrokken bibliotheken.
5. Van deze 829 scholen heeft 31,4% een getekende samenwerkingsovereenkomst met de lokale bibliotheek, voornamelijk onder de noemer de Bibliotheek op school.
6. Met deze intensievere vorm van samenwerking worden ruim 131.000 leerlingen bereikt (496 leerlingen gemiddeld per school met een overeenkomst). In totaal zijn er 976 (484.100 leerlingen) middelbare scholen in het werkgebied van de 77 bibliotheken die een overeenkomst hebben met 260 scholen (27,1 %). Om eind 2024 uit te komen op 35% is het nodig om nog 8% meer leerlingen te bereiken.
7. In de meeste gevallen gaat het bij de overeenkomst tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs om vmbo-scholen, al dan niet als onderdeel van een scholengemeenschap. Dit is in lijn met het landelijk beleid. Stichting Lezen en de KB hebben de opdracht om in het kader van Tel mee met Taal te werken aan de preventie van laaggeletterdheid. Het vmbo heeft nauwelijks mediatheken en telt relatief veel laagtaalkundige leerlingen.
8. Op 29,6% van de 1.443 reguliere middelbare scholen is een mediatheek aanwezig. Op het totaal van de 1.654 scholen regulier en vso betreft het 25,8%.
9. Specifiek in het gecombineerd (voortgezet) speciaal onderwijs 4-20 jaar en het vso vanaf 12 jaar, werken 108 van de 210 scholen (51,4%) samen met 119 bibliotheken. Van deze scholen hebben er 25 (23,1%) van een overeenkomst met de lokale bibliotheek.

Figuur 9: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek op school vo (overeenkomst tussen bibliotheek en vo-school) 2021 -2022

Figuur 10: bereik de Bibliotheek op school vo (overeenkomst tussen bibliotheek en vo-school) 2021-2022 werkgebied deelnemende bibliotheken

¹² ocwincijfers.nl vermeldt 1.653 scholen: 1443 pro, vmbo, mavo, havo, vwo en 210 so/vso. We gaan uit van deze aantallen.

Sterrenchecklist en infographics

Op basis van data uit de Bibliotheekmonitor over schooljaar 2020-2021 (in maart 2022 gepubliceerd), werden er sterren uitgedeeld voor de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Hoe intensiever de samenwerking, hoe meer sterren. Voor elke school werd een bijbehorende infographic gemaakt, die als basis kan dienen voor het gesprek over verdere samenwerking.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school vmbo

In 2022 maakten 29 vmbo-scholen via een dertigtal lokale bibliotheken gebruik van deze regeling. Scholen kregen een trainingstraject voor het docententeam, geoormerkt geld voor de inrichting van een schoolbibliotheek, voor een bezoek van een auteur en voor de ondersteuning door de bibliotheek. School en bibliotheek proberen zelf een bedrag ter hoogte van de ontvangen subsidie bij te leggen voor bijvoorbeeld de collectie op school. Uit de verantwoordingsrapportages bleek dat bij twee scholen die hiervoor subsidie hadden ontvangen de uitvoering niet tot stand is gekomen, ondanks veel inspanningen van de betreffende bibliotheken. Hier werd het geld voor de inrichting en het auteursbezoek teruggevorderd.

Deelname Monitor de Bibliotheek op school vmbo

In totaal deden 60 bibliotheekmedewerkers (van 47 lokale bibliotheken), 1.427 docenten en 22.825 leerlingen (van 120 vo-scholen) mee aan Monitor de Bibliotheek op school vo 2022-2023. Het aantal bibliotheekmedewerkers is ruim 30% hoger dan bij de vorige meting. Het aantal deelnemende docenten is bijna verdubbeld, het aantal leerlingen is meer dan verdubbeld ten opzichte van de vorige meting.

Mediatheken

Op 21,7% van de vo-scholen was volgens de peiling van voorjaar 2022 een mediathecaris actief.¹³ Locaties voor havo en vwo zijn op dit punt beter voorzien dan vmbo-locaties en scholen met praktijkonderwijs. Stichting Lezen zal in 2023 samen de Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs meer aandacht geven aan het belang van de mediatheek. Ook wordt er onderzoek gedaan naar de schoolmediatheken, zie § 2.2.

4.2.2 Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school vo

De training Lezen kan beter is bedoeld voor leesconsulenten voortgezet onderwijs. In 2022 werd de training vernieuwd en in de nieuwe versie drie keer gegeven.

Tabel 7: (deelname aan) trainingen voor en over de Bibliotheek op school vmbo

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Lezen kan beter in het vmbo	2	1	31

¹³ DUO-onderzoek maart 2022.

Stichting Lezen onderzocht in 2022 of het wenselijk is om de opzet van deze training gelijk te trekken met die van de opleiding van leesconsulenten po. Die wens bleek evident. In 2023 zal dit worden aangepakt. De opleiding krijgt daardoor een directe verbinding met de praktijk, o.a. door een vaste contactschool en praktijkopdrachten.

In 2022 werd een pilot Blended Learning (combinatie van e-learning en training op locatie) over leesbevordering voor jongeren uitgevoerd in de bibliotheken Gouda en West-Achterhoek. De training is bedoeld voor frontofficemedewerkers van de bibliotheek die jongeren adviseren. Na een positieve evaluatie van de pilot werd de training eind 2022 in de [Bibliotheek Campus](#) opgenomen.

4.2.3 Praktijkonderwijs

De pilot Praktijkonderwijs, gestart in 2021, werd in 2022 vervolgd op drie pilotscholen: het Dollardcollege Winschoten (met Biblionet Groningen), PRO Drachten (met Bibliotheek Drachten|Smallerland) en Het Futura College Woerden met ondersteuning vanuit Stichting Lezen. In de pilot staat de vraag centraal hoe de samenwerking tussen bibliotheken en praktijkscholen effectief vorm kan krijgen ten behoeve van leesbevordering voor deze doelgroep. Thema's zijn collectieopbouw, het ontwikkelen van expertise, het opzetten van activiteiten en het borgen van visie, beleid en uitvoering. De scholen schreven een leesplan en een plan van aanpak en er werd een training voor docenten ontwikkeld. Om de opbrengsten van de pilot over te dragen, zullen er in 2023 brochures verschijnen voor het onderwijs en voor bibliotheken en staan er twee webinars en een training voor leesconsulenten gepland.

Monitor de Bibliotheek op school/ praktijkonderwijs

In samenwerking met Sardes testten we een nieuwe variant van de landelijke Monitor, speciaal voor het praktijkonderwijs. Er deden 301 leerlingen en 55 docenten mee. Het bleek dat de vragenlijsten voor vmbo met enkele aanpassingen bruikbaar waren voor deze doelgroep. Wel is actieve begeleiding door de docent bij het invullen essentieel. Daarom werd een docentenhandleiding ontwikkeld. Vanaf eind 2022 is de Monitor voor meer praktijkscholen inzetbaar.

De Weddenschap voor het praktijkonderwijs

Alle brugklassers in het praktijkonderwijs zetten hun handtekening onder het contract waarmee zij De Weddenschap aangaan: de uitdaging om in een gegeven periode drie teksten te lezen of te luisteren in de vorm van een (luister)boek, een door de mentor voorgelezen boek, een tijdschrift, stripalbum of een kort verhaal. De docent zorgt voor een passende uitdaging voor elke leerling. Docenten kregen aangepaste lesideeën aangereikt die aansluiten bij hun lees- en taalonderwijs. Er werd geëxperimenteerd met speciale videoberichten van belangrijke personen uit het leven van de pro-leerling, zoals de techniekdocent, de conciërge en de mentor. Alle opgedane ervaringen worden verwerkt in een handleiding voor bibliotheken en scholen voor de volgende editie. Zo zorgen we dat meedoen aan De Weddenschap ook voor pro-leerlingen haalbaar is.

Biebtobieb Praktijkonderwijs

De Biebtobiebgroep de Bibliotheek op school pro telt inmiddels circa 90 bibliotheekmedewerkers, die door de projectleider op de hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen die voor deze onderwijsdoelgroep relevant zijn.

4.2.4 Overige activiteiten de Bibliotheek op school vo

Read2Me! Voorleeswedstrijd brugklassers

In 2022 vond de voorleeswedstrijd Read2Me! zo mogelijk weer op locatie plaats. Er deden 163 scholen mee, met in totaal 1.006 brugklassen. Hierbij waren 57 bibliotheken betrokken. In december en januari streden de brugklassers op schoolniveau. In februari gingen de beste brugklassers van een school de strijd aan met andere vo-scholen. In maart/april verplaatste de wedstrijd zich naar provinciaal niveau. De landelijke finale vond plaats op 4 juni in Podium Hoge Woerd in De Meern. Daan Schuurmans van het Carolus Boromeus-college in Helmond werd zowel door de vakjury als de publieksjury uitgekozen tot winnaar. Hij las voor uit *De Tunnel* van Anna Woltz.

Werkgroep Collectie 12-18 jaar

De Werkgroep Collectie 12-18 jaar van NBD Biblion, de KB, Stichting Lezen en SPN (kern-team 12+) wil de collectie voor de doelgroep zwakke lezers in het vmbo beter voor het voetlicht brengen én de samenwerking tussen de bij deze doelgroep betrokken partijen bevorderen. De werkgroep onderzocht verschillende vormen van een matchingtool: een instrument om jongeren te helpen met een passende boekkeuze. Ook bibliotheekmedewerkers, docenten en andere partijen zoals het Kinderboekenmuseum waren hierbij betrokken. De Werkgroep kreeg subsidie van het Fieldlab West (Jeugd- en Onderwijs). In 2023 worden verschillende prototypes uitgetest in een pilot.

BoekenBoost vo

In het kader van de BoekenBoost (zie § 4.1.3) kregen 50 scholen voor voortgezet onderwijs tijdens de Boekenweek van Jongeren extra boeken aangeboden om hun collectie te verrijken en te actualiseren.

Hebban in de Klas

Op de website Hebban wisselen enthousiaste lezers leeservaringen uit en houden zij bij wat ze gelezen hebben. Op verzoek van en in samenwerking met docente Nederlands Emma Kustermans ontwikkelden Stichting Lezen en de CPNB een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. Deze werd in het voorjaar van 2022 gelanceerd en was direct een doorslaand succes. Hebban in de Klas maakt van lezen op school een sociale activiteit. Met de klassenchallenge, waarin leesplezier centraal staat, kan een klas eenvoudig gemotiveerd worden om vaker en meer te lezen en inspireren leerlingen elkaar tot het ontdekken en lezen van boeken.

Instructies en lessuggesties landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN maakte in 2022 samen met Kunst van Lezen een instructie voor leesconsulenten bij de landelijke leesbevorderingscampagne Nederland Leest Junior (10-14 jaar). Kunst van Lezen financierde de totstandkoming van de lessuggesties bij Nederland Leest Junior en bij Hebban in de Klas.

Leeskalender vo

Kunst van Lezen leverde een financiële en inhoudelijke bijdrage aan de [Leeskalender vo](#) van Stichting Lezen, die verspreid is onder alle middelbare scholen in Nederland.

4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs

De volgende doelstelling is voor de Bibliotheek op school beroepsonderwijs van toepassing:

Aanpak de Bibliotheek op school voor beroepsopleidingen (mbo, pabo en lerarenopleidingen) is ingevoerd bij 75% van de regionale en/of lokale bibliotheekorganisaties met een roc of pabo c.q. lerarenopleiding in hun werkgebied.

4.3.1 De Bibliotheek op school mbo

Bereik de Bibliotheek op school mbo

Steeds meer mbo-scholen vinden hun weg naar de bibliotheek en andersom. Educatief specialisten vanuit de bibliotheek, de taalcoördinator, beleidsmedewerkers kwaliteit en onderwijs, docenten Nederlands en Burgerschap vanuit de school: samen zoeken ze naar wegen om lezen en vrijetijdslezen in te zetten om de taal- en leesvaardigheid van studenten te vergroten. Steeds vaker bestaat de samenwerking uit onderwijsinstellingen met meerdere locaties en meerdere bibliotheken met verschillende werkgebieden. Dat vraagt om regionale afstemming. In 2022 sloten zes nieuwe regionale opleidingencentra (roc) een samenwerkingsovereenkomst met bibliotheken en werden bestaande samenwerkingen op twee instellingen uitgebreid naar andere opleidingen. Kunst van Lezen ondersteunde deze samenwerkingen met een stimuleringsregeling.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school mbo

Sinds 2017 zijn in totaal 26 mbo-instellingen met een of meerdere opleidingsrichtingen van start gegaan met de aanpak de Bibliotheek op school. Via 30 begeleidende bibliotheekorganisaties werd aan 33 roc-vestigingen een stimuleringssubsidie verstrekt om te starten met de Bibliotheek op school mbo. Acht daarvan kregen deze subsidie in 2022. Daarnaast kregen sinds 2017 tien specifieke mbo-opleidingen (Pedagogisch werk en Onderwijsassistent - pwo) subsidie; drie daarvan zijn in 2022 gestart met de Bibliotheek op school.

Toekomstige professionals scholen in leesbevordering

In 2022 startten drie bibliotheken met een samenwerking met een of meer opleidingen pwo. Deze samenwerking richt zich op het leren voorlezen, het informeren over het belang van lezen en voorlezen aan jonge kinderen en het boekenaanbod. Samen lezen en voorlezen zijn activiteiten die studenten vaak zelfstandig mogen uitvoeren tijdens hun eerstejaarsstage. Goed kunnen (voor)lezen is een essentiële beroepsvaardigheid.

Bekwame pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten kunnen een belangrijke rol spelen in het stimuleren van leesplezier bij jonge kinderen en daarmee een basis leggen voor hun latere leesvaardigheid. Sinds 2021 bieden we daarom de keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar aan, die ontwikkeld is in opdracht van Stichting Lezen en ROC Midden Nederland. Daarin leren mbo-studenten pwo hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven.

Deskundigheidsbevordering docenten en bibliotheekmedewerkers

De docent speelt een belangrijke rol in de leesbevordering en de doorontwikkeling van de Bibliotheek op school in het mbo. Daarom is het van belang om de docenten te blijven motiveren door overdracht van kennis en succesvolle voorbeelden.

Tijdens [een webinar](#) in november presenteerden we aan docenten in het mbo en andere belangstellenden ons stand-van-zaken-onderzoek naar [Leesbevordering in het mbo, de infographic Lezen in beeld: Lezen in het mbo](#) en de brochure [Tips voor leesmotivatie in het mbo](#).

Eind 2022 publiceerden we het eerste leesscenario [Lezen in het mbo en Brede Vorming](#), dat docenten inspiratie biedt om lezen in de klas te stimuleren. De leesscenario's worden in 2023 uitgebreid.

Voor docenten aan de opleidingen pwo werd een training ontwikkeld rond lezen en leesbevordering als beroepsvaardigheid. In deze training is ook aandacht voor de in 2020 ontwikkelde [Keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar](#) en collectie. Deze training werd beschikbaar gesteld aan de scholen die deelnemen aan de stimuleringsregeling voor de opleiding pwo in 2022.

Samenwerken met het mbo vraagt om andere expertise van en een goede voorbereiding door de bibliotheekmedewerkers. Daarom maakten we een handreiking voor bibliotheken over de *Bibliotheek op school mbo*, met informatie over het onderwijslandschap van het mbo, de rol van taal, het belang van aandacht voor geletterdheid in het mbo en over de bouwstenen, succesfactoren en aandachtspunten van de *Bibliotheek op school mbo*. Ook beschrijft deze brochure verschillende modellen van, en een stappenplan voor, samenwerking met het mbo.

Het ontwikkelde *Exploitatiemodel de Bibliotheek op school* in het mbo ondersteunt bibliotheken bij het bepalen van een realistisch exploitatiemodel van de samenwerking met het mbo, rekening houdend met de lokale situatie.

Steeds vaker doet het mbo een beroep op de expertise van specialisten van Stichting Lezen. Taalcoördinatoren en docenten in het mbo hebben behoefte aan praktijkgerichte ervaringen, informatie over het stimuleren van leesmotivatie bij studenten, de mogelijke samenwerking met de bibliotheek en het bieden van een goede en toegankelijke collectie voor alle vakken. Stichting Lezen verzorgde samen met de OBA een workshop over de landelijke en lokale samenwerking in relatie tot het taal- en leesbeleid van de school.

Corona en samenwerking

Vooraf had het mbo nog last van (na-effecten van) coronamaatregelen die drempels opwierpen voor een bezoek van scholen aan de bibliotheek en voor activiteiten van de bibliotheek op scholen. Bibliotheken en scholen zochten samen naar mogelijkheden om geplande activiteiten toch uit te voeren. Bij nieuwe samenwerkingsverbanden was dat soms lastig. Geplande activiteiten moesten gedeeltelijk opschuiven naar het nieuwe schooljaar.

Auteursbezoek en burgerschap

De koppeling met de auteur als leesbevorderaar in de Stimuleringsregeling is gehandhaafd. In 2022 werd voor het reguliere mbo gewerkt met een licentie voor het leesbevorderingsprogramma [buitenzinnenonline.nl](#). Daarin staat het boek *The Hate U Give* van Angie Thomas centraal. Daarnaast konden scholen en bibliotheken kiezen voor het boek *Ondergedoken als Anne Frank* van Marcel Prins en Henk Steenhuis en het bijbehorende lesmateriaal. Ook was het mogelijk om een auteur naar keuze in te zetten via de Schrijverscentrale. In de opleidingen pwo werden in samenwerking met de Schrijverscentrale auteurs of illustratoren van boeken voor kinderen 0-6 jaar ingezet.

Monitor de Bibliotheek op school mbo

In 2021¹⁴ deden 1.654 studenten, 171 docenten en 15 bibliotheekmedewerkers mee aan Monitor de Bibliotheek op school mbo. Dit instrument wordt ingezet om de samenwerking tussen bibliotheken en mbo-instellingen te volgen en om te meten wat de resultaten zijn wat betreft de leesmotivatie en leesfrequentie van studenten en het leesbevorderend gedrag van docenten. Aan de hand van de uitkomsten per school kunnen bibliotheken en scholen hun samenwerking verbeteren. Een werkbijeenkomst voor de deelnemende bibliotheken bood handreikingen voor de vertaling van de resultaten naar concrete acties voor het lees- en mediaplan van de school. Daarnaast destilleerde Sardes [de algemene resultaten uit de Monitor](#). Deze werden begin 2023 gepubliceerd in de toolkit van de Bibliotheek op school mbo.

4.3.2 De Bibliotheek op school pabo

De Bibliotheek op school is inmiddels voor basisscholen en bibliotheken een vertrouwde en beproefde manier om leesbevordering en informatievaardigheden een vaste plek te geven in het basisonderwijs. Vanuit De doorgaande leeslijn zijn ook pabo's betrokken bij het voorbereiden van aankomende leerkrachten op hun rol als leesbevorderaar. Kunst van Lezen verkende hoe pabodocenten intensiever kunnen worden betrokken bij de Bibliotheek op school, hoe ze de visie en aanpak een plek kunnen geven in het curriculum en hoe studenten voorbereid kunnen worden op het werken met de aanpak van de Bibliotheek op school op hun stagescholen.

Goed (lees)onderwijs vraagt om leerkrachten die niet alleen beschikken over kennis en vaardigheden, maar ook de juiste attitude hebben om van leerlingen lezers te maken. De leerkracht fungeert idealiter als rolmodel en luistert, bemoedigt, ondersteunt en enthousiasmeert. Al deze aspecten spelen een belangrijke rol bij leesbevordering en staan dan ook centraal in de minor *Open Boek Pabo* (2020). De minor gaat uit van de acht succesfactoren voor leesbevordering en van *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar* (Stichting Lezen, 2020).

Groeiend aantal pilotscholen

Sinds 2017 werden op 22 van de 44 pabo's (50%) pilots gestart rondom de Bibliotheek op school. In 2022 zijn vier pabo's gestart. Na een eerste verkenningsjaar is het de bedoeling dat er een structurele samenwerking tot stand komt en dat de doelen worden verankerd in het pabocurriculum. De eerste lichting pilots is inmiddels afgerond en voortgezet in een structurele samenwerking.

De invulling van de projectplannen voor de meerjarige activiteiten verschillen per locatie en zijn afhankelijk van de beginsituatie: is er al sprake van samenwerking tussen pabo en bibliotheek, wat staat er al in het curriculum over leesbevordering en hoe is het lezen van jeugdboeken vormgegeven? Er zijn ook pabo's waar de samenwerking na de eerste succesvolle pilotjaren moeizamer gaat door personeelwisselingen. Er wordt hard gewerkt om hier de banden weer aan te halen en voort te bouwen op de eerdere successen.

Binnen de pilots organiseren de pabo's ook studiedagen voor docenten, studenten of een combinatie van beide. Hierin wordt veelal intensief samengewerkt met de lokale bibliotheek. In 2022 konden alle geplande studiedagen weer fysiek op locatie doorgaan. Dat werd door velen als prettig ervaren.

¹⁴ De nieuwe cijfers volgen pas nadat dit jaarverslag is afgesloten.

Monitor de Bibliotheek op school pabo

In 2022 werd Monitor de Bibliotheek op school pabo voor de derde keer afgenomen. In het voorjaar van 2023 worden de resultaten opgeleverd. Aan de Monitor 2021¹⁵ deden 1.746 studenten, 230 docenten en 16 bibliotheekmedewerkers mee: ruim twee keer zoveel als in 2020. Net als voor het mbo destilleerde Sardes [de algemene resultaten uit de Monitor](#) en worden de resultaten begin 2023 gepubliceerd in de toolkit van de Bibliotheek op school pabo.

Verbreding samenwerking hogeschool

In het noorden van het land werken de vier bibliotheken en de pabo van NHL Stenden inmiddels ook op strategisch niveau samen. Vanuit alle locaties kan nu een gemeenschappelijke meerjarenplanning en een structurele samenwerkingsaanpak tot stand komen die een plek kan krijgen in het curriculum. Dit is een kwestie van een lange adem. Een dergelijke samenwerking is er ook tussen Hogeschool Saxion en de bibliotheken in de regio Deventer en Enschede. In 2023 verkennen we of dit ook voor de Fontys pabo's mogelijk is.

Zorgen voor actuele informatie

Kunst van Lezen informeerde alle pabo-docenten Nederlands in het voorjaar over nieuwe publicaties over leesbevordering. Ook organiseerden we een bijeenkomst voor alle bibliotheken die met een pabo samenwerken.

Pabo Voorleeswedstrijd 2022

Stichting Lezen organiseert met budget van Kunst van Lezen al ruim tien jaar de Pabo Voorleeswedstrijd als onderdeel van de leesbevordering onder toekomstige professionals. De landelijke finale kon in 2022 weer plaatsvinden in een theater mét publiek. Er deden weer bijna net zoveel pabo's mee als voor de coronapandemie: 37 (86%) in 2022 tegen 29 (67%) in 2021.

4.3.3 De Bibliotheek op school/lerarenopleidingen hbo

In 2021 stelde Kunst van Lezen financiering beschikbaar voor de ontwikkeling van twee webinars om studenten en opleiders van de lerarenopleiding van Fontys het belang van leesbevordering te laten inzien en te bewegen om leesbevordering actief in te zetten:

- Leesmotivatie in het voortgezet onderwijs (Sardes);
- Iedere docent een leesbevorderaar (Fontys Tilburg).

Deze webinars kwamen in 2022 ook beschikbaar voor andere lerarenopleidingen.

Daarnaast leverden de Bibliotheek Midden-Brabant en Huis 73 (Bibliotheek Den Bosch) met financiering vanuit Kunst van Lezen een toolkit op om de bibliotheek te helpen bij het invullen van haar rol als samenwerkingspartner van het voortgezet onderwijs/lerarenopleiding. In datzelfde project werd ook een handleiding en een presentatie ontwikkeld waarmee docenten van de lerarenopleiding de bijeenkomst Lees voor je leven kunnen voorbereiden.

¹⁵ De nieuwe cijfers volgen pas nadat dit jaarverslag is afgesloten.

4.4. Communicatie de Bibliotheek op school

Kunst van Lezen hield samen met SPN de website pro.debibliotheekopschool.nl voor bibliotheekmedewerkers actueel, die 86.464 bezoeken kreeg in 2022. De content van de site bestaat grotendeels uit een toolkit, die een belangrijke bron van informatie is voor bibliotheekmedewerkers. Het delen van nieuws en kennisuitwisseling met bibliotheekmedewerkers vindt vooral plaats op Biebtobieb, binnen de verschillende groepen van de Bibliotheek op school.

De site debibliotheekopschool.nl is de plek voor ouders en leraren om informatie op te halen over de Bibliotheek op school voor het primair en voortgezet onderwijs. De site kreeg 62.752 bezoeken in 2022. Voor 2023 staat de herziening van deze site op de planning. We willen het onderdeel voor het onderwijs overhevelen naar de pro-site en er moet meer samenhang komen met lezeninhetpo.nl en lezeninhetvo.nl.

De KB beheerde en onderhield de website lezenvoordelijst.nl. Deze is gericht op docenten en is onderdeel van de landelijke dienstverlening van de KB. Kunst van Lezen dacht mee over aanpassingen en verbeteringen. Het leerlingendeel is onderdeel van jeugdbibliotheek.nl. Het docentendeel werd in 2022 verder geactualiseerd om het gebruik te stimuleren. Kunst van Lezen stuurde daarbij vooral op de rol van de lokale bibliotheek bij het onder de aandacht brengen van de sites bij de scholen waarmee zij contact hebben.

Kunst van Lezen plaatste advertenties in vakbladen, op online platforms (nationaleonderwijsgids.nl) en op televisie (Mama's wereld, RTL). Andere belangrijke communicatiekanalen om professionals te bereiken en de expertise van leesconsulenten te vergroten waren onze eigen nieuwsbrief, het platform Biebtotbieb en diverse sociale media:

- Het Twitteraccount van de Bibliotheek op school had in 2022 2.466 volgers; 1,9% meer dan in 2021.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek op school po & pabo verscheen in 2022 tien keer en had 1.540 abonnees.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek op school vo & mbo verscheen in 2022 vijf keer en had 190 abonnees.
- De nieuwsbrief voor bibliotheekdirecties verscheen in 2022 vijf keer en had 240 abonnees.
- De groep de Bibliotheek op school po op Biebtobieb had in 2022 552 deelnemers; 10% meer dan 2021. De groep werd 10.076 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school vo op Biebtobieb had in 2022 233 deelnemers; dat betekent 13% groei ten opzichte van 2021. De groep werd 2.277 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school mbo op Biebtobieb had in 2022 106 deelnemers; 7% meer dan in 2021. De groep werd 402 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school pabo op Biebtobieb had in 2022 97 deelnemers; dat wil zeggen 7,8% groei ten opzichte van 2021. De groep werd 427 keer bezocht.
- De groep de Bibliotheek op school pro op Biebtobieb is in 2022 gestart. Eind 2022 had de groep 88 deelnemers en was deze 233 keer bezocht.

5. Overige onderdelen generieke aanpak

Maatregel 6A van Tel mee met Taal bevat behalve BoekStart en de Bibliotheek op school nog enkele andere onderdelen:

- Kunst van Lezen in het Caraïbisch gedeelte van het Koninkrijk Nederland;
- de koppeling tussen Kunst van Lezen en de landelijke digitale content en diensten van de KB;
- de vorming van (boven)lokale strategische netwerken rondom leesbevordering.

5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische gedeelte van het Koninkrijk Nederland

In 2022 zette de KB als coördinator de samenwerking voort met de bibliotheekorganisaties van de zes eilanden die behoren tot het Koninkrijk. Met behulp van Biblionef in Den Haag leverden we opnieuw BoekStartkoffertjes met ondersteunend materiaal, waaronder folders in het Engels, Spaans en Papiaments. In juni 2022 bracht de programmacoördinator een werkbezoek aan Aruba, Bonaire en Curaçao. Op Curaçao werd een conferentie gehouden van de Association of Caribbean University, Research and Institutional Libraries (Acuril), waarbij ook collega's van de KB aansloten. We verzorgden een presentatie op het congres en bezochten de bibliotheken en enkele scholen.

We maakten afspraken over een training voor leesconsulenten van de drie eilandbibliotheken, waarbij ook leerkrachten van twee scholen uit Bonaire en een school uit Aruba aansloten. Deze training werd gegeven op Curaçao. Het tweede deel wordt in februari 2023 op Aruba gegeven. In augustus 2023 start deze training ook op Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten.

Daarnaast organiseerden Stichting Lezen en Biblionef een training voor een dertigtal leerkrachten op Curaçao, in afstemming met de onderwijsafdelingen van de autoriteit op de eilanden. Deze training zal de komende jaren op alle eilanden tenminste een keer gegeven worden en wordt voor Aruba, Curaçao en Sint Maarten betaald uit de reguliere begroting van Kunst van Lezen. De trainingen zijn verzorgd door een bureau dat gespecialiseerd is in Nederlands als vreemde taal.

De BES-eilanden, die een gemeentelijke status hebben, kunnen voor expertiseontwikkeling en collectieaanschaf profiteren van de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden. Daaruit is € 300.000 beschikbaar om alle scholen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba aan te sluiten op de Bibliotheek op school, en om zestien kinderdagopvanglocaties mee te laten doen met BoekStart.

In 2023 wordt de aanpak door de eilandbibliotheken, de kinderopvang en het onderwijs verder doorgevoerd.

5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB

Het is wenselijk om de jeugdbibliotheek.nl beter te verbinden met BoekStart en de Bibliotheek op school. Deze site maakt digitaal aanbod voor kinderen van 0-6 jaar en hun ouders toegankelijk. De prioriteit ligt vooralsnog bij het voortgezet onderwijs, met name het vmbo. KB en Stichting Lezen zetten hiervoor sinds enkele jaren een netwerkmarketeer (0,6 fte) in. Zij wordt voor 60% door Stichting Lezen en voor 40% door de KB betaald en maakt deel uit van de kernteams Jeugd & Onderwijs van SPN, die de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school begeleiden. Ook de coördinator Digitale geletterdheid jeugd van de KB neemt sinds anderhalf jaar deel aan de kernteams van SPN. Het gebruik van jeugdbibliotheek.nl en de online Bibliotheek zal naar verwachting stijgen dankzij deze verbindingen, zeker nu de geïntegreerde Bibliotheek-app met luisterboeken en e-books steeds bekender wordt binnen kinderdagverblijven, scholen en bij mensen thuis. Samen met de KB troffen we eind 2022 voorbereidingen om boekstart.nl meer te integreren in de digitale bibliotheekinfrastructuur en de website te migreren naar de webomgeving WaaS van de KB. Dat zal bijdragen aan een goede verbinding met jeugdbibliotheek.nl en met veel andere bibliotheekwebsites binnen de WaaS. Stichting Lezen blijft primair verantwoordelijk voor de content.

5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering

Kunst van Lezen besteedt sinds de start veel aandacht aan borging van de uitvoering van de programma's en aan de bestendiging en verduurzaming daarvan op regionaal en vooral lokaal niveau. Kunst van Lezen ondersteunt daartoe met name de strategische bibliotheekmedewerkers met raad en daad. Zo organiseerden we in 2022 strategische webinars over Kansengelijkheid (54 mensen keken live; 205 keer achteraf) en over de Impulsregeling voor BoekStart en de Bibliotheek op school po vanuit het Masterplan basisvaardigheden (121 mensen keken live; 107 keer achteraf).

Certificering educatieve dienstverlening

In het [nieuwe kader voor de bibliotheekcertificering](#) van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT) is ook de educatieve dienstverlening van de bibliotheek opgenomen. De programmamanager van Kunst van Lezen heeft daaraan bijgedragen. De certificering kent een vierjaarlijkse cyclus. In 2019 startte de eerste ronde voor bibliotheken die een educatieve aanpak uitvoerden. Deze werd in 2022 afgesloten. De nieuwe certificeringsronde aan de hand van het nieuwe kader start in 2023 en duurt ook ongeveer vier jaar.

Koppeling preventie-curatie laaggeletterdheid

Sinds 2017 zet Kunst van Lezen in op verbindingen binnen bibliotheekorganisaties (POI's en lokale bibliotheek). Met name het werken aan en met de Gezinsaanpak (zie hoofdstuk 6) heeft een versterkende werking, zowel op de verticale verbindingen van directie via middenkader naar leesconsulenten en frontoffice als op de horizontale verbindingen tussen preventieve en curatieve teams. Zo ontstaat een betere afstemming tussen preventie en curatie van laaggeletterdheid in gezinnen en kunnen regionale en lokale netwerken effectiever werken.

Bijdrage aan kennisdeling

Kunst van Lezen verzorgde een goed bezochte deelsessie over de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid op het Ontwikkeling Telt Festival in 2022. Dit evenement trok deels een andere doelgroep dan de bibliotheeksector en was een goede gelegenheid om de rol de gemeente bij organisatie van de gezinsaanpak toe te lichten. Kunst van Lezen participeerde in bijeenkomsten van het Landelijk Netwerk Geletterdheid van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Er is een pagina ingericht op de [website Bnetwerk](#) en ook via de Biebtobiebgroep Gezinsaanpak werden mensen met elkaar in contact gebracht en werd er informatie gedeeld.

6. Resultaten op het gebied van de Gezinsaanpak

Stichting Lezen en Schrijven en de KB (afdeling Bibliotheekstelsel) zijn belangrijke partners van Stichting Lezen bij de Gezinsaanpak en het verbinden van preventie en curatie in het kader van maatregel 6B van Tel mee met Taal. De Gezinsaanpak is erop gericht de cyclus van laaggeletterdheid in taalarme gezinnen te doorbreken door de ouders te ondersteunen bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis (preventie). Wanneer ouders gemotiveerd raken om ook aan hun eigen taalniveau te werken (curatie), krijgen zij daarbij actieve ondersteuning.

In de periode 2020-2024 richt het preventieve onderdeel voor wat betreft de Gezinsaanpak zich op vijf aandachtsgebieden:

1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStart en VoorleesExpress.
2. Intermediairs in jeugdgezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs ondersteuning geven via de bibliotheken. Die vormen in toenemende mate een verbindende schakel tussen preventie en curatie. Belangrijk is aandacht voor het vergroten van de expertise van bibliotheekmedewerkers op het gebied van laaggeletterdheid binnen gezinnen.
3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren via de BoekStartcoach; vergroten van de expertise van jeugdgezondheidszorgmedewerkers op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren via de combinatie van BoekStart en de Bibliotheek *op school* met de [cursus Voor jou en je kind!](#) voor ouders van kinderen van 0-12 jaar; vergroten van de expertise van toekomstige pedagogisch medewerkers en basisschoolleerkrachten (via pwo-opleidingen en pabo's) op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
5. Lokaal netwerk rond taalarme gezinnen versterken met een meer centrale rol voor gemeenten op basis van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Dit onderdeel wordt in de periode 2020-2024 apart gefinancierd door de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van het ministerie van OCW.

In 2022 ging de meeste aandacht uit naar het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress

Een positief leesklimaat thuis is belangrijk om taalachterstanden terug te dringen. Programma's zoals BoekStart en de VoorleesExpress zijn bewezen effectief in het stimuleren van voorleesplezier binnen het gezin, ook binnen gezinnen die taalarm genoemd kunnen worden. BoekStart is in de kern gericht op het stimuleren van het leesklimaat thuis. Nadrukkelijk wordt gekeken of de inhoud van het BoekStartkoffertje toegankelijk is voor een brede groep ouders en aantrekkelijk voor zowel lezende als niet-lezende ouders. De informatie over BoekStart moet eenvoudig en duidelijk zijn voor ouders en ook in andere

talen beschikbaar zijn om anderstalige ouders te bereiken. Verschillende informatiefolders zijn daarom vertaald in de meest voorkomende thuistalen.

In 2021 startte een actie om via de BoekStartcoach een (meertalig) boek uit te delen aan gezinnen waar weinig voorleescultuur is. Vanwege corona werd de actie verlengd tot en met 2022. De helft van de bibliotheken gaven eind 2022 aan dat ze de doelgroep goed konden bereiken door de samenwerking met de VoorleesExpress, de jeugdgezondheidszorg en de voorschoolse educatie. In 2023 krijgt de actie een vervolg en komt er een begeleidende instructie om bibliotheken meer handvatten te geven om ouders nog beter te bereiken.

6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie

In 2022 werkten bibliotheken verder aan het opzetten van de Gezinsaanpak. Het onderwerp is breder gaan leven en veel bibliotheken zijn aan de slag gegaan met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid op dit terrein. Een greep uit de activiteiten en resultaten:

- De samenwerking tussen KB, Stichting Lezen en SPN rond de Gezinsaanpak is door het werken aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid geïntensiveerd.
- De Gezinsaanpak is ook aanwezig in de in 2022 geactualiseerde netwerkagenda¹⁶ behorende bij het Bibliotheekconvenant.
- De site bibliotheeknetwerk.nl heeft een veel geraadpleegde [sectie Gezinsaanpak](#).
- De groep Gezinsaanpak op de site Biebtobieb had eind 2022 411 deelnemers en is ten opzichte van 2021 met 20% gegroeid.
- Er werden materialen en instrumenten gemaakt en strategische sessies uitgevoerd om bibliotheken te helpen om hun organisatie beter in te richten op het ondersteunen van taalarme gezinnen.
- 118 van de 121 bibliotheken (98%) die deelnemen aan de bibliotheekmonitor Vroeg- en Voorschoolse Educatie werkte actief aan de Gezinsaanpak.
- Veel POI's ondersteunden bibliotheken in hun werkgebied bij het werken aan de Gezinsaanpak.
- De incompanytraining De publieksservice en de educatieve bibliotheek, aangeboden door SPN via Bibliotheek Campus, werd voorzien van preventieve en curatieve onderdelen, uitgebreid met een module voor jongeren¹⁷ en beter aangesloten op de Gezinsaanpak.

6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg

Op allerlei manieren werden ook instellingen en professionals in de jeugdgezondheidszorg betrokken bij Kunst van Lezen en ingezet voor leesbevordering en preventie van laaggeletterdheid. De BoekStartcoach, zie § 3.1.3, is daarvoor een belangrijk, maar zeker niet het enige vehikel.

¹⁶ [Netwerkagenda Openbare bibliotheekvoorzieningen 2021-2023](#) (bibliotheeknetwerk.nl)

¹⁷ [De publieksservice en leesplezier voor jongeren in de bibliotheek](#) – Bibliotheekcampus

Samenwerking Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Kunst van Lezen en Stichting Lezen namen deel aan het Landelijk Netwerk Geletterdheid. Dit is een initiatief van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Hier leren medewerkers van de bibliotheek- en jeugdgezondheidszorg elkaars sector kennen en delen zij expertise, onderzoek en projecten. In 2022 gaven we input over het belang van voorlezen en de BoekStartcoach tijdens het webinar Taalstimulering in de geboorteketen.

Lezen op recept

In het kader van Lezen op recept zette de jeugdgezondheidszorg zich in voor de bevordering van voorlezen aan kinderen tijdens de contactmomenten op het consultatiebureau met ouders. Sardes startte in opdracht van Kunst van Lezen met een evaluatieonderzoek naar dit initiatief. Resultaten worden meegenomen in de doorontwikkeling van BoekStart op het consultatiebureau, waarvoor in veel gemeenten al een goede basis is gelegd met de BoekStartcoach. Een eerste pilot, op basis van het beproefde concept van *Reach Out and Read*, gaat in 2023 van start in Bergen op Zoom.

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor JGZ

De geaccrediteerde e-learningmodule Taalstimulering door voorlezen is ontwikkeld door Kunst van Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en wordt door de JGZ-academie aangeboden. De opleiding besteedt specifiek aandacht aan het belang van (voor)lezen in taalarme gezinnen. In 2022 volgden 196 jeugdzorgprofessionals deze training. Voor het overgrote deel ging het om jeugdverpleegkundigen (130x) en jeugdartsen (35x).

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor de kraamzorg

Ook kraamverzorgenden kunnen een rol spelen bij het activeren van ouders om te praten, zingen en lezen met hun kind. De geaccrediteerde e-learning Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorg wordt aangeboden door het Kenniscentrum Kraamzorg en werd in 2022 door 266 kraamverzorgenden met goed gevolg afgerond. Eerder schreven we een handleiding voor de kraamverzorgenden. In samenwerking met Kraamzorgorganisatie Naviva werd beeld en filmmateriaal gemaakt voor de e-learning.

6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren

Binnen BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po komt er steeds meer aandacht voor taalarme gezinnen. Kunst van Lezen ondersteunde een aantal kinderdagverblijven om gebruik te maken van digitale prentenboeken. Met name kinderen die opgroeien in een gezin waar geen leescultuur heerst, kunnen met de digitale prentenboeken goed uit de voeten.

De toolkit voor bibliotheken bij de cursus Voor jou en je kind! werd aangevuld op basis van feedback van experts. De werkboekjes over lezen en de Bibliotheek *op school* werden omgezet in een digitale presentatie.

6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid: lokaal netwerk rond taalarme gezinnen

Eind 2024 krijgen de Nederlandse gemeenten de regierol in de aanpak van laaggeletterdheid, inclusief de Gezinsaanpak. De Gezinsaanpak vraagt bij uitstek om een goed aangestuurde netwerksamenwerking van partners. Om te zorgen dat gemeenten zich kunnen voorbereiden op deze regierol, besloot het ministerie van OCW in 2020 dat hier een samenhangende lokale aanpak voor moest komen en werden er extra middelen beschikbaar gesteld voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

Stichting Lezen (penvoerder), de KB (afdeling Bibliotheekstelsel), Stichting Lezen en Schrijven, individuele gemeenten en de VNG werken in het gelijknamige project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid samen aan een model voor deze samenhangende aanpak. Een werkgroep met vertegenwoordigers van Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, KB en SPN voert het project uit. Hierover vond geregeld overleg plaats met de stuurgroep (VNG, OCW, Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, de KB en SPN) en met OCW.

Tijdens de ontwikkelfase (tot en met het eerste kwartaal van 2022) ontwikkelden we in en met de gemeenten Arnhem, Haarlem, Harderwijk, Schiedam en Venlo een stappenplan. Voor de deelnemende gemeenten en hun partners (waaronder de bibliotheken) werden verschillende uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd. De meeste ontwikkelgemeenten organiseerden zelf een lokale netwerkbijeenkomst om hun samenwerkingspartners te informeren en kennis uit te wisselen. De gemeenten voerden ook een krachtenveldanalyse uit binnen hun netwerk.

De eerste versie van het stappenplan werd in de zomer van 2022 opgeleverd. In het najaar van 2022 werden de ervaringen en resultaten van de ontwikkelgemeenten geëvalueerd.

De pilotfase startte na de zomer en duurt tot en met het tweede kwartaal van 2023. Bergen (L), Beuningen, Eemsdelta, Haarlemmermeer en Zutphen zijn de nieuwe gemeenten die het stappenplan testen, verder aanscherpen en doorontwikkelen. Voorwaarde voor deelname is dat een gemeente bestaat uit meerdere kernen en dat er ambtenaren vanuit verschillende beleidsterreinen in het project participeren. Een verandertheorie of impactstrategie moet deel uitmaken van de projectplannen. Gemeenten en bibliotheken worden hierin begeleid door de Provinciale Ondersteuningsinstelling in het werkgebied. Elke pilotgemeente krijgt bovendien ondersteuning van een lid van de werkgroep en een adviseur van Stichting Lezen en Schrijven.

Het beoogde eindresultaat van deze fase is een bijgesteld stappenplan en een bijbehorende bouwstenenaanpak. Tussentijds wordt geëvalueerd hoe de gemeenten werken met het stappenplan en welke aanvullingen en verbeteringen ze daarbij hebben. De pilotfase wordt in de zomer van 2023 afgerond en zal daarna worden geëvalueerd met de deelnemende gemeenten en bibliotheken. Daarna start de uitrolfase.

7. Organisatie Kunst van Lezen

7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing

In het verslagjaar was Adriaan Langendonk voor 40 uur per week aangesteld als landelijk manager leesbevorderingsprogramma's. Hij is in dienst van de KB en was in 2022 vier dagen per week gedetacheerd bij Stichting Lezen. De programmamanager legde in 2022 rechtstreeks verantwoording af aan de directeur-bestuurder van Stichting Lezen. Direct betrokkenen bij de KB zijn het lid van het directieteam met Lezen en Digitale geletterdheid in de portefeuille en de Netwerkmanager van de afdeling Bibliotheekstelsel. De gekozen constructie werkt naar tevredenheid. De communicatie tussen beide organisaties is adequaat.

Heel 2022 zette Stichting Lezen vier programmaspecialisten in voor BoekStart, de Bibliotheek *op school* po, de Bibliotheek *op school* vo en de Bibliotheek *op school* in het beroepsonderwijs. De communicatiespecialist coördineerde alle communicatiewerkzaamheden voor de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De onlinecommunicatie met BoekStartouders werd verzorgd door een programmamedewerker. Per programmalijs boden domeinspecialisten van Stichting Lezen ondersteuning. In 2022 werden uren van deze medewerkers en van mensen vanuit de projectadministratie (deels) vergoed vanuit het programma.

Verder werkte Kunst van Lezen met deskundige freelancers die (delen van) de verschillende activiteiten uitvoeren. In 2022 werd het beleid van eerdere jaren voortgezet: medewerkers van Stichting Lezen voerden de meer vaste taken uit; freelancers werden ingezet als er specifieke expertise vereist was bij de start of doorontwikkeling van projecten.

De regionale en lokale uitvoering vond plaats via kernteams voor de leeftijdscategorieën 0-12 en 12+ van de Samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN - POI's). De provinciale coördinatoren en het team van Kunst van Lezen informeerden en ondersteunden lokale bibliotheken bij hun werk.

7.2. Communicatie

De communicatie van Kunst van Lezen richt zich vooral op professionals, zoals pedagogisch medewerkers, leraren en bibliotheekmedewerkers, en op de strategische laag van kinderopvangorganisaties, scholen en bibliotheken. Uitzondering daarop is BoekStart voor baby's, dat zich rechtstreeks tot ouders richt. Voor dit programma is een uitgebreid pakket communicatiemiddelen voor ouders van jonge kinderen beschikbaar via een website, een app en sociale mediakanalen. Informatie over sociale media en websitebereik rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* staat in de hoofdstukken 2 en 3.

In 2022 leverde Kunst van Lezen input voor het Masterplan basisvaardigheden. Daarvoor

werden onder andere [factsheets, goede voorbeelden](#) en notities over opbrengsten en effecten aangedragen.

De communicatiemiddelen voor professionals werden ingezet om de medewerkers van de bibliotheken te informeren en enthousiasmeren over de aanpak en over de instrumenten en trainingen die beschikbaar zijn, en om de professionals te stimuleren om die instrumenten en trainingen ook te gebruiken. Zie daarvoor § 3.4 en § 4.4.

De kernteams rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* organiseerden een paar keer per jaar (online) bijeenkomsten voor POI-coördinatoren om informatie uit te wisselen. Voor de strategische laag van bibliotheken verzorgde Kunst van Lezen een strategische nieuwsbrief. Op de pro-sites zijn twee toolkits beschikbaar, geordend per bouwsteen van de aanpak. De belangrijkste brochures en folders werden ook op papier verspreid naar de bibliotheken.

We maakten ook gebruik van de communicatiemiddelen van partnerorganisaties om de doelgroepen te bereiken. Zo staan op Bibliotheek Campus (SPN) veel van de trainingen die vanuit BoekStart en de Bibliotheek *op school* worden aangeboden. Ook kochten we advertentieruimte in op sites en bij vakbladen zoals Kader Primair, Beter Begeleiden, Prima Onderwijs, Zwangerenportaal en de Nationale Onderwijsgids. Kunst van Lezen leverde in 2022 input aan de Tel mee met Taal campagne *Doe meer met Taal* (2021-2022) waarin BoekStart en de Bibliotheek *op school* aan bod kwamen.

De beleidsstukken van Kunst van Lezen staan op www.lezen.nl. Ook is Kunst van Lezen te vinden op de site voor openbare bibliotheken van de KB: [Kunst van lezen | Bnetwerk \(bibliotheeknetwerk.nl\)](#). Op deze site is ook de informatie opgenomen over de [Gezinsaanpak en de bijbehorende tools](#).

7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging

De landelijk programmamanager vertegenwoordigde Stichting Lezen en de KB nationaal en internationaal als:

- deelnemer aan de werkgroep kaderherziening van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal op het terrein van de certificeringsmodule educatieve dienstverlening;
- adviseur van de stuurgroep Jeugd en Onderwijs (overleg over educatie tussen SPN, KB en Stichting Lezen);
- lid van de werkgroep van het Expertisepunt Basisvaardigheden in het kader van Tel mee met Taal;
- lid van de section Literacy & Reading van de International Federation of Library Associations.

Begin juni 2022 gaf de programmamanager een presentatie tijdens de Acuril conferentie op Curaçao. Deze presentatie was onderdeel van een werkbezoek (zie § 5.1) aan Aruba, Curaçao en Bonaire.

De domeinspecialist BoekStart Nederland nam deel aan de werkgroep Global Network

early years bookgifting. Afgelopen jaar waren er diverse bijeenkomsten voor deelnemers, met als onderwerpen kinderen met aanvullende behoeften, gezondheid en welzijn, programma's in landen met armoede, belangenbehartiging en communicatie.

7.4. Financiën

Penvoerder Stichting Lezen ontvangt de subsidie voor Kunst van Lezen en is verantwoordelijk voor het financiële beheer en de verantwoording.

Voor de activiteiten in het kader van maatregel 6A (het reguliere programma van Kunst van Lezen via BoekStart en de Bibliotheek *op school*) bedroeg het budget in 2022 € 2,85 miljoen.

Voor de activiteiten in het kader van de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E, die in de aanvraag gegroepeerd zijn onder de noemer van de preventieve Gezinsaanpak, was in 2022 € 0,5 miljoen beschikbaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024.

Eind 2020 verstrekte de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van OCW Stichting Lezen een extra subsidie voor de periode 2020-2024. Deze is bedoeld om bij gemeenten een samenhangende lokale aanpak te ontwikkelen voor de ondersteuning van taalarme gezinnen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. Het beschikbare budget is € 0,2 miljoen per jaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024. De financiële verantwoording van dit onderdeel van de Gezinsaanpak wordt apart door Stichting Lezen vermeld in de jaarrekening 2022.

Het in 2021 ontstane overschot van circa € 600.000 werd in 2022 voor € 90.471 aangesproken. Dat betekent dat in 2023 en 2024 ongeveer € 255.000 per jaar alsnog extra besteed kan worden.

BIJLAGE 2

Jaarverslag Leescoalitie 2022

Inhoudsopgave

Jaarverslag

Leescoalitie 2022

Inleiding	123
1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022	124
2. Het Leesoffensief leeft	127
3. Activiteiten binnen de campagne Springlezend	128
4. Overige activiteiten	130
5. Organisatie	133

Inleiding

De Leescoalitie bundelt de krachten van sterke letterenpartners die zich hard maken voor versterking van de leescultuur in al z'n facetten: van het terugdringen van laaggeletterdheid tot het stimuleren van mensen tot het lezen van literatuur. De ambitie van de Leescoalitie is dat elk kind in 2025 met een adequaat leesniveau van school komt en dat alle volwassenen geletterd zijn of minstens daarnaar op weg zijn.

De Leescoalitie staat altijd en overal op de bres voor lezen en geletterdheid en werft nieuwe partners die daaraan kunnen en willen bijdragen. Coalitiepartners in 2022 waren:

- KB nationale Bibliotheek (hierna: KB)
- Literatuurmuseum / Kinderboekenmuseum
- Nederlands Letterenfonds
- Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (hierna: CPNB)
- Stichting Lezen (voorzitter)
- Stichting Lezen & Schrijven
- Taalunie (aangesloten in 2022)
- Vereniging van Openbare Bibliotheken

Eind 2022 besloten ook De Schoolschrijver en De Schrijverscentrale zich aan te sluiten bij de Leescoalitie. Zij zullen in 2023 actief gaan deelnemen.

Dit jaarverslag is een bijlage bij het jaarverslag van Stichting Lezen.

In hoofdstuk 1 reflecteert de Leescoalitie op de ontwikkelingen in en om het samenwerkingsverband. Hoofdstuk 2 gaat in op de rol van de Leescoalitie als aanjager en inspirator van het Leesoffensief en de lokale en regionale spin-offs daarvan. Hoofdstuk 3 gaat over de campagne Springlezend, die we in april 2022 lanceerden en die het hele jaar doorging. In hoofdstuk 4 passeren de andere, campagne-overstijgende activiteiten de revue. Hoofdstuk 5 gaat kort in op de organisatie, bemensing en financiering en bevat een overzicht met kengetallen zoals bereikcijfers.

Gerlien van Dalen

voorzitter van de Leescoalitie

directeur-bestuurder Stichting Lezen

1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2022

Een grotere en sterkere Leescoalitie

De aansluiting van de Taalunie en de toekomstige samenwerking met De Schoolschrijver en De Schrijverscentrale versterken de Leescoalitie en haar potentieel om laaggeletterdheid terug te dringen en lezen en voorlezen te stimuleren. De nieuwe coalitiepartners werken nauw samen met het onderwijs. Dat biedt kansen voor onze ambitie voor 2023: de verdere verbreding van de Leescoalitie naar het onderwijs.

Gezamenlijk reageren en communiceren

Nu de Leescoalitie groeit, is het zaak om de eenduidigheid van onze communicatie goed te bewaken. Afgelopen jaar gingen de partners daarom al nauwer samenwerken en afstemmen in de communicatie rondom de campagne Springlezend, de nieuwe website [Lezeninhetpo.nl](https://lezeninhetpo.nl) en het onderzoek naar 'professionele leesopvoeders'. We richtten een communicatiegroep op, waarin communicatiemedewerkers vanuit elke aangesloten organisatie maandelijks de lopende en toekomstige projecten bespraken. Daardoor waren we steeds in een vroeg stadium op de hoogte van elkaars nieuws en konden we individuele acties beter op elkaar af te stemmen. Nooit eerder hebben we als coalitie zoveel gezamenlijk gecommuniceerd over een campagne als over Springlezend. We streven ernaar hier in 2023 mee door te gaan.

De leden van de Leescoalitie stemden ook steeds vaker en intensiever af over de vraag op welke landelijke gebeurtenissen, onderzoeken en rapporten we gezamenlijk zouden reageren. De lijn is dat de Leescoalitie de eerstaangewezen spreekbuis is als het gaat om algemene kwesties over lezen of geletterdheid.

In die hoedanigheid gaven we in april als Leescoalitie bij monde van voorzitter Gerlien van Dalen een [gezamenlijke reactie op het rapport De staat van het Onderwijs](#) van de Inspectie van het Onderwijs: "Het is (...) hoog tijd om werk te maken van structureel beleid, zodat iedereen in Nederland kan meedoen – in het klaslokaal, op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Daarom is focus op basisvaardigheden in het onderwijs belangrijk. En volwassenen moeten op latere leeftijd via om- en bijscholing een leven lang hun basisvaardigheden kunnen verbeteren. Als Leescoalitie hebben we de slagkracht, kennis en bereidheid om samen met het onderwijs deze uitdaging de komende twee jaar aan te pakken."

In juni reageerden we ook op de [Peiling Leesvaardigheid van de Onderwijsinspectie](#). Die bevestigt volgens ons de noodzaak van leesbevordering.

Katalyserende functie

Sinds haar oprichting in 2012 organiseert de Leescoalitie langdurige thematische publiekscampagnes om (voor)lezen en geletterdheid maatschappelijk en politiek te agenderen. Sommige onderdelen van campagnes beginnen een structureel karakter te krijgen. Dat ziet de Leescoalitie graag: we willen aanjager zijn en zorgen dat nieuwe initiatieven uiteindelijk landen in het werkveld.

Een goed voorbeeld is de Nationale Voorleeslunch. Die ontstond tijdens het Jaar van het Voorlezen in 2013. In 2022 vond de tiende editie plaats, in samenwerking met de bibliothe-

ken, waar we deze activiteit aan willen overdragen. Het evenement was meteen een succes, vooral vanwege het laagdrempelige karakter: ouderen kunnen gezamenlijk in de Bibliotheek of zorginstelling luisteren naar een verhaal. Er bestonden voorheen nog geen landelijke voorleesactiviteiten voor deze doelgroep, terwijl ouderen het over het algemeen heel plezierig vinden om voorgelezen te worden. Bovendien geeft de lunch gelegenheid om mensen te ontmoeten en helpt het evenement zodoende ook eenzaamheid tegen te gaan. Het initiatief voorzag duidelijk in een behoefte. Voor veel bibliotheken vormde de Voorleeslunch het startpunt van structurele samenwerking met zorginstellingen. Ook zijn er veel vaste clubjes uit ontstaan van ouderen die samenkomen in bibliotheken. Ook voor herhaling vatbaar was de (voor)leesbundel *STUK!*, bedoeld voor vmbo-leerlingen. Het initiatief om een bundel met (voor)leesfragmenten voor deze doelgroep samen te stellen, ontstond in 2016 tijdens het Jaar van het Boek. In 2022 verscheen de vierde editie, waarover verderop in dit verslag meer. Momenteel onderzoeken we of een van de Leescoalitiepartners dit project in haar vaste jaarplanning mee kan nemen. Ten slotte is de katalyserende functie van de Leescoalitie ook zichtbaar in De Nationale Voorleesdagen. In 2018 bood de Leescoalitie in dat kader voor het eerst verschillende edities aan van het Prentenboek van het Jaar, in verschillende talen die veel gesproken worden in gezinnen waar ouders een migratieachtergrond hebben. Ook dit initiatief kreeg een enthousiast onthaal en is nu standaard onderdeel van De Nationale Voorleesdagen. De productie ervan is overgenomen door Stichting Lezen en Stichting CPNB.

Ambities van de Leescoalitie

Toen de Leescoalitie in 2012 startte, formuleerden we een scherpe ambitie-agenda, met 2025 als horizon. Nu 2025 dichterbij komt, concluderen we dat we een heel eind gekomen zijn. Het subdoel 'In 2025 heeft de regering structureel beleid om geletterdheid landelijk te stimuleren' is een stuk dichterbij gekomen nu de regering het Masterplan basisvaardigheden heeft gelanceerd en het Bibliotheekconvenant heeft ondertekend. De structurele financiering van leesbevordering is echter nog niet geregeld. Ook werden er resultaten geboekt op de andere subdoelen, zoals 'In 2025 lezen alle ouders iedere dag voor aan hun kinderen tot 12 jaar' en 'In 2025 is er op alle scholen en kinderopvanginstellingen ruime en regelmatige aandacht voor het verbeteren van leesvaardigheid'. Toch moet er nog veel meer gebeuren om het tij van de verslechterende leesvaardigheid en de ontleding te keren. Ongetwijfeld bereiken we een hele groep mensen nog niet. Wie zijn zij en wat kunnen we doen om ook hen aan het lezen te krijgen? In het nieuwe jaar dat voor ons ligt gaan we hier goed over nadenken en actie op ondernemen.

Leesoffensief

De publicatie van ons manifest [Oproep tot een ambitieus leesoffensief](#) (oktober 2020) zette de Leescoalitie in één klap stevig op de kaart als belangrijke pleitbezorger en gesprekspartner inzake lezen en leesbevordering. Hierin vroegen we de regering nadrukkelijk om erkenning dat leesvaardigheid zowel een persoonlijke als een maatschappelijke basisbehoefte is en om steun bij het verbeteren van de leesvaardigheid. Het manifest zette zowel in de politiek als in de sector veel in gang en werkt tot op de dag van vandaag door in allerlei initiatieven in het hele land. In verschillende provincies en steden werden lokale leesoffensieven opgezet door provinciale ondersteuningsinstellingen en bibliotheken, om aandacht te vragen voor het belang van geletterdheid en om tot een gezamenlijk plan van aanpak te komen. Het ministerie heeft inmiddels de focus verlegd van het leesoffensief naar het bredere

Masterplan basisvaardigheden. Met de extra middelen en mogelijkheden die dat biedt, zijn we blij. Toch vinden we dat het leesoffensief nog steeds aandacht en regie nodig heeft. Als Leescoalitie proberen we daar invulling aan te geven.

Positie Leescoalitie

In 2022 droeg OCW tot onze grote teleurstelling opnieuw niet bij aan de financiering van de Leescoalitie.

Andere actoren in de leesbevordering zien voor de Leescoalitie een landelijke rol weggelegd, die ondersteuning verdient van de overheid. In het recente boek *Omdat lezen loont*, pleiten de samenstellers Yra van Dijk, Marie-Jose Klaver, Micha Hamel en Els Stronks ervoor de Leescoalitie op te nemen in het Nationaal Programma Onderwijs. Hoewel dit programma voor ons niet de aangewezen plek is, vatten we deze aanbeveling wel op als ondersteunend voor een stevige positie van de Leescoalitie en voor een stevige verbinding van leesbevordering en leesonderwijs. In dat kader vindt de Leescoalitie de samenwerking tussen de verschillende geledingen van het ministerie van OCW ook van groot belang.

Externe partnerschappen

Binnen de campagnes van de Leescoalitie werken we regelmatig samen met externe partners. Deze samenwerkingen lopen vaak uit op trouwe bondgenootschappen. We hopen dit ook met de huidige campagne Springlezend te bereiken en een grote groep leraren voor langere tijd aan ons te verbinden.

Partner	Project	Toelichting
COC Nederland De Versterking	Queerboeken.nl	Website opgericht tijdens de campagne 'Lees met andermans ogen'; wordt veelvuldig gebruikt en 4x per jaar aangevuld met nieuwe boekentips.
IBBY Nederland	Queerkinderboeken.nl	In 2022 is er een queerlijst voor kinderboeken (4 t/m 12 jaar) toegevoegd aan queerboeken.nl.
SLO	Curriculum- vernieuwing	De voorzitter van de Leescoalitie neemt deel aan de advieskring van SLO voor de nieuwe kerndoelen voor het funderend onderwijs.
Omroep MAX, het Ouderen- fonds, dagblad Trouw, bibliotheken	De Nationale Voorleeslunch	Dankzij de partners kunnen we dit evenement voor ouderen al 10 jaar succesvol organiseren, in lokale bibliotheken en op tv.
NBD Biblion	Het Nationale Voorleesboek	Incidentele samenwerking in verband met het 10-jarig jubileum van De Nationale Voorleeslunch.
	De Nationale Voorleesdagen - project meertaligheid	Sinds 2019 werkt NBD Biblion deels pro bono mee aan de productie en verspreiding van de vertalingen van het Prentenboek van het Jaar.

2. Het Leesoffensief leeft

Ruim twee jaar geleden schreef de Leescoalitie het manifest Oproep tot een ambitieus Leesoffensief. De toenmalige ministers van OCW Van Engelshoven en Slob kondigden een breed Leesoffensief aan en gaven bibliotheken in 2021 de mogelijkheid eenmalig een subsidie aan te vragen, die lokaal kon worden ingezet voor collectie, expertise en activiteiten, met name in vmbo-scholen. Er werd € 1,25 miljoen verdeeld over 128 bibliotheken, waarvan vijf in het Caribische gedeelte van het Koninkrijk. In diverse provincies zijn leesoffensieven gestart.

Noodzakelijke regie

Na 2021 gebeurde er op rijksniveau weinig om deze lokale en regionale initiatieven te bundelen en de kwaliteit daarvan te borgen en bestendigen. In de politiek raakte de term 'leesoffensief' alweer in onbruik. Het beleid richt zich nu, via het Masterplan basisvaardigheden, in hoge mate op versterking van de basisvaardigheden in het onderwijs.

De Leescoalitie en de daarin verenigde partners bleven zich in 2022 echter inspannen om alle energie die lokaal en regionaal is losgekomen rond het leesoffensief vast te houden en goed te laten renderen. De initiatiefnemers van de leesoffensieven in het land op hun beurt vinden het belangrijk onderdeel te zijn van een landelijke beweging. Gezamenlijkheid helpt om de boodschap van het belang van een geletterde samenleving over te brengen. Met het oog daarop voerden we zoveel mogelijk regie op het leesoffensief en alle lokale en regionale spin-offs daarvan.

De kern (en de kracht) van het leesoffensief is de verbinding tussen onderwijs en cultuur: samenwerking tussen bibliotheken, onderwijs en kinderopvang op het gebied van leesmotivatie en leesonderwijs. Onze regie is dan ook gericht op het tot stand komen en sterker maken van die verbinding. Effectief leesonderwijs vergt dat leerkrachten, docenten, leesconsulenten en professionals in de kinderopvang het leesbeleid samen vormgeven. Dat vraagt niet alleen gezamenlijke inspanningen maar ook geld. De lokale en regionale leesoffensieven laten zien dat dit begrepen en gedragen wordt. Ze tonen ook aan dat er, als er serieus geld wordt ingezet, heel wat in beweging kan worden gebracht.

Pleidooi voor structurele financiering

Dat met serieus geld veel in beweging kan worden gezet, bleek ook rondom het Masterplan basisvaardigheden: bibliotheken, onderwijs en kinderopvang tekenden zo ruim in, dat het beschikbare budget schoon op ging en lang niet toereikend was om alle aangevraagde extra locaties voor BoekStart en de Bibliotheek *op school* te honoreren.

De Leescoalitie was blij met deze impulssubsidies, maar die term geeft ook aan waar het instrumentarium tekort schiet: het is incidenteel geld. Daarmee komt de beweging wel op gang, maar kan deze niet structureel in stand worden gehouden. De borging van de leesbevorderingsprogramma's en de structurele financiering daarvan is het grote vraagstuk, ook in de netwerkagenda bij het bibliotheekconvenant. Bibliotheken kunnen dit niet bekostigen vanuit reguliere gemeentelijke budgetten. De Leescoalitie bleef dan ook pleiten voor structurele financiering voor leesbevordering in de kinderopvang en in alle fases en niveaus van het onderwijs, zodat er gedurende de hele doorgaande leeslijn, van 0 tot 20 jaar, duurzaam gewerkt kan worden aan effectief en motiverend leesonderwijs.

3. Activiteiten binnen de campagne Springlezend

In april 2022 werd de campagne Springlezend gelanceerd, in aanwezigheid van leraren, leerlingen en bekende schrijvers, die losgingen [op trampolines](#). Er was veel media-aandacht voor de campagne op o.a. NPO Radio 1 en in het AD. De campagne is bedoeld om de belangrijke rol van leraren bij het (leren) lezen te onderstrepen en leraren elkaar te laten inspireren om hun leerlingen plezier in lezen te laten ervaren.

Ondersteunende platforms

Een belangrijk onderdeel van de campagne is de website [springlezend.nl](#), een inspirerend platform voor (en door) leraren vol ideeën voor een rijke leesomgeving op school. De website vormt een mooi tandem met [lezeninhetpo.nl](#), een website van Stichting Lezen, SLO en de Taalunie met op onderzoek en beleid gebaseerde kennis over leesonderwijs. Deze twee websites versterken elkaar: gedegen kennis van Stichting Lezen over leesonderwijs aangevuld met praktische tips voor en door leraren. Beide sites dragen dezelfde boodschap uit: bevorder het lezen en wakker de leesmotivatie van leerlingen aan. De feestelijke lancering van [springlezend.nl](#) was een succes. Er stroomden de eerste paar weken ontzettend veel tips van leraren binnen: boekentips, lestips en tips over werkvormen, projecten en leesbevorderingscampagnes. Na de lancering hebben we het platform gepromoot met onder andere artikelen in het vakblad Prima Onderwijs en met diverse acties op sociale media. De bijbehorende Facebook- en Instagramaccounts hebben inmiddels ruim 1.500 volgers. De partners binnen de Leescoalitie brachten de website regelmatig onder de aandacht via hun on- en offlinekanalen.

Leesgedrag van leesopvoeders onder de loep

In het kader van de nieuwe campagne deed de Stichting Marktonderzoek Boekenvak eind 2021 een themameting naar [het leesgedrag van professionele leesopvoeders](#) in de kinderopvang, het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. Daarbij werd ook gevraagd naar hun leesbevorderend gedrag en hun houding ten aanzien van lezen en leesbevordering. De resultaten werden gepresenteerd bij de aftrap van Springlezend. Professionele leesopvoeders blijken zelf veel en vaak te lezen. Zij vinden lezen belangrijk, niet alleen voor de taalontwikkeling van kinderen, maar ook voor hun persoonlijke ontwikkeling en schoolprestaties. Negen op de tien ondervraagde leerkrachten in het PO en VO besteden dan ook (veel) aandacht aan leesbevordering. Ruim de helft van de taaldocenten in het VO kan zich niet vinden in het leesbevorderingsbeleid van scholen. Maar liefst 80% zou extra middelen en ideeën voor leesbevordering enorm op prijs stellen. Met de campagne Springlezend en de bijbehorende website is de Leescoalitie precies op die behoefte ingesprongen.

Andersoortige campagne

Springlezend is anders dan onze voorgaande campagnes. De campagne werd dit keer gemaakt in samenspraak met alle coalitiepartners. Van de eerste schets tot aan het uiteindelijke campagneplan waren alle partners betrokken. Dit resulteerde in een campagne waarin iedereen zich kon vinden en die door iedereen met trots wordt uitgedragen.

Ook werd de doelgroep veel nauwer betrokken. Tien ambassadeurs – vijf leraren uit het basisonderwijs en vijf uit het voortgezet onderwijs – vormden het gezicht van de campagne en zijn zichtbaar op alle campagnematerialen. Ook traden ze bij diverse gelegenheden op namens Springlezend. Ambassadeurs Angela Esajas en Erwin van der Land werkten bijvoorbeeld mee aan [vier masterclasses over voorlezen](#) die DPG Media maakte in samenwerking met de Kinderboekenweek (CPNB) en Stichting Lezen.

De ambassadeurs werden standaard betrokken bij alle plannen die we maakten rondom de campagne. Ook bevroegen we op verschillende momenten een breder panel van leraren. Dit leverde waardevolle inzichten op, waar we goed naar hebben geluisterd. Zo kreeg de campagne mede op hun verzoek een positieve en optimistische insteek. Springlezend zoomt niet in op wat er allemaal niet goed gaat op het gebied van leesbevordering, maar legt het accent op enthousiasmerende en inspirerende tips uit de praktijk.

Vervolg campagne in 2023

Bij gesprekken met leraren over hun wensen voor de toekomst, bleek er behoefte te zijn aan een live platform waar zij vragen over leesbevordering kunnen stellen en vraagstukken met collega's kunnen bespreken. Om hieraan tegemoet te komen gaan we in 2023 onder de titel Springlezend LIVE zes hybride bijeenkomsten organiseren waarin dialoog en interactie tussen leraren en deskundigen centraal staan, actuele vraagstukken uit de praktijk worden besproken, goede voorbeelden een podium krijgen en volop gelegenheid geboden wordt om vragen te stellen.

Naast deze live evenementen zullen we ook het digitale platform verder blijven promoten, zodat er nieuwe tips blijven binnenkomen.

Waar de focus voor het voortgezet onderwijs in 2022 op de leraren Nederlands lag, verbreden we deze volgend jaar naar andere vakdocenten. Lezen is immers vakoverstijgend en leesbevordering moet daarom een schoolbreed onderwerp zijn.

De campagnes van de Leescoalitie duren meestal zo'n 1,5 à 2 jaar. We denken echter dat de website Springlezend van blijvende waarde is en voorziet in de behoefte aan een platform voor praktische tips van en voor leraren. We streven er dan ook naar de website na afloop van de campagne bij een vaste partner onder te brengen.

Queerkinderboeken.nl

Omdat Springlezend nadrukkelijk een campagne voor en door leraren is, wilden we met alle campagne-gerelateerde activiteiten de doelgroep faciliteren en voorzien in hun behoeften. Zo bereikte ons via het COC de wens van basisschooldocenten voor een uitbreiding van de website [queerboeken.nl](#) met boeken geschikt voor kinderen tot 12 jaar. In het najaar van 2022 zijn we hier mee aan de slag gegaan, in samenwerking met IBBY Nederland en auteur Pim Lammers. Dat resulteerde in een selectie van 50 queer kinderboeken, die gerangschikt op leeftijd en thema te vinden zijn op [queerkinderboeken.nl](#). De website is gelanceerd op een congres van COC en Rutgers over gender- en seksuele diversiteit in het primair onderwijs, bijgewoond door zo'n 100 leraren. Naast vele positieve reacties leverde de website ook negatieve reacties op van mensen die vonden dat er teveel aandacht is voor 'woke' thema's en dat dit niet thuishoort in het primair onderwijs. Ons inziens zijn dergelijke reacties een bevestiging dat aandacht voor dit thema hard nodig is. Kinderboeken zijn een mooie manier om diversiteit zichtbaar en bespreekbaar te maken in de klas.

4. Overige activiteiten

Prentenboek van het Jaar in de thuistaal

Tijdens De Nationale Voorleesdagen wordt er overal in het land voorgelezen uit het Prentenboek van het Jaar. Voor het tweede achtereenvolgende jaar maakte de Leescoalitie vertalingen mogelijk van dit boek in de meest voorkomende thuistalen van gezinnen waarin ouders een migratieachtergrond hebben: het Pools, Turks en Arabisch. De boekjes waren gratis verkrijgbaar in bibliotheken. Meertalige (groot)ouders konden deze gebruiken naast het originele prentenboek.

In totaal zijn er 59.000 (gratis) boekjes besteld door 157 bibliotheken. Zij deelden de boekjes uit via onder andere de VoorleesExpress en leesconsulenten op kinderdagverblijven en basisscholen. Helaas waren de coronamaatregelen tijdens de Voorleesdagen nog dusdanig dat bibliotheken geen meertalige voorleesactiviteiten konden organiseren. Daardoor weten we niet goed hoe de meertalige (groot)ouders het voorlezen uit de boekjes hebben ervaren. Ook hebben de bibliotheken de (groot)ouders niet goed kunnen vertellen hoe ze de boekjes het beste kunnen gebruiken. In 2023 zullen we instructievideo's maken voor zowel intermediairs als ouders.

De Nationale Voorleeslunch

Ter gelegenheid van de tiende editie bundelde de Leescoalitie tien Voorleeslunchverhalen: de verhalen uit de eerdere edities, van onder anderen Jan Siebelink, Kees van Kooten en Mensje van Keulen, en drie gloednieuwe verhalen van Bart Chabot, Marion Bloem en Kader Abdolah. Het resultaat, Het Nationale Voorleesboek, was exclusief door bibliotheken te bestellen. Bij ieder besteld exemplaar ontving de bibliotheek twee gratis exemplaren om uit delen aan zorginstellingen in hun werkgebied. In totaal werden 1250 exemplaren besteld. Met behulp van deze bundel kunnen bibliotheken ook door het jaar heen voorleesactiviteiten voor ouderen organiseren.

De nieuwe verhalen werden op Nationale Ouderendag in het hele land voorgelezen aan ouderen in bibliotheken en zorginstellingen. Naast burgemeesters, wethouders, schrijvers en andere vrijwilligers lazen ook Charles Groenhuijsen, Herman van der Zandt, Pia Douwes, Wieteke van Dort, Yvonne Keuls en Marjan Berk voor. Omroep MAX maakte een uitzending op NPO1 waarin Chabot, Bloem en Abdolah hun eigen verhaal ten gehore brachten. De verhalen werden ook beschikbaar gesteld in de vorm van de Nationale Voorleespodcast en via de Bibliotheekservice Passend Lezen. Zo konden ook ouderen die aan huis gebonden zijn meegenieten van dit nationale evenement.

In overleg met de Vereniging van Openbare Bibliotheken zoeken we in 2023 een geschikte organisatie die de organisatie van de landelijke Voorleeslunch voortaan op zich wil nemen.

Readification

In 2021 lanceerde de Leescoalitie de pilot Readification: een nieuwe vorm van leesbevordering die populaire games en de bijbehorende fictieve werelden combineert met verhalen om te lezen. In 2022 ontving Readification maar liefst vier prijzen. De pilot won twee Sponsoringen (prijs voor geslaagde sponsoringprojecten; Readification won brons in de categorie Maatschappij en goud in het specialisme Innovatie), een bronzen Esprix (vakprijs marketing en communicatie; het project won in de categorie Media, Entertainment &

Communications) en een gouden AMMA-award (mediaprijs voor de beste campagnes en concepten).

Eind 2022 gaven de Leescoalitie, NBD Biblion en gameontwikkelaar Ubisoft de succesvolle pilot een vervolg. Zes auteurs kregen de vraag om een nieuw *Verborgten Verhaal* te schrijven. De verhalen van Abdelkader Benali en Roderick Leeuwenhart verschenen in december 2022 bij de game Assassin's Creed Valhalla. In 2023 volgen verhalen van Manon Uphoff, Marion Pauw, Marcel van Driel en Rima Orie bij de nog te verschijnen games Assassin's Creed Mirage en Skull & Bones.

Deze verhalen worden opnieuw gepubliceerd in de Ubisoft Special-App met content over nieuwe games, verhaallijnen en hoofdpersonages. Hier worden de verborgen verhalen van de bovenstaande schrijvers aan toegevoegd. Deze verhalen worden tijdens het lezen versterkt met visuals, video en geluidseffecten. Ook bevat de app uitleg over historische termen en gebeurtenissen uit het verhaal.

Ook deze keer zal Stichting Lezen de gebruikerservaringen en de effecten van de verhalen onderzoeken.

DraaiSTUK!

Begin 2022 verscheen een nieuwe editie van de (voor)leesbundel voor docenten en leerlingen uit de onderbouw van de vmbo. De bundel *DraaiSTUK!* was dit jaar beschikbaar voor alle docenten in de onderbouw van het vmbo. Docenten Nederlands bestelden in totaal 9.058 exemplaren; andere docenten, met name op de vakgebieden Mens & Maatschappij en Kunst & Cultuur, namen er 304 af. Ook alle eerstejaarsstudenten van de lerarenopleidingen Nederlands (ongeveer 600) en alle educatief medewerkers en leesconsulenten vo van de bibliotheken (ongeveer 600) ontvingen een exemplaar. Bibliotheken konden extra bundels te bestellen voor scholen in hun werkgebied.

Om de lancering van de bundel extra aandacht te geven en aan te sluiten bij het Amsterdamse Leesoffensief, kregen alle vmbo-docenten in Amsterdam de bundel toegestuurd. Wethouder Marjolein Moorman en schrijver en performer Babs Gons deelden de bundel tijdens de lancering uit aan alle docenten op het Ir. Lely Lyceum in Amsterdam-Zuidoost. Ook bezochten zij drie klassen om met leerlingen te praten over lezen en boeken. Naar aanleiding van dit schoolbezoek verscheen er een artikel in *Het Parool* en schoof Marjolein Moorman aan bij het tv-programma Tijd voor Max.

Net als eerdere jaren hielden we na afloop een enquête onder de afnemers. Hieruit bleek dat de bundel zeer positief is ontvangen. Meer dan driekwart van de respondenten heeft de bundel ingezet in de klas, vooral in de eerste twee leerjaren van het vmbo; precies de goede doelgroep. Het boek werd met name bij Nederlands gebruikt en daarnaast sporadisch bij Burgerschap & Maatschappijleer, Mens & Maatschappij, Geschiedenis en Kunst & Cultuur vakken. De gekozen fragmenten werden ervaren als geschikt of heel geschikt voor de leerlingen. Docenten van het Praktijkonderwijs gaven aan de fragmenten iets te moeilijk te vinden. Opvallend is dat de lesopdrachten in iets minder dan de helft van de gevallen niet gebruikt zijn. Ook de afgelopen jaren zagen we dat deze door lang niet alle docenten werden ingezet.

Voor het eerst dit jaar waren de fragmenten én de lesopdrachten ook terug te vinden op jeugdbibliotheek.nl. Slechts 20% van de respondenten gaf aan dat hun leerlingen daar ook daadwerkelijk gebruik van hebben gemaakt. Cijfers van jeugdbibliotheek.nl laten echter

zien dat de landingspagina van STUK bijna 1900 keer bekeken is en de leesfragmenten bijna 1000 keer werden gedownload. Bij ieder fragment zat een “verder-lees-knop” waar leerlingen het (e-)boek konden lenen. Dat is in totaal 392 keer gedaan.

Taalbaas.nu

In maart werd Taalbaas 2.0 gelanceerd, een vervolg op het gelijknamige event dat in de corona-zomer van 2020 plaatsvond. Taalbaas 1.0 bestond uit besloten zoomsessies met ‘taalbazen’ en jong publiek en liet zien dat jongeren ontvankelijk zijn voor rolmodellen die uitstralen wat je allemaal kan met taal, wat je ermee kunt worden en waarom het loont om vaardig te worden met taal.

Voor Taalbaas 2.0 organiseerden we vier gratis, online blijvend toegankelijke masterclasses. Doel was om jongeren in hun eigen tempo en aansluitend bij hun eigen voorkeuren de weg naar meer taalvaardigheid te laten vinden en zichzelf als taalbaas te leren kennen en ontwikkelen.

Schrijver Marieke Lucas Rijneveld, acteur Daniël Kolf, journalist en oud-advocaat Khalid Kasem en spoken word artist Zaire Krieger lieten in video’s zien hoe zij in hun leven en in hun beroepen de Nederlandse taal hebben leren bespelen en gebruiken.

Het project Taalbaas is een gezamenlijk initiatief van het Ministerie van OCW, Universiteit Utrecht en de Leescoalitie. De rol van de Leescoalitie bleef bij Taalbaas 2.0 beperkt tot het leggen van contacten tussen diverse organisaties in ons netwerk (alle coalitiepartners en andere partijen, zoals CJP).

5. Organisatie

Doelen

Ook dit jaar stonden in het werk van de Leescoalitie de volgende vier doelen centraal:

- strategie en pleitbezorging
- communicatie
- activiteiten
- onderzoek

Voor elk van de vier doelen zijn binnen de coalitie een of meer verantwoordelijken aangewezen.

Alle doelen waren regelmatig onderwerp van overleg, uitwisseling en afstemming.

Bureau & financiën

Directeur-bestuurder van Stichting Lezen Gerlien van Dalen is voorzitter van de Leescoalitie. Als penvoerder heeft zij een coördinerende en stuwende rol. Zij werd daarbij in 2022 ondersteund door een strategisch adviseur en freelance projectcoördinatoren.

Om het toenemende werk aan te kunnen en onze rol en verantwoordelijkheden strategisch en praktisch goed te kunnen invullen, is het noodzakelijk de interne organisatie te versterken en meer zekerheid te krijgen over de financiering. Met de activiteiten van de Leescoalitie was in 2022 een budget gemoeid van 225K. In 2022 droeg het ministerie van OCW tot onze grote teleurstelling opnieuw niet bij aan de financiering van de Leescoalitie. Het Letterenfonds is bereid om bij te dragen aan versteviging van het bureau van de Leescoalitie, met name op het punt van de strategische ondersteuning.

Feiten en cijfers

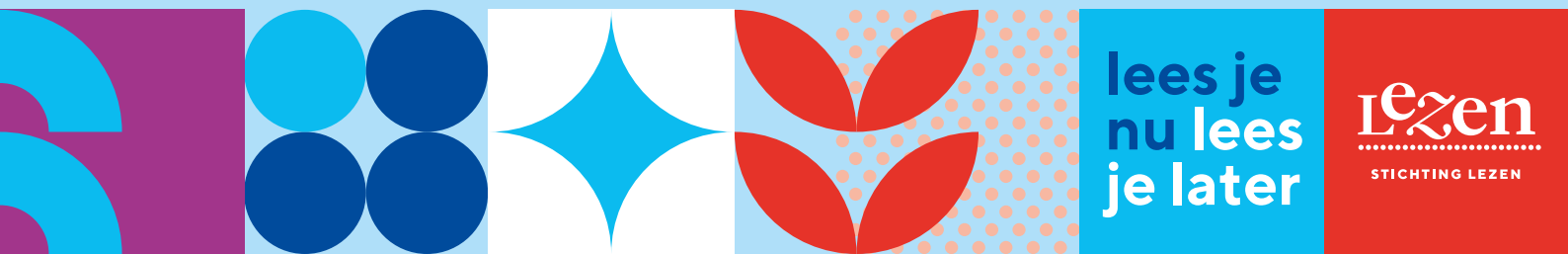
De activiteiten van de Leescoalitie creëren veel bereik. Daardoor blijft het gesprek over (voor)lezen en geletterdheid in de media gevoerd worden.

Campagne / Project	Bereikcijfers 2022*	Media
Vertaling Nationale Voorleesdagen	59.000	Print
Springlezend (incl. website)	3.106.037	Online, Print, Radio, Event
De Nationale Voorleeslunch (incl. website)	1.822.561	Online, Print, TV, Event
Queerkinderboeken (incl. website)	298.776	Online, Print, Event
DraaiSTUK! (incl. website)	802.419	Online, Print, TV
Overig •Tijdvooreenleesoffensief.nl •Bereik Facebook •Bereik Instagram	• 2.300 sessies • 11.734 volgers • 1.491 volgers	Online
Totaal Leescoalitie	6.104.318	

* Het gaat hier niet om unieke personen maar om het aantal keer dat we iemand hebben bereikt of geïnformeerd over een activiteit in het kader van de Leescoalitie.

©Stichting Lezen 2023
Ontwerp **Erikenik & Judith Schoffelen**

lezen.nl

lees je
nu lees
je later

Lezen
STICHTING LEZEN